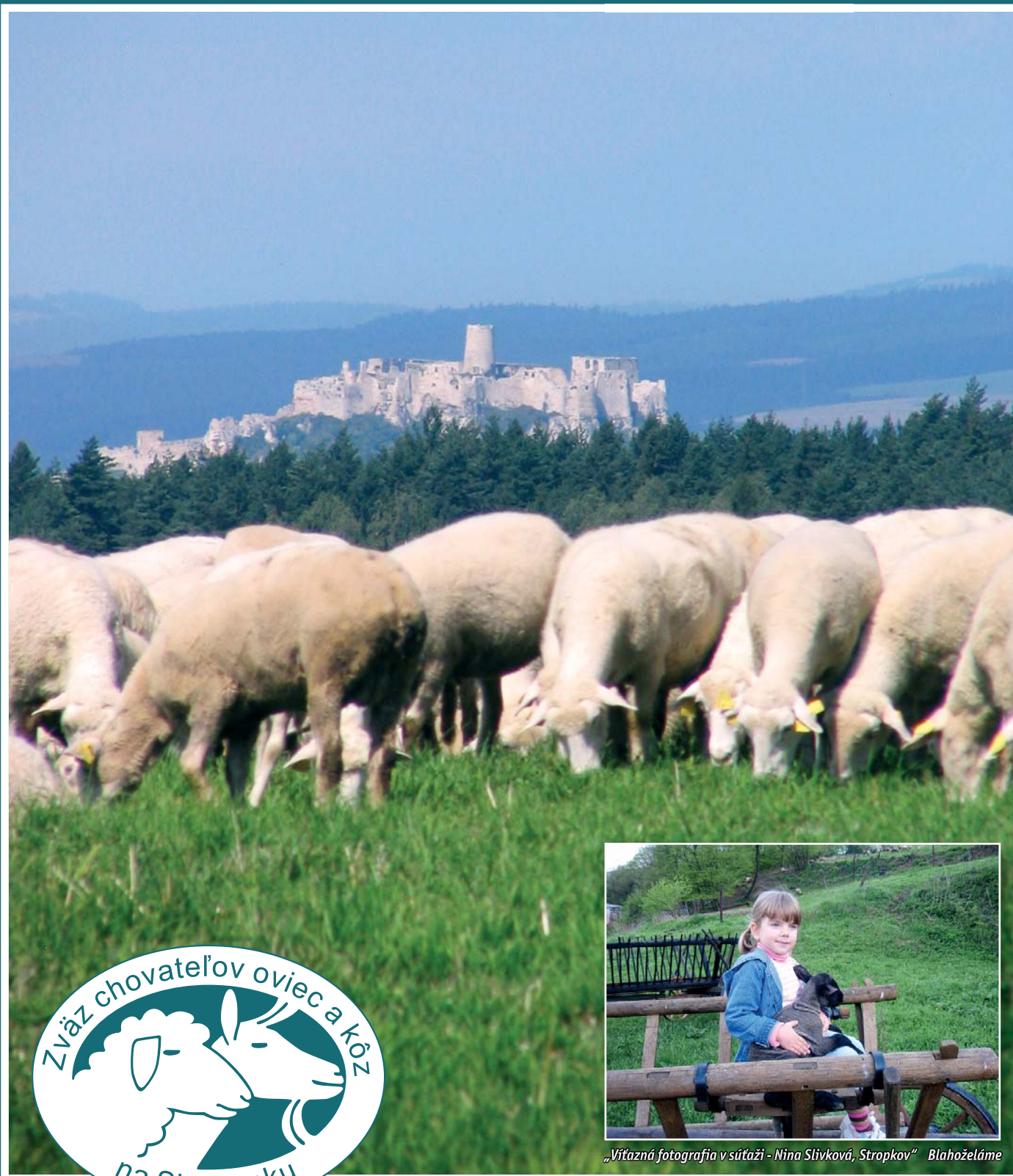

CHOV OVIEC a KÔZ

Vydáva Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku - družstvo pre priaznivcov chovu

číslo 3 / 2008

www.zchok.sk

„Vítazná fotografia v súťaži - Nina Slivková, Stropkov“ Blahoželáme

SÚŤAŽNÉ FOTOGRAFIE

Veselá
veliká
noc

1.

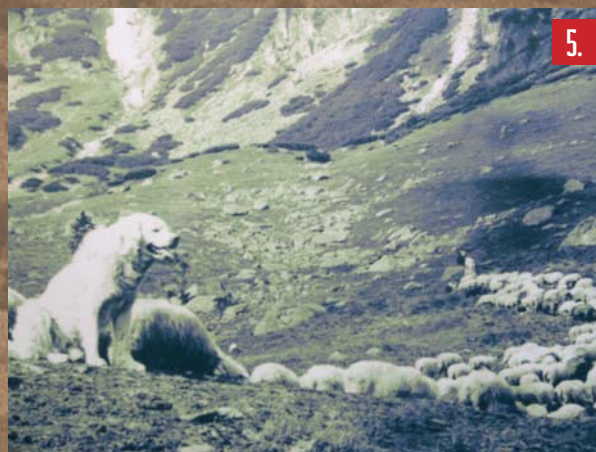
2.

3.

4.

5.

Obsah

- 4** Príhovor
- 4** Vyhodnotenie nákupných trhov
- 5** Nákupné trhy pre plemenné capy na Slovensku
- 8** K mikrobiálnej neškodnosti ovčích a kozích hrudkových syrov
- 12** Ovčie a kozie mliekarstvo na Slovensku
- 16** Účasť ZCHOK na spoločenských podujatiach chovateľov počas letnej sezóny 2008
- 17** Parazitárne choroby ako príčina zlého výživového stavu a nízkej produkcie v chove oviec
- 19** Agrokomplex 2008
- 23** Úspešné Bačovské dni
- 24** Ovčiarstvo v premenách času...
- 27** Správa pracovnej skupiny COPA-COGECA
- 28** Návšteva u francúzskych chovateľov oviec
- 30** Cech bryndziarov na Agrokomplexe
- 32** Medzinárodné majstrovstvá v strihaní oviec
- 33** Toxoplazmóza oviec - sérologická diagnostika nákazy
- 36** Z prostredia EÚ

DEMETER 2008

Svätý Demeter bol patrónom mesta Solúna, odkiaľ pochádzali sv. Cyril a Metod, a azda aj preto si ho veľmi ctili. V Životoch Cyrila a Metoda sa uvádza, že prekladanie Biblie do staroslovienečiny ukončili 26. októbra – práve na deň sv. Demetera Solúnskeho a v tento deň slúžili aj liturgiu tomuto východnému svätcovi. Tento dátum má veľký význam aj pre chovateľov oviec. Už dlhé stáročia sa pasenie oviec a tým aj hlavná ovčiarska sezóna končí na Demetera zháňaním stád z hôr a dolín späť do dedín na prezimovanie. Pre bačov a valachov mali tieto chvíle veľmi slávnostný nádych. Po dlhom odlúčení sa mohli vrátiť späť k rodinám. V dnešnej dobe moderných technológií si táto chvíľa pre chovateľov oviec zachovala jedinečný charakter. Oznamujeme všetkým členom Zväzu chovateľov oviec a kôz na Slovensku- družstvo, že tradičné slávnostné ukončenie ovčiarskej sezóny sa uskutoční 24.10.2008 v Kultúrnom dome v Liptovskom Hrádku. Srdečne pozývame všetkých členov ZCHOK-družstvo.

Vážení chovatelia – čitatelia časopisu

V minulých číslach časopisu Chov oviec a kôz sa s veľkou odozvou uskutočnila súťaž Vašich fotografií s tematikou súvisiacou s chovom oviec a kôz. Súťaž mala u Vás veľmi pozitívny ohlas, mali ste o ňu veľký záujem. O víťazovi rozhodla redakčná rada a cena bola odovzdaná na chovateľskom dni v rámci Agrokomplexu 2008. Pre ďalšie obdobie Redakčná rada časopisu vyhlasuje novú súťaž. Tá sa ma niešť v znamení

HISTÓRIE OVČIARSTVA NA SLOVENSKU

Vyzývame preto všetkých vás, ktorí máte k dispozícii historické fotografie z prostredia ovčiarstva a chovu kôz, fotografie historického oblečenia, krajov, zariadenia salašov, náradia a náčinia na salašoch, zvierat na pasienkoch alebo pri dojení a ďalšie rôzne obrázky svedčiacie o živote na salašoch v minulosti aby ste sa s týmito vzácnymi dokumentačnými obrázkami podelili so širokou chovateľskou verejnosťou a zaslali nám ich na zverejnenie. (tie samozrejme vrátíme) Najkrajšie a najoriginálnejšie samozrejme odmeníme na záver súťaže, ktorá sa ukončí v čísle 2/2009. Víťazovi cenu odovzdáme na AX 2009.

Pravidlá pre uverejnenie fotografií zostávajú rovnaké

- rozмеры foto minim. 10x13cm zaslané poštou

- alebo zaslané emailom vo forme .jpg

Fotografujte, prezrite vaše staré rodinné albumy a svoje zábery zasielajte na adresu: Ing. Slavomír Reľovský

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku- družstvo

Skuteckého 19, 974 01 Banská Bystrica

alebo na email: zchok.relovsky@orangelmail.sk

UPOZORNENIE!

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku – družstvo vykonáva od júla 2008 rannú diagnostiku gravidity u oviec a kôz prístrojom ALOKA 500 po 30 dní od pripustenia. Požiadavku na vykonanie uvedenej služby musíte písomne podať na ZCHOK do Banskej Bystrice najneskôr 30 dní od dátumu, kedy chcete vykonať vyšetrenie na graviditu. Bližšie informácie obdržíte na telefónnom čísle 048 4135027. Tešíme sa na spoluprácu.

Chov oviec a kôz - aktuálne informácie a údaje z PK pre chovateľov a priaznivcov chovu • ročník XXVII, č. 2/2008 • **Vydáva:** Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku Banská Bystrica • **Šéfredaktor:** Ing. Slavomír Reľovský • **Redakčná rada:** Ing. Ľubomír Miček, PhD., Prof. MVDr. Jozef Bíreš, DrSc., Doc. RNDr. Milan Margetín, PhD., Ing. Jozef Eštočin, Ing. Pavel Srpoň • **Adresa redakcie:** Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku- družstvo, Skuteckého 19, 974 01 Banská Bystrica, tel. 0905406283, e-mail zchok.relovsky@orangelmail.sk, **Pre-press a tlač:** KURIÉR plus REKLAMA, tel./fax: 053/4414 058 Odborárov 49, 052 01 Spišská Nová Ves • Redakcia nezodpovedá za obsahovú a jazykovú správnosť príspevkov • **ISSN 1336-4715**

Vážení čitatelia!

Ing. František Kurilla

podpredsa predstavenstva ZCHOK

Vážení členovia ZCHOK a priaznivci chovu oviec a kôz na Slovensku. Chcem sa Vám ako podpredsa ZCHOK prihovoriť a oboznámiť Vás s aktivitami, ktoré pre Vás organizoval ZCHOK v treťom kvartáli tohto roka. Po ukončení Nákupných trhov pre plemenné barany staršie ako 12 mesiacov veku, sme zorganizovali strihačskú súťaž v Liptovskej Lúžnej. Toto podujatie sa konalo začiatkom augusta a bolo na úrovni medzinárodných majstrovstiev Slovenska, kde okrem domácich súťažiacich sa prihlásili aj zástupcovia z ČR a Poľska. Podujatie splnilo zámer, víťazi SR v poradí prvý a druhý pôjdu na Majstrovstvá sveta do Nórska v októbri tohto roka. Podporili sme aj bačov-

ské dni v Malatnej, ktorý sa konal na okresnej úrovni. Okrem propagácie chovu oviec na Orave, tu prebiehala súťaž o najlepších a najchutnejší výrobok z ovčieho mlieka a zaujímavosťou bolo vyhlásenie súťaže miss jahňa Oravy. V 37. týždni sme sa podieľali na príprave Národnej výstavy HZ v rámci AX 2008 v Nitre. Zároveň sme pre Vás organizovali počas agrokomplexu chovateľské dni, kde okrem programu, oceňovania najlepších zvierat a víťaza fotografie roka z časopisu Chov oviec, plieskanie bičom (najmladší účastník mal 4 roky), sme zabezpečili aj občerstvenie v priestoroch našej koliby. V septembri sme organizovali NT pre plemenné barany mladšie ako 12 mesiacov veku u pána Roziaka a zúčastnili sme sa NT pre capy. Z aktivít, ktoré treba spomenúť bolo tiež pracovné stretnutie so zástupcami Alianz Pastorale vo

Francúzsku, ktoré absolvovali členovia Predstavenstva a zamestnanci ZCHOK v mesiaci september. Viac info z pracovného stretnutia je opísané na inej stránke tohto časopisu. Taktiež sa začalo s vyšetrovaním rannej gravidity u oviec prostredníctvom ultrazvukového prístroja ALOKA 500, ktorý zakúpil ZCHOK pre Vaše využitie. Prvé vyšetrenie gravidity sme vykonali u chovateľa Ing. Priama v Somotore v mesiaci august, kde bolo diagnostikovaných 303 kusov bahníc. Chcel som Vám v tomto krátkom príhovore poukázať na niektoré aktivity, ktoré v tomto období roka mali vzrastajúcu tendenciu a boli smerované v prospech chovateľov oviec a kôz na Slovensku. Teším sa s Vami na ďalšiu spoluprácu a tiež na názory a podnety z radov chovateľov, ktoré nám pomôžu skvalitňovať našu spoločnú činnosť. □

Z ČINNOSTI ZVÄZU

Vyhodnotenie nákupných trhov na plemenné barany, konaných na tržnici PD Liptovské Hole Kvačany-Dlhá Lúka

Ing. Július Šutý

vedúci Plemennej knihy,
predsa Šľachtiteľskej rady pri ZCHOK

Dňa 18.6.2008 sa konal nákupný trh na plemenné barany plemien cigája, lacaune a krížencov týchto plemien. Predsa Výberovej komisie pre ovce a kozy pri Ministerstve pôdohospodárstva Slovenskej republiky Ing. Pavel Srpoň menoval na hodnotenie baranov komisiu v zložení: Ing. Slavomír Reľovský, Ing. Július Šutý, Ing. Pavol Gúglava, doc. RNDr. Milan Margetín, PhD., Ing. Anton Čapistrák, Ing. Dušan Apolen, Ing. Martina Rafajová, Ing. Rudolf Bobček, doc. Ing. Egon Gyarmathy, CSc., MVDr. Helena Chladná, Ing. Ján Kalman, p. Ivan Záborský, MVDr. František Záborský, MVDr. Šafran. Priebeh nákupného trhu bol bezprob-

lémový. Komisia pracovala podľa stanoveného časového harmonogramu. Po skončení hodnotenia hodnotiaci komisia vyhlásila víťaza nákupného trhu. Stal sa ním plemenný baran plemena cigája číslo CEHZ SK 860034 chovateľa PD Žemberovce. Vyhodnotenie nákupného trhu je uvedené v tabuľke č. 1.

Dňa 2.7.2008 sa konal nákupný trh na plemenné barany plemena zošľachtená valaška a krížencov s plemenami lacaune a východofrízke. Predsa Výberovej komisie pre ovce a kozy pri Ministerstve pôdohospodárstva Slovenskej republiky Ing. Pavel Srpoň menoval na hodnotenie baranov komisiu v zložení:

Vyhodnotenie NT baranov za NT 18.06.2008 PD Liptovské Hole Kvačany

KOK	Pod	Sta	Názov stáda	P o č e t		Zaradené do triedy			Počet vyr.	Celkom zarad.		
				prihl.	predv.	ER	EA	EB			I	II
302	504	086	Agrofarma sro, Červ.Kameň	37	32	5	18	8	1	0	32	
302	504	087	Agrofarma s.r.o. Červený Kameň	1	1	0	1	0	0	0	1	
302	504	088	Agrofarma s.r.o. Červený Kameň	11	10	2	7	1	0	0	10	
402	587	135	PD Žemberovce	53	50	30	19	1	0	0	50	
506	041	034	PETER KARCOL	30	14	2	12	0	0	0	14	
506	710	036	Turiec-Agro, s.r.o. Turč.Ďur	15	15	1	13	1	0	0	15	
506	525	040	PD Sklabiňa - Zábore	19	19	7	8	3	1	0	19	
506	525	044	PD Sklabiňa-Zábore	10	10	1	6	2	1	0	10	
509	519	039	PD Mošovce - Socovce	20	20	4	14	2	0	0	20	
601	534	081	PD Sebedín - Bečov	23	20	0	11	7	2	0	20	
604	516	099	PD Detv. Huta	23	23	0	9	11	3	0	23	
604	704	101	AGROSEV, s.r.o. Detva	15	13	3	4	2	1	0	13	
604	704	102	AGROSEV, s.r.o. Detva	25	24	0	13	7	3	1	24	
605	529	065	PD Senohrad	31	31	0	10	16	5	0	31	
607	501	032	ZPD Poltár - Kokava n/Rimavic.	30	27	1	11	11	4	0	27	
609	601	111	TAURIS OVINI s.r.o.	42	41	1	19	20	1	0	41	
610	510	089	Prvá družstevná a.s. Dačov Lom	32	32	0	25	6	0	0	31	
611	515	064	PD Ocová	26	24	1	7	11	5	0	24	
Celkom :				443	406	58	207	109	27	1	4	402

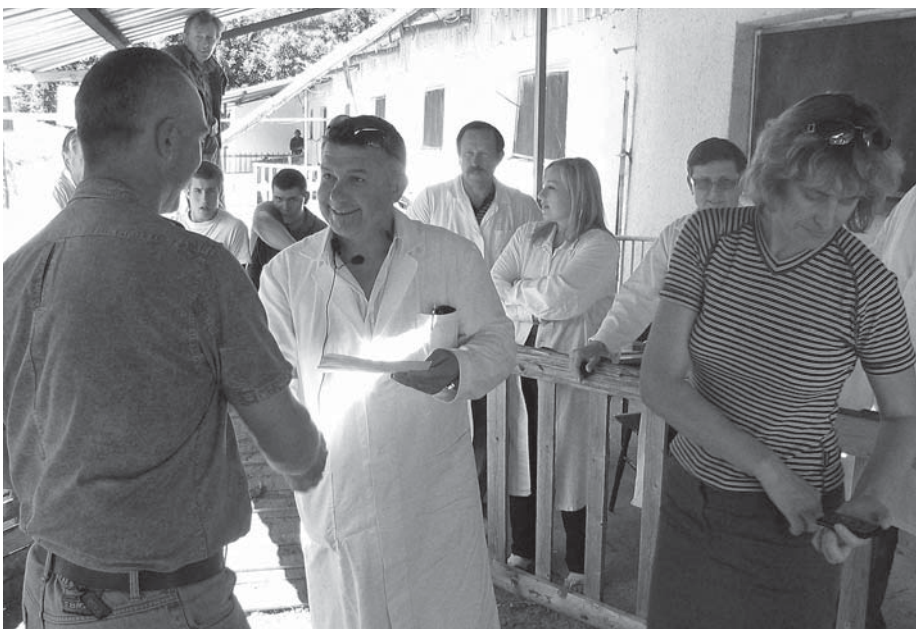
Vyhodnotenie NT baranov za NT 02.07.2008 PD Liptovské Hole Kvačany

KOK	Pod	Sta	Názov stáda	P o č e t		Zaradené do triedy				Počet vyr.	Celkom zarad.	
				prihl.	predv.	ER	EA	EB	I			II
501	508	074	PD Predmier - Súľov	27	27	6	14	5	0	0	2	25
501	508	075	PD Predmier-Súľov	4	3	0	0	3	0	0	0	3
502	512	090	RD Ošadnica	1	4	0	2	1	1	0	0	4
503	519	009	PPD Púčov	31	29	5	16	7	1	0	0	29
503	511	092	PD Malatiná	40	38	4	20	11	2	0	1	37
505	700	001	Agro-Racio s.r.o.	48	34	6	22	5	0	0	1	33
505	530	018	AGRIA Liptovský Ondrej, a.s.	21	20	15	5	0	0	0	0	20
505	553	019	PD Východná	36	34	21	10	1	0	0	2	32
505	519	020	PD Liptovské Hole Kvačany	33	33	16	13	3	0	0	1	32
505	803	356	J.Suchár,Chov oviec a salašn.	7	7	7	0	0	0	0	0	7
505	549	530	PD Važec	39	37	7	20	6	0	0	4	33
508	512	023	PD Liptovské Revúce	42	41	21	17	1	0	0	2	39
509	708	041	AGROTRADE GROUP s.r.o. Turčok	36	35	16	15	4	0	0	0	35
510	512	011	PD Trsteník - Trstená	31	27	3	9	12	3	0	0	27
510	512	012	PD Trsteník - Trstená	33	28	1	14	9	1	0	3	25
511	350	071	ASIK s.r.o.	2	0	0	0	0	0	0	0	0
511	350	072	ASIK s.r.o. ŽILINA-ZÁSTRANIE	34	27	8	17	2	0	0	0	27
606	041	003	Vladimír Murín ISOKMAN trading	17	15	1	7	6	0	0	1	14
606	041	004	Vladimír Murín-ISOKMAN trading	12	12	6	6	0	0	0	0	12
608	201	066	Agrodružstvo-S Revúca M.D.Lúka	25	24	3	13	6	2	0	0	24
609	546	056	RD Klenovec	30	28	10	15	3	0	0	0	28
609	733	057	Agrospol Hradova s.r.o.Tisovec	13	9	2	6	1	0	0	0	9
609	546	593	RD Klenovec	16	16	6	9	1	0	0	0	16
Celkom :				581	528	164	250	87	10	0	17	511

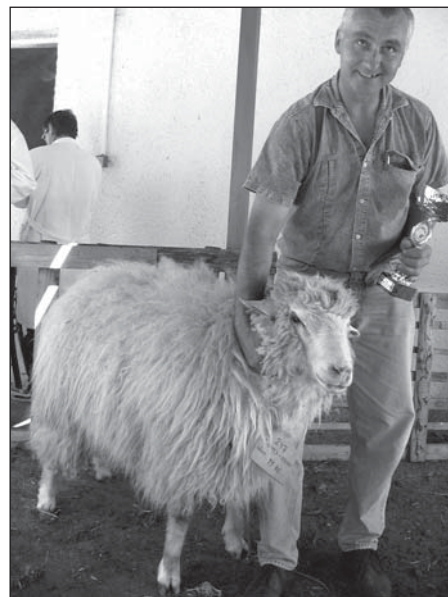
Ing. Slavomír Reľovský, Ing. Július Šutý, Ing. Pavol Gúgľava, doc. RNDr. Milan Margetín, PhD., Ing. Anton Čapistrák, Ing. Dušan Apolen, Ing. Martina Rafajová, doc. Ing. Egon Gyarmathy, CSc., p. Ivan Záborský, p. Tibor Grandtner, p. Ján Novosedlák, MVDr. František Záborský, MVDr. Šafran. Vzhľadom na vysoký počet baranov prihlásených na tento nákupný trh prenájomateľ tržnice zabezpečil priestory tak, aby bolo možné hodnotiť súčasne na dvoch bonitačných stoloch, čo hodnotenie výrazne urýchlilo. Po skončení hodnotenia hodnotiaca komisia vyhlásila víťaza nákupného trhu. Stal sa ním plemenný baran plemena zošlachtená valaška číslo CEHZ SK 222489 chovateľa SHR Ján Šuchtár, Liptovský Ondrej. V tomto prípade treba vyzdvihnúť skutočnosť, že pán Šuchtár je „čerstvým“ držiteľom štatútu šľachtiteľského chovu oviec a plemenné barany na nákupnom trhu predvádzal po prvýkrát. Vyhodnotenie nákupného trhu je uvedené v tabuľke č. 2.

Možno skonštatovať, že priebeh a úroveň obidvoch nákupných trhov mali vysokú úroveň. Vo väčšine prípadov boli plemenné barany veľmi dobre pripravené. Chovateľom víťazných plemenných baranov bolo doporučené tieto predviesť na výstave AGROKOMPEX 2008. Chybou krásy boli plemenné barany niektorých chovateľov, keď hodnotiaca komisia musela pristúpiť k nepopulárnemu opatreniu - kontrolnému váženiu baranov a barany nedosahujúce stanovenú minimálnu živú hmotnosť vyradila. Na obidvoch nákupných trhoch bolo ohodnotených výrazne väčší počet plemenných baranov ako v minulých rokoch, takže argumenty niektorých „ťažochovateľov“, že nemali kde plemenné barany nakúpiť, v tomto roku neobstoja.

Na záver chcem poďakovať vedeniu PD Liptovské Hole Kvačany, zvlášť Ing. Vladimírovi Geročovi, za veľmi dobre pripravené priestory pre úspešný priebeh nákupných trhov.

Víťaz NT Kvačany C

Víťaz NT Kvačany ZV

V mesiaci august 2008 sa podľa harmonogramu konali na Slovensku Nákupné trhy pre plemenných capov (NT) na štyroch strediskách, podľa uvedenej tabuľky.

NT pre plemenné capy každý rok organizuje Slovenský zväz chovateľov Bratislava (SZCH), u svojich členov, kde zároveň vykonáva aj kontrolu úžitkovosti (KÚ) - v tomto roku Pezinok, Dobrá Niva a Haniska pri Prešove.

NT v Mestečku si organizovalo PD Mestečko, kde KÚ vykonávajú Plemenárske služby, š.p. Bratislava.

Tohtoročná úroveň všetkých NT pre plemenné capy bola hodnotená z pohľadu členov Výberovej komisie pre chov oviec a kôz pri MP SR ako priemerná. Dôraz sa kládol na dodržanie požadovanej živej hmotnosti a veku predvážaných zvierat, ktoré sú riadne prihlásené a zaevidované v katalógu NT.

Celkom bolo predvedených 18 ks plemenných zvierat, z ktorých boli 2 ks odročené (1 ks v Pezinku a 1 ks v Dobrej Nive).

Do plemenitby na NT v tomto roku bolo celkom zaradených 16 ks plemenných capov

Najlepšie plemenné capy boli predvedené v PD Mestečko, kde počet predvedených zodpovedal aj počtu zaradených plemenných zvierat. Úroveň NT v Haniske pri Prešove bola tak ako každý rok organizačne na dobrej úrovni, avšak veľký nedostatok bol v legislatíve - práci dôverníkov SZCH, keď u jedného chovateľa nebola vykonávaná KÚ a zviera nemohlo byť zaevidované v katalógu a prihlásené na NT. Chovateľ bol veľmi sklamaný. Zaujímavosťou práve v Haniske pri Prešove bol fakt, že v katalógu z troch prihlásených plemenných capov na

Nákupné trhy pre plemenné capy na Slovensku

hodnotenie, sa predviedli 2 ks. Boli to zvieratá od chovateľa z Likavky pri Ružomberku, ktorý priviezol zvieratá na hodnotenie aj napriek veľkej vzdialenosti!

Vzhľadom na málopočetné zastúpenie zvierat na NT je potrebné riešiť tieto podujatia rationally.

cionálnejšie aj cestou VK tak, aby budúcoročné NT 2009 pre plemenné capy na Slovensku boli organizované s minimálnymi nákladmi na ich vykonanie.

Autor: Ing. Pavel Srpoň
riaditeľ ZCHOK na Slovensku- družstvo

Vyhodnotenie NT capov za r. 2008

Miesto konania NT	Prihlásené	Predvedené	ER	EA	EB	I.	II.	Zaradené	Odročené
Kozí dvor, PhDr. Kozubová, Pezinok	6	6	2	1	2			5	1
Dobrá Niva	6	6	5					5	1
PD Mestečko - Dubková	5	4	2	2				4	0
Haniska	3	2	2					2	0

Vyhodnotenie nákupného trhu mladých plemenných baranov vo veku nad 6 mesiacov

Ing. Pavol Gúgľava,
šľachtiteľ ZCHOK na Slovensku.

Vážaná chovateľská verejnosť. V minulých rokoch bola na Výberovú komisiu pre chov oviec a kôz pri MP SR, a tiež aj na vedenie ZCHOK na Slovensku vznesená žiadosť na ohodnotenie plemenných baránkov nad 6 mesiacov veku. Išlo o baránky dojných plemien lacaune a východofrízske. Táto žiadosť vzišla od chovateľov z okolia Banskej Bystrice a zo Zvolena, ktorí poukázali na skúsenosti kolegov z Českej republiky, kde je takáto prax bežná. Výberová komisia, aj vedenie ZCHOK sa preto rozhodlo žiadosť chovateľov vyhovieť a v minulých dvoch rokoch boli tieto baránky ohodnotené u jednotlivých chovateľov priamo na chovoch. Toto však bolo spojené s určitými problémami, najmä s presunmi členov výberovej komisie ku chovateľom. Vzhľadom na to, že v tomto roku sme dostali žiadosti na ohodnotenie týchto

Tab. 1: Vyhodnotenie nákupného trhu.

Miesto NT: Jaroslav Roziak, ul. 11 marca 336/50, Zvolen

Dátum NT: 3.9.2008

Chovateľ	Plemeno	Počet prihlás.	Počet predved.	Počet zaradených do ER EA EB I II	Poč. zar.	Poč. vyr.	Poč. od-roč.
Polvito, s.r.o. Lehota p. Vtáčnikom	LC	14	12	0 4 3 0 0	7	0	5
SZCH Valča	VF	3	3	0 2 1 0 0	3	0	0
SZCH Valča	LC	31	30	2 15 11 0 0	28	1	1
Ing. Nemčok, BB	VF	2	1	0 0 1 0 0	1	0	0
V. Majer, Bystrá	LC	14	13	0 7 5 0 0	2	0	1
Agrorev Detva	LC	10	10	0 5 3 0 0	8	2	0
J. Roziak Zvolen	LC	42	36	10 16 8 0 0	34	0	2
Ing. Kováč, Žarn. - Huta	VF	4	4	0 2 1 0 0	3	1	0
Aronex, MVDr. Priščáková	VF	3	3	0 0 0 0 0	0	0	3
Celkom za NT		123	112	12 51 33 0 0	96	4	12

baránkov až od deviatich chovateľov, ktorí si prihlásili až 123 baránkov, sme sa rozhodli usporiadať samostatný nákupný trh pre plemenné baránky dojných plemien vo veku nad 6 mesiacov. Žiadosť o usporiadanie tohto nákupného trhu si dal dlhoročný chovateľ oviec plemena lacune pán Jaroslav Roziak zo Zvolena. Po konzultácii so zástupcami Regionálnej veterinárnej a potravinovej správy vo Zvolene a po nevyhnutných stavebných úpravách RVPS miesto konania nákupného trhu schválila a pridelila číslo tržnice.

Výberová komisia stanovila podmienky pre účasť baránkov na tomto nákupnom trhu. Predovšetkým boli z trhu vylúčené baránky, ktoré nemali vypočítanú plemennú hodnotu mliekovej úžitkovosti (chýbala ukončená laktácia matky). Ďalej bol stanovený minimálny vek nad 6 mesiacov a živá hmotnosť minimálne 43 kg. Živá hmotnosť sa kontrolovala priamo pri hodnotení na digitálnej váhe a baránky, ktoré túto hmotnosť nedosiahli boli odročené na

ohodnotenie na budúci rok. Prehľad o počtoch aj výsledkoch zatriedenia baránkov podľa jednotlivých chovateľov, ako aj s výsledkami zaradenia do rizikových skupín na scrapie je uvedený v nasledovných tabuľkách.

Na záver chcem poďakovať rodine pána Roziaka, ako aj samotnému pánovi Roziakovi

za veľmi dobre pripravenú tržnicu a za organizáciu tohto nákupného trhu, keď v priebehu prísunov a odsunov zvierat, ako aj samotného hodnotenia, sa nevyskytli žiadne vážnejšie nedostatky. Dúfam, že toto podujatie si získa svoje miesto v kalendári nákupných trhov a teším sa na ďalšiu spoluprácu.

Tab. 2: Vyhodnotenie výsledkov genotypizácie na scrapie zaradených plemenných baránkov podľa jednotlivých chovov.

Chovateľ	Plemeno	Počet zaradených	Riziková skupina I. II. III.
Polvito, s.r.o.	LC	7	3 4 0
Lehota p. Vt.	VF	3	0 3 0
SZCH Valča	LC	28	5 22 1
Ing. Nemčok, B. Bystrica	VF	1	0 0 1
V. Majer, Bystrá	LC	12	9 3 0
Agrorev Detva	LC	8	5 3 0
J. Roziak, Zvolen	LC	34	25 9 0
Ing. Kováč, Žarnovica - Huta	VF	3	1 2 0
Celkom za NT		96	48 46 2

Štátna veterinárna a potravinová správa Slovenskej republiky
Botanická č. 17, 842 13 Bratislava

MIMORIADNE NÚDZOVÉ OPATRENIE

Na základe § 6 ods. 5 a § 34 ods. 1 písm. c) zákona č. 39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti vyhlasujem mimoriadne núdzové opatrenie Č.k. mno - 2049/2008 a s platnosťou a účinnosťou od vyhlásenia a až do odvolania.

VYMEDZUJEM ZAKÁZANÚ ZÓNU ZHUBNEJ KATARÁLNEJ HORÚČKY OVIEC

v okresoch Levice, Krupina, Zvolen, Detva, Banská Bystrica, Veľký Krtíš, Poltár, Lučenec, Brezno, Rimavská Sobota, Revúca, Liptovský Mikuláš, Humenné, Vranov nad Topľou, Prešov, Sabinov, Bardejov, Kežmarok, Poprad, Levoča, Stropkov, Svidník, Košice, Košice – okolie, Michalovce, Sobrance, Rožňava, Spišská Nová Ves, Gelnica a Trebišov

ZAKAZUJEM

chovateľom vnímavých zvierat (hovädzieho dobytku, oviec a kôz) premiestňovanie vnímavých zvierat zo zakázanej zóny

a POVOĽUJEM

premiestňovanie vnímavých zvierat, ich spermy, vajčiek a embryí v rámci tej istej zakázanej zóny a zo zakázanej zóny len v súlade s Nariadením Komisie (ES) č. 1266/2007 z 26. októbra 2007 o vykonávacích predpisoch pre smernicu Rady 2000/75/ES, pokiaľ ide o kontrolu, monitorovanie, pozorovanie a obmedzenie presunov určitých druhov zvierat náchylných na katarálnu horúčku – modrý jazyk.

Platnosť: do zrušenia jednotlivých nariadených opatrení.

Odôvodnenie:

Uvedené opatrenia sa nariaďujú na základe zistenia zhubnej katarálnej horúčky oviec na území Maďarskej republiky.

Uvedené príčiny môžu predstavovať vážne nebezpečenstvo pre zdravie zvierat a preto hlavný veterinárny lekár Slovenskej republiky nariadiť vyššie uvedené dočasné opatrenia.

Uvedené opatrenia sú nariadené na základe informácie z Európskej Komisie - D BVG (08) D/411753 - v súlade s Nariadením vlády č. 275/2003 Z. z. ktorým sa ustanovujú opatrenia na kontrolu a eradikáciu zhubnej katarálnej horúčky oviec a Nariadením Komisie (ES) č. 1266/2007 z 26. októbra 2007 o vykonávacích predpisoch pre smernicu Rady 2000/75/ES, pokiaľ ide o kontrolu, monitorovanie, pozorovanie a obmedzenie presunov určitých druhov zvierat náchylných na katarálnu horúčku – modrý jazyk.

V Bratislave 12. 09. 2008
MVDr. Ján Pliešovský, CSc., hlavný veterinárny lekár

K mikrobiálnej neškodnosti ovčích a kozích hrudkových syrov

Ing. A. Medvedová, Ing. D. Liptáková, PhD.,
Doc. Ing. L. Valík, PhD.,
FCHPT STU Bratislava

Od nepamäti ľudia po celom svete chovali ovce, kozy, kravy a ich mlieko s vysokou nutričnou hodnotou s obľubou konzumovali. Už pre starých Rimanov bol syr obľúbenou pochúťkou a vďaka nim sa rozšíril po celom svete. Bol totiž výborným jedlom na cesty – dokázal zasýtiť, bol chutný a hlavne trvanlivý.

Chov oviec a kôz a následná výroba syrov má na Slovensku dlhú tradíciu. Získanie kvalitného a zdravotne neškodného syra v horských oblastiach v prípade nepriaznivých meteorologických podmienok je možné len za podmienok, ak mliečne baktérie zabezpečia rýchlu fermentáciu surového mlieka s poklesom aktívnej kyslosti na hodnoty pH predstavujúce prekážku pre rast, prirodzene sa vyskytujúcich, patogénnych a nežiaducich mikroorganizmov. Z nich je okrem *Salmonella* spp. a *Listeria monocytogenes*, nežiaduca aj prítomnosť *Escherichia coli* a *Staphylococcus aureus*, predovšetkým kvôli ich schopnosti vyvolať ochorenia u ľudí. Zdrojom ich kontaminácie je podľa Little a kol. (2008) prevažne surové, nedostatočne pasterizované alebo postpasterizačne kontaminované mlieko, pri-

čom mikroorganizmy pochádzajú zo surového mlieka alebo z prostredia výroby.

Túto skutočnosť sme vzali do úvahy a zamerali sme sa na osud dvoch kontaminantov počas kysnutia surového mlieka a mladých hrudkových syrov vyrobených v laboratóriu, *S. aureus* a *E. coli*.

Staphylococcus aureus

Pretože výroba syrov vyžaduje značný podiel ručnej manipulácie, stávajú sa syry potenciálnym zdrojom kontaminácie *Staphylococcus aureus*. Až u jednej tretiny obyvateľstva je *S. aureus* dočasnou súčasťou biofilmu pokožky (García a kol., 2007; Kérouanton a kol., 2007; Balaban a Rasooly, 2000) a títo ľudia sú jeho bezpríznakovými nosičmi. Navyše samotné surové mlieko používané na výrobu hrudkových syrov môže vedľa iných baktérií prirodzene obsahovať bunky *S. aureus*, v počtoch od 100 do 200 KTJ/ml v dobre nadojenom mlieku (Valík a kol., 2004) až po 10^4 až 10^8 KTJ/ml v mliekach z vemená zvierat trpiacich mastitídou (Asperger a Zangerl, 2003). Podľa Vasiľa a kol. (2005), až 21% kmeňov *S. aureus* produkuje stafylokokové enterotoxíny, ktoré sú jednou z príčin alimentárnych ochorení u ľudí. Počas výroby syrov sa podľa Aspergera a Zangerla (2003) *S. aureus* koncentruje v zrazenine a je-

ho obsah v mladom syre je priamo úmerný jeho počtom v mlieku. Dynamika množenia *S. aureus* v syroch je všeobecne závislá od množstva a aktivity prítomných baktérií mliečného kysnutia a ak sa pri výrobe využíva kyslová kultúra, prirodzene aj od množstva, aktivity a typu použitého kysku. Pri výrobe syrov zo surového mlieka je preto zvlášť nevyhnutné vziať do úvahy tieto skutočnosti a zabrániť pomnoženiu *S. aureus* a prípadnej tvorbe stafylokokových enterotoxínov. A práve v praxi výrobcom mnohokrát chýbajú informácie o dynamike poklesu aktívnej kyslosti (pH) počas kysnutia mlieka a mladého syra použitím dostatočného množstva aktívnej kyslovej kultúry.

Escherichia coli

Ďalším, na jednej strane bežným, ale na strane druhej značne kompetitívnym potravinárskym kontaminantom je *Escherichia coli*. Jej rast je podľa viacerých autorov obmedzený až hodnotami pH nižšími ako 5,0 (Burdová a Lauková, 2001; Mufandaedza a kol., 2006). K časťotnému zníženiu jej počtov dochádza aj počas technologického spracovania mlieka (zrecie procesy). Pri tzv. chladničkových teplotách dochádza len k spomaleniu jej rastu. Naproti tomu je ľahko devitalizovaná pasterizačnými a sterilizačnými teplotami. Navyše má schop-

nosť prichytávať sa na nereзовých povrchoch technologických zariadení (Bednář a kol., 1999; Maher a kol., 2001; Lim a kol., 2007; Rivas a kol., 2007; Görner a Valík, 2004), čím vzniká ďalšia cesta jej vstupu do potravinového reťazca. Obzvlášť nepríjemný je výskyt shiga-toxín produkujúcich enterohemoragických kmeňov *E. coli*. Enterotoxínogénne *E. coli* produkujú 2 typy toxínov, ktorými môžu vyvolať u konzumenta ohrozenie zdravia: termolabilný TL toxín, ktorý svojou štruktúrou a mechanizmom účinku pripomína choleraagén a termostabilný TS toxín (Bednář a kol., 1999; Gran a kol., 2003). Pre výrobcov syrov s nízkodohrievanou syrovinou (pri 36 až 40 °C) je jej prítomnosť navyše nežiaduca aj kvôli schopnosti vyvolávať skoré nadúvanie syrov fermentáciou zbytkovej laktózy za vzniku organických kyselín, CO₂ a H₂ (Görner a Valík, 2004).

S. aureus rovnako ako aj *E. coli* sú slabí kompetitóri a ich rast je často obmedzený inými mikroorganizmami, predovšetkým baktériami mliečného kysnutia. Natívna mikroflóra mliečnych baktérií, ktorá sa do mlieka dostáva primárne z potraviny oviec a kôz a sekundárne z náradia a zariadenia používaného na spracovanie mlieka na hrudkový syr, zabezpečuje potrebné kysnutie syrov. Na posilnenie aktivity natívnych mliečnych baktérií sa môžu pridávať čisté mliekarenské kultúry. Podľa Görnera a Valíka (2002) a Prodromoua a kol. (2001) sa takto aj na salašoch dá vyrobiť produkt, vyhovujúci technologickým, zdravotníckym a hygienickým kritériám.

Cieľom tohto príspevku bolo popísať vplyv prídavku kyskových kultúr mliečnych baktérií na rast a prežívanie hygienicky a zdravotne nežiaducich mikroorganizmov, *E. coli* a *S. aureus* počas kysnutia hrudkových syrov vyrábaných zo surového ovčieho alebo kozieho mlieka v laboratórnych podmienkach.

Výsledky a diskusia

Priemerný obsah *E. coli* v ovčom mlieku bol 1,5 log poriadku, počiatočný priemerný počet *S. aureus* 2,8 log poriadku v ovčích mliekach a koncentrácia mliečnych baktérií v ovčích mliekach na M17 agare a MRS agare sa rovnala 4,7 a 3,5 log poriadku, v poradí. Počiatočné počty mikroorganizmov v kozom mlieku boli mierne odlišné. Koncentrácia *E. coli* bola 2

log poriadku, počty *S. aureus* boli 5 log poriadkov a koncentrácia mliečnych baktérií bola 6,8 a 5,8 log poriadkov na MRS a M17 agare, v poradí. Počas výroby syrov počty mikroorganizmov mierne vzrástli, v priemere maximálne o 1 log poriadok. Tento nárast je počas výroby hrudky normálny. Čiastočne je to dané fyzikálnym zachytením mikroorganizmov v zrazenine, a čiastočne aj kvôli prirodzenému rastu a množeniu mikroorganizmov počas prípravy hrudky a počas odtiekania srvátky (Torres-Llanez a kol., 2006). Odtiekanie srvátky v našom prípade prebiehalo 6 hodín pri laboratórnej teplote a práve počas tejto fázy bol rast všetkých sledovaných druhov mikroorganizmov najintenzívnejší, čo charakterizuje sklon rastových čiar. Aby sa podľa Görnera a Valíka (2002) a Heriana (2002) zabezpečilo správne kysnutie, nemá priemerná vnútorná teplota hrudkového syra klesnúť pod 18 °C. Z uvedeného dôvodu sme syry po odtčení srvátky uchovávali pri tejto teplote (na grafoch znázornené zvislou čiarou).

Počiatočné počty baktérií mliečného kysnutia v syroch boli prirodzene vyššie v syroch vyrábaných s prídavkom kyskovej kultúry. V dôsledku zloženia pridávaných kyskových kultúr bol tento rozdiel výraznejší predovšetkým v počtoch mliečnych baktérií stanovených na MRS agare. V ich prípade boli počiatočné počty v mladom syre o 3 log poriadky vyššie v ovčích syroch vyrábaných s prídavkom kyskovej kultúry. Pri baktériách mliečného kysnutia stanovených na M17 agare bol tento rozdiel len 0,6 log poriadku v prospech syrov s prídavkom kultúr. Rastové rýchlosti mliečnych baktérií stanovených na M17 aj MRS agare boli 2-násobne nižšie v syroch s prídavkom kultúr. Avšak vďaka ich vyšším počiatočným koncentráciám dosiahli svoje maximálne počty, rádovo 10⁶ až 10⁸ KTJ/g, o 2 h skôr ako v syroch vyrábaných bez prídavku kyskovej kultúry. Keďže rast baktérií mliečného kysnutia je sprevádzaný produkciou kyseliny mliečnej s následným poklesom hodnoty pH prostredia, oneskorené dosiahnutie maximálnych počtov v syroch bez prídavku kultúry malo negatívny vplyv aj na predĺženie lag-fázy pH. Počas exponenciálnej fázy rastu mliečnych baktérií zostávala hodnota pH stabilná a začala klesať až v čase, keď baktérie mliečného kysnutia dosiahli svoje maximálne počty. Minimálna hodnota pH = 5,0

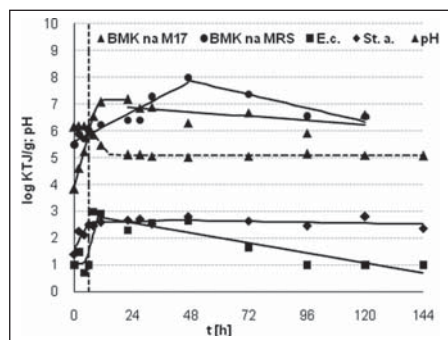
bola v syroch vyrábaných s navýšeným počiatočným množstvom mliečnych baktérií dosiahnutá už po 24 h kysnutia, naopak v syroch bez prídavku kultúr bola táto hodnota pH zaznamenaná až po 36 až 54 h kysnutia.

Obsah natívnych laktokokov (stanovených na agare M17) v kozom syre dosahoval hodnotu 6,15 log KTJ/g a laktobacilov (agar MRS) 7,20 log KTJ/g a tieto hodnoty boli stabilné takmer počas celej doby kysnutia kozieho syra. Hodnota pH nižšia ako pH = 5,0 bola dosiahnutá už po 21 h, čo je porovnateľné s ovčimi syrmi vyrábanými s prídavkom kyskových kultúr.

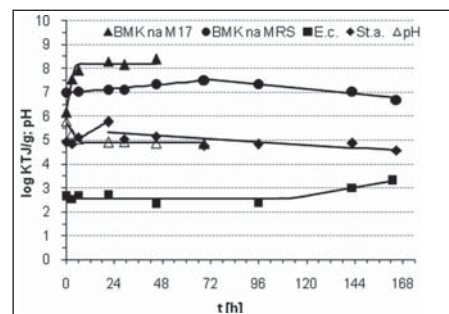
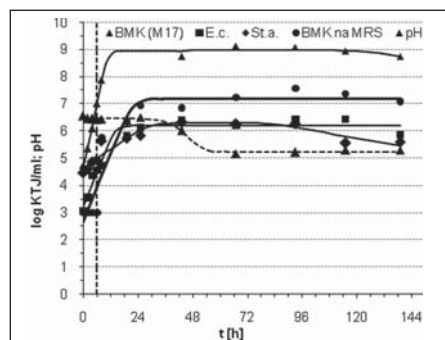
V dobre vykysnutom hrudkovom syre je rozmnožovanie a prípadná tvorba stafylokokových enterotoxínov potlačená fermentačným metabolizmom baktérií mliečného kysnutia. Z grafov, ale aj z našich predchádzajúcich výsledkov (Medvedová a kol., 2007; Valík a kol., 2007) bolo zrejme, že *Staphylococcus aureus* rástol dovtedy, kým hodnota pH nedosiahla kritickú hodnotu pH 5,0. V syre s prídavkom kultúry Acidko (obr. 1) vyrobenom z mlieka, v ktorom bola počiatočná koncentrácia stafylokoka 10 KTJ/ml, sa počas výroby pomnožil na 1,5 log poriadkov v hotovom mladom syre. V syre sa ďalej množil s časom zdvojenia T_d = 1,8 h. V čase dosiahnutia kritickej hodnoty pH sa jeho rast zastavil, pričom jeho nárast v stacionárnej fáze oproti počiatočným počtom bol 1 log poriadok. Naopak, v syre vyrobenom bez prídavku kyskovej kultúry a z mlieka, v ktorom koncentrácia stafylokoka v mlieku bola vyššia ako 10³ KTJ/ml (obr. 1), dosiahol v stacionárnej fáze počty vyššie ako 10⁶ KTJ/g, ktoré sú potrebné pre prípadnú tvorbu enterotoxínov.

V kozom syre (obr. 2) boli počiatočné koncentrácie *S. aureus* poriadkovo 10⁴ KTJ/g. Svoju maximálnu koncentráciu dosiahol v 21. h uchovávaní syra (N = 5,8.10⁵ KTJ/g), kedy už aj hodnota pH bola nižšia ako pH = 5,0, a následne začal počet životaschopných buniek klesať rýchlosťou -0,005 log KTJ/h na konečnú hodnotu 3,8.10⁴ KTJ/g.

Podobný trend v dynamike rastu sme zaznamenali aj v prípade *E. coli*. Jej koncentrácia v surovom ovčom mlieku (obr. 1) bola 1,8 log poriadku, z týchto počtov počas spracovania dokonca jej počty poklesli na hodnotu 1 log poriadok v mladom syre vyrobenom s prídavkom kultúry Acidko. Ale počas jeho kysnutia

Dynamika rastu mikroorganizmov a zmeny hodnôt pH počas zrenia ovčieho hrudkového syra bez prídavku kyskovej kultúry

Dynamika rastu mikroorganizmov a zmeny hodnôt pH počas zrenia kozieho hrudkového syra bez prídavku kyskovej kultúry

sa po 4 h lag-fáze *E. coli* začala množiť s časom zdvojenia $T_d = 54$ min až na maximálne hodnoty 3,2 log poriadku. Podobne ako *S. aureus*, aj rast *E. coli* sa v čase dosiahnutia pH = 5,0 zastavil a postupne sa jej počty začali znižovať rýchlosťou 0,4 log KTJ/g/d. Podobné správanie *E. coli* sme zaznamenali aj pri analýze kozieho syra (obr. 2) vyrobeného zo surového mlieka, pričom jej počiatočná koncentrácia bola 2,7 log KTJ/g a konečné počty dosahovali hodnoty 3,3 log KTJ/g.

Ak sme ovčí syr vyrábali bez prídavku akejkoľvek kyskovej kultúry a jej počty v mladom syre boli vyššie ako 10^3 KTJ/g (obr. 1), tak ani fermentatívny metabolizmus baktérií mliečneho kysnutia nedokázal potlačiť jej rast. V stacionárnej fáze bola koncentrácia *E. coli* vyššia ako 10^6 KTJ/g, čo by v prípade enterotoxogénnych a enteropatogénnych kmeňov *E. coli* mohlo viesť k tvorbe toxínov a ohrozeniu zdravia konzumenta. Vernozy-Rozand a kol. (2005) vo svojej práci uviedli, že ak bola počiatočná koncentrácia *E. coli* O157:H7 v mlieku určenom na výrobu syra zvýšená, jej rast nedokázali kyslomliečne baktérie dostať úplne pod kontrolu ani po 42 dňovom zrení.

Záver

Na základe uvedených výsledkov je možné konštatovať, že prídavok kyskovaných kultúr mal pozitívny vplyv na kontrolu rastu a rozmnožovania nežiaducich mikroorganizmov, *Staphylococcus aureus* a *Escherichia coli*, čo sa prejavilo znížením rýchlosti rastu uvedených mikroorganizmov a predovšetkým nižším nárastom, t.j. rozdielom medzi ich počtami v stacionárnej fáze a na začiatku v tzv. lag-fáze rastu.

Požiadavky Európskej únie definované nariadením č. 1441/2007 pre počty *S. aureus* v syroch vyrábaných zo surového mlieka boli prekročené v syroch vyrábaných zo surového ovčieho mlieka, kde už v samotnom mlieku boli počty *S. aureus* vyššie ako 10^4 KTJ/g. V syroch, v ktorých boli prekročené limity pre

S. aureus, boli aj počty *E. coli* vyššie ako 10^4 KTJ/g, čo je limitná hodnota pre počty *E. coli* pre syry vyrábané zo surového mlieka stanovená Potravinovým kódexom SR. Vyššie počty týchto baktérií stanovených vo východiskovom ovčom mlieku s najväčšou pravdepodobnosťou súviseli s jeho kontamináciou, ktorú ani prídavok kyskovej kultúry a následné okyselenie nedokázali dostať pod kontrolu. V syre vyrobenom zo surového kozieho mlieka nedošlo počas celej doby uchovávania kozieho syra k prekročeniu limitov pre počty *E. coli*. A aj napriek pomerne rýchlemu poklesu hodnoty pH na kritické hodnoty, v kozom syre bol prekročený limit pre počty *S. aureus* v syre vyrobenom zo surového mlieka. Logicky sa teda potvrdila empiricky známa rovnica: nekvalitná surovina sa rovná nekvalitný alebo mikrobiologicky nevhodný syr. Teda z mlieka obsahujúceho vyššie počty koagulázo-pozitívnych stafylokokov nemôžeme očakávať, aby krátko zrejúci hrudkový syr, ktorý sa z hľadiska rastu mikroorganizmov počas kysnutia nachádza v tzv. stacionárnej

fáze, vykazoval nižšie počty *S. aureus* ako 10^6 KTJ/g.

Na základe získaných výsledkov je pri výrobe syrov potrebné nielen dodržiavať pravidlá správnej výrobnéj praxe, hygienické a sanitačné zásady, ale aj používať kvalitné suroviny. Navyše vhodnou kombináciou a dostatočným množstvom aktívnej kultúry baktérií mliečneho kysnutia, inhibične pôsobiacej voči rastu takých patogénnych a nežiaducich mikroorganizmov, ako sú *Staphylococcus aureus* a *Escherichia coli* sa dá eliminovať možné riziko vzniku alimentárnych ochorení u ľudí.

Podakovanie

Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-20-005605 a z grantu MŠ SR VEGA č. 1/3488/06. Za poskytnutie ovčieho mlieka ďakujeme Ing. Sumkovi z PD Dulice a pánovi Zúbekovi zo salaša v Beluši, za poskytnutie kozieho mlieka Ing. Florovičovej.

Zoznam literatúry je u autorov.

Chcete napísať príspevok do nášho časopisu? Chcete vyjadriť svoj názor, pochváliť sa svojimi úspechmi, poštážovať si na nedostatky,... Napíšte nám. Uverejnenie príspevku urýchlite a nám zjednodušíte prácu ak budete postupovať podľa nasledujúcich pravidiel:

Nastavenie Microsoft Word
pre písanie článkov.

Písmo:

Typ písma: Courier New (Courier New CE)
Veľkosť písma: 12
Zarovnanie písma: vľavo

Nastavenie stránky (Soubor – Vzhľad stránky)

Nahore: 2,8 cm
Dole: 2,8 cm
Vlevo: 2,8 cm
Vpravo: 2,8 cm

Ostatné nastavenia zostávajú.

Nastavenie odstavca (Formát – Odstavec)

Špeciálny: prvý riadek
O kolik: 0,45 cm

Ostatné nastavenia zostávajú.
Delenie slov sa úplne vypína.

Zásady písania textov vo Word.

- nezarovnávať text, v texte používať iba jednu medzeru, ktorá patrí aj za interpunkčné znamienka, nepoužívať pevné riadky (zakončené enterom), enter používať v prípadoch, keď chceme oddeliť nadpis od textu (za nadpisom, na konci odstavca).
- titulky a medzitulky písať zásadne malými písmenami. Výnimku tvoria materiály, kde vyslovene majú byť niektoré pasáže verzaľom (reklamy a pod.).
- tabuľky dávať na koniec textu. Musia mať svoj názov alebo označenie (napr. Tab.č.1),

v druhom prípade má byť na ňu odvolanie v texte.

Rozsah:

- jedna strana v časopise sa rovná trom stranám písaným podľa hore uvedeného nastavenia.
- na základe predpísaného nastavenia rozsah práce maximálne 6 strán, čo predstavuje 2 strany v časopise.
- v prípade tabuliek, grafov a fotografií, treba príslušný počet riadkov odrátať (napr.: 1 fotografia 25 riadkov)

Prílohy:

- fotografie je najlepšie poslať v originály
- fotografie v elektronickej forme (jpg, pdf, min. 250 kB) poslať v osobitnom súbore (nevkladať do Wordu)
- tabuľky v MS Word alebo MS Excel
- grafy najlepšie MS Excel

Nákupný trh Podhorany

Druhým nákupným trhom, ktorý sa konal na východe Slovenska bol nákupný trh v priestoroch firmy AT TATRY Spišská Belá. Tento nákupný trh je na plemenné barany plemena zošľachtená valaška, lacaune a krížence. Firma AT Tatry je už osvedčeným spoluorganizátorom nákupného trhu. Ani tento rok nezaostala za svojou dobrou povestou a nákupný trh mal všetko čo mal mať. Usporiadateľ využil svoje skúsenosti z minulých rokov a nákupný trh mal opäť vysokú úroveň. Predávajúcich aj kupujúcich privítali

výborne pripravené priestory. Barany hodnotila komisia v zložení: Doc. Ing. Egon Gyarmathy, Csc., MVDr. Záborský, Ing. Anton Čapistrák, Ing. Pavel Srpoň, Ing. Július Šutý, Ing. Slavomír Reľovský, Ing. Peter Kováčik, p. Ján Novysedlák, a za Regionálnu veterinárnu správu v Poprade bol poverený MVDr. Húžik a MVDr. Mikolaj. Zapisovatelia: Ing. Šutý, Ing. Gancarčíková. Zvieratá boli prevažne veľmi dobre pripravené na nákupný trh, vo výstavnej kondícii. Celkovo bolo predvedených 287 plemenných baranov. Presné

výsledky NT si môžete pozrieť v tabuľke. V závere NT sa konala súťaž o víťaza NT. Prvé miesto získal na základe rozhodnutia komisie baran z firmy Agroosivo Úsvit. O tom, že komisia mala pri výbere dobré oko svedčí to, že tento baran sa stal najfotogenickejším zvieratom na Agrokomplexe 2008. Na veľtrhu ho však vystavoval terajší majiteľ - Agrofarma Nálepko s.r.o. Srdečne blahoželáme.

Autor: Ing. Slavomír Reľovský

Autor fotografií: Ing. Slavomír Reľovský

KROKR	PODNIK	STÁDO	NAZOV	PLEM	CELKOM	PREDVEDENÉ	ER	EA	EB	I	II	VYR
703	529	043	PD Spišské Hanušovce	ZV	20	20	1	14	4	0	0	1
703	529	364	PD Spišské Hanušovce	ZV	2	2	0	1	1	0	0	0
703	529	365	PD Spišské Hanušovce	ZV	2	2	0	1	0	1	0	0
703	027	367	AT TATRY s.r.o. Spišská Belá	ZV	8	3	0	3	0	0	0	0
703	008	369	NOFA-Ing. N. Fassinger VRBOV	ZV	28	28	3	15	8	2	0	0
704	512	072	AGRODRUŽSTVO Granč - Petrovce	ZV	7	7	0	6	1	0	0	0
704	521	081	PD Olšavica - Brutovce	ZV	13	13	0	4	9	0	0	0
706	522	045	PD Šuňava	ZV	18	18	6	7	4	0	0	1
706	702	290	AgroOsivo sro, Úsvit hosp. Hôrka	ZV	8	4	1	1	2	0	0	0
710	532	090	TOMAK s.r.o. PODOLINEC	ZV	38	36	12	18	3	1	0	2
710	520	092	RD Litmanová	ZV	30	30	6	15	8	1	0	0
710	542	093	PD Veľký Lipník	ZV	25	25	9	15	1	0	0	0
710	705	704	SHR Dziaľ T., Podolinec Toporec	ZV	13	12	1	9	2	0	0	0
801	010	103	Agrofarma, s.r.o., Nálepko	ZV	41	38	9	18	9	0	0	2
801	506	226	PD Kluknava	ZV	30	27	2	14	10	0	0	1
808	547	062	PD Rejdová	ZV	3	3	1	1	1	0	0	0
810	102	098	Ján Novysedlák, SHR	V	2	2	1	1	0	0	0	0
810	706	368	Agrourbár s.r.o., Hrabušice	ZV	22	17	0	3	12	0	0	2
			CELKOM		310	287	52	146	75	5	0	9

Výber víťaza

Víťaz NT

Ovčie a kozie mliekarstvo na Slovensku

Ovce a kozy sú známe už z dávnej histórie a to pre svoju nenáročnosť na pastvu a na ich vysokú úžitkovosť. Hoci sú to malé zvieratá v produkcii mäsa a mlieka sú veľmi výkonné. Preto chov oviec a kôz sa zachoval a rozšíril aj v súčasnosti a to nielen v chudobných oblastiach sveta, kde zohráva existenčnú úlohu, ale aj v krajinách rozvinutých, akými sú napr. Francúzsko, Španielsko, Taliansko či Grécko. Aj vo vyspelých krajinách tento chov plní popri ekonomickej aj sociálno-stabilizačnú a ekologickú úlohu.

Prínosy z chovu oviec a kôz sa nedajú vždy merať iba ekonomickými kritériami, lebo majú veľký dopad na ekológiu prostredia, na sociálnu štruktúru vidieka, na krajnotvorbu, agroturistiku a tiež aj na výživu ľudí. Bolo by dobré, aby sme sa vyvarovali chýb, ktoré nás priviedli k podstatnému zníženiu produkcie kravského mlieka na Slovensku a aby sme uvažovali v oblasti ovčieho a kozieho mliekarstva viac perspektívne.

Ovčie a kozie mliekarstvo je jednou z možností, kde by sme mali postupovať uvažlivejšie, kde je potrebné brať ohľad i na naše tradície a kde by sme mali sústrediť všetko úsilie za zachovanie a ďalší rozvoj tohto typického, nebovinného mliekarstva v zmysle celospoločenského prínosu. To platí nielen pre veľkovýrobu a pre priemyslové spracovanie týchto zvierat, ale aj pre drobnochovateľov, akých je u nás väčšina. Pritom je potrebné brať ohľad na to, že musíme postupovať v súčasnom trende vývoja a s ohľadom na naše členstvo v EÚ.

Situácia v ovčom a kozom mliekarstve v zahraničí

Malé tradičné ovčie a kozie hospodárstva si

i vo vyspelých krajinách Európy presadzujú svoje typické národné a zvlášť syrárske špeciality a napomáhajú výrazne pri rozvoji regionálnej agroturistiky. Tak to robí najmä Francúzsko, Taliansko, Španielsko, Grécko a iné. Zakladajú si tiež svoje spolky, napr. Spolok svätého Uguzona, ktorý je patrónom ovčieho a kozieho syrárstva. Takéto spolky majú veľkú spoločenskú podporu a sú silným partnerom aj vláde pri presadzovaní svojich tradícií a aj svojich práv tak, aby ich veľké koncerny nepohltili.

Svetová produkcia mlieka všetkých druhov je 644 mil. ton. Z toho podiel ovčieho mlieka je 1,3 % a kozieho mlieka 1,9 %. (U nás tvorí podiel ovčieho mlieka iba 1,1 % a kozieho mlieka ešte menej 0,13 %.) Vo svete je produkcia ovčieho a kozieho mlieka pomerne stabilizovaná a iba nepatrne sa zvyšuje. Pritom najväčšia produkcia ovčieho a kozieho mlieka je v krajinách Ázie (3.475 / 7.085 tis. ton) a Európy (2.803 / 2.321 tis. ton).

V tab.1 sú uvedené európske krajiny EÚ s najväčším rozvojom ovčieho a kozieho mliekarstva. Pritom zvlášť v Taliansku a vo Francúzsku sú už veľké stáda oviec 100 až 300 ks a získané mlieko pomocou dojacieho zariadenia

sa spracováva už priemyslovo. Taktiež v Bulharsku je ovčie a kozie mliekarstvo pomerne na vysokej priemyselnej úrovni a tam všetko mlieko pasterizujú. Väčšinou sa však chovajú malé stáda zvierat v domácich hospodárstvach a z mlieka vyrábajú svoje miestne špeciality. Podiel Slovenska v nebovinnom mliekarstve je v porovnaní s uvedenými krajinami veľmi nízky, no z hľadiska imidžu slovenského mliekarstva a tradícií je to veľmi dôležité.

Zaujímavá je pomerne vyššia dojivosť zvlášť oviec vo vyspelých európskych krajinách. Zaujímavé sú i cenové relácie mlieka, ktoré sa však stále vyvíjajú a postupne sa vyrovnávajú cenové rozdiely v rámci EÚ (viď tab.2). Je však skutočnosťou, že aj v Európe sú krajiny s nižšou cenou najmä ovčieho mlieka ako je tomu na Slovensku. Podobne je to vidieť i na cenách syrov eidamského typu, keď cena takéhoto syra je 2,45 EUR/kg a u nás je to už 2,74 EUR/kg. Pre nás to musí signalizovať podnet na nové opatrenia na zvýšenie efektivity práce a tiež na ďalšie podporné opatrenia, aby sme si zachovali našu konkurencieschopnosť s krajinami EÚ.

Veľkou výzvou pre rozvoj ovčieho a kozieho mliekarstva na Slovensku je podstatne vyššia spotreba všetkých mliečnych výrobkov a to zvlášť kyslomliečnych nápojov (EÚ – 20,3 kg/osobu, SR – 12,6 kg/osobu a rok) a u syrov (EÚ – 19,1 kg/osobu, SR – 9,2 kg/osobu a rok). V spotrebe ovčích syrov je to ešte výraznejší rozdiel, keďže spotreba ovčích syrov je tam (Francúzsko, Grécko) vyše 6 kg/osobu a rok a u nás iba 1,7 kg/osobu a rok.

bu a rok. Treba však pripomenúť, že vo vyspelých európskych krajinách sa robí podstatne aktívnejšia reklama na svoje tradičné výrobky z ovčieho a kozieho mlieka ako je tomu u nás.

Väčší ekonomický význam a bohatšiu tradíciu využívania u nás má ovčie mlieko. Ovčie mlieko v porovnaní s mliekom kravským obsahuje vo viac koncentrovanej forme veľmi hodnotné bielkoviny (5,2 %), tuky (6,2%), uhľohydráty i minerálne látky, pričom aj obsah tzv. špecificky účinných látok je obvyčajne vyšší ako u kravského mlieka. Napríklad sa zistilo, že ovčie mlieko obsahuje o 9 % viac vitamínu B12, o 19 % viac biotínu a až o 37 % viac kyseliny pantoténovej, obsahuje aj viac mliečnych enzýmov, najmä amylázy, ako je tomu u kravského mlieka. Ovčie mlieko má však relatívne nižší obsah vápenatých solí. Ako je tomu u kravského a kozieho mlieka.

Kozie mlieko je v základnom zložení podobné mlieku kravskému, keď v priemere obsahuje okolo 12,6 % sušiny, 3,4 % bielkovín, 3,8 % tuku, 4,3 % laktózy a 0,8 % minerálnych látok. V zložení kozieho mlieka sú značné rozdiely medzi plemenami, individuálnymi zvieratami a k značným zmenám dochádza aj v priebehu laktácie.

Preukazné rozdiely medzi kozím a kravským mliekom sú v zložení a štruktúre tuku. Priemerná veľkosť tukových guľôčok kozieho mlieka je okolo 2 mikrometre, zatiaľ čo v kravskom tuku je priemerná veľkosť 2,5 až 3,5 mikrometrov.

Bielkovinové zloženie kozieho a kravského mlieka je ďaleko podobnejšie ako je tomu u ovčieho mlieka. Hoci typický κ_2 kazeín kravského mlieka je v kozom mlieku neprítomný a tvorba kazeínovej syreniny je preto rozdielna. Kozie mlieko formuje jemnejšie vložky a rýchlejšie ako kravské mlieko. To možno dať do súvisu s ľahšou a rýchlejšou stráviteľnosťou bielkovín kozieho mlieka.

Kozie mlieko má väčšie množstvo vitamínov A ako kravské mlieko. Neobsahuje karotén, preto je výrazne belšej farby. Má tiež vyšší obsah vitamínu B₂, hlavne riboflavínu, ale vitamínu B₆ a B₁₂ je viac v mlieku kravskom. Kozie mlieko má tiež vyšší obsah niacínu. Hladina vitamínu C a D je nižšia, alebo taká istá, ako u mlieka kravského.

Z minerálnych látok kozie mlieko obsahuje viac Ca, K, Mg, P, Cl, ale má menej Na, Fe, S, Zn a Mo. Detská mliečna anémia, ktorá bola pozorovaná pri dlhodobej jednostrannej výžive kozím mliekom, je spôsobovaná nie nižším obsahom Fe, ale neprítomnosťou kyseliny listovej v kozom mlieku, ktorá podmieňuje využitie železa na krvotvorbu podmieňuje.

Možnosti spracovania ovčieho a kozieho mlieka

V súčasnom období je ovčie mlieko surovinou na výrobu širšieho sortimentu mliečnych výrobkov, prevažne však syrov. Stalo sa predmetom záujmu či už ako prídavná surovina cez sudovaný ovčí syr do tavených syrov a rôznych nátierok, ale aj ako surovina k spracovaniu na

prírodné či parené syry v samostatnej, alebo zmesnej forme s mliekom kravským. V našich podmienkach sa však zatiaľ nedoceniť vynikajúce špecifické vlastnosti tohto mlieka a jeho vhodnosť predovšetkým k výrobe plesňových syrov roquefortského typu. Naproti tomu v posledných rokoch sa osvedčili formy jeho spracovania na parené syry typu kaškaval, biele syry typu akawi i niektoré druhy tvarovaných parených syrov. Predpokladá sa rozvoj výroby fermentovaných výrobkov jogurtového typu.

Možno povedať, že aj kozie mlieko je zvlášť vhodné k spracovaniu na syry, pretože sa dobre sýri, syrenina sa dobre formuje a uvoľňuje srvátku. Umožňuje výrobu širokého sortimentu mliečnych výrobkov. Jeho spracovanie vo svete na finálne výrobky pre ľudskú výživu má širokú základňu. Možno povedať, že kozie mlieko sa využíva predovšetkým na výrobu syrov a len v niektorých krajinách sa časť produkcie využíva na výrobu jogurtov, alebo konzumného mlieka. Kozie mlieko sa častejšie využíva v tekutom stave ako mlieko ovčie. Z kozieho mlieka sa vyrábajú vynikajúce plesňové a tzv. biele syry. Najväčšími výrobcami sú Grécko a najmä Francúzsko. Variácie v zastúpení mastných kyselín v tuku spôsobujú rozdiely v chutnosti syrov. Výsledkom zrenia kozích syrov je veľmi pikantná, paprikovo ostrá chuť, ktorej intenzita závisí od dĺžky zrenia syrov. Kozie syry majú vysokú nutričnú hodnotu. Majú vhodný pomer bielkovinovej a kalorickej frakcie, vhodný obsah a pomer väčšiny minerálnych látok a pomerne vysoký obsah vitamínov.

Pri výrobe syrov veľmi záleží na jednotlivých podmienkach výroby. Už samotným chladením a záhrevom sa mení a zhoršuje schopnosť mlieka k sýreniu, no na druhej strane sa zlepšuje schopnosť prekysávania po prídavku čistých kultúr. Podobné účinky ako má záhrev na syriteľnosť, má aj nízke ochladenie do 5 °C. Teploty nad 10 – 12 °C spôsobujú už zlepšenú syriteľnosť. Spomínané zmeny súvisia so zložením mlieka a to jeho beztukovej sušiny, bielkovín, kazeínu a so zmenenou rovnováhou vápenatých solí.

Z uvedených dôvodov je preto v praxi žiaduce pri výrobe syrov zo surového, alebo i pasterizovaného ovčieho, ale aj kozieho mlieka v priebehu laktácie upravovať jeho technologické vlastnosti. Najdôležitejšie je dodržať vhodnú titračnú kyslosť, najmä u ovčieho mlieka – minimálne 9,0 ϕ SH na jar a maximálne 12,0 ϕ SH na jeseň. Táto sa môže na jar upravovať predzrievaním mlieka v teple a po pasterizácii prídavkom vhodných mliekarenských kultúr. Pri nadmernej kyslosti je túto možné znížiť prídavkom pitnej vody.

Ovčie i kozie mlieko dávajú možnosť výroby veľmi širokej palety syrov a kyslomliečnych výrobkov. Všetky práve Francúzsko a mnohé iné európske štáty sa preslávili svojimi vynikajúcimi špeciálnymi syrmi z ovčieho a kozieho syra a to napr. ako rôzne plesňové syry s bielou i zelenou plesňou, zrejúce syry pod mazom, syry uchovávané v soľnom náleve, atď.

Súčasná situácia na Slovensku

Nebovinné mliekarstvo a to zvlášť ovčie mliekarstvo má na Slovensku dlhé tradície z minulosti a zažilo viaceré vzostupy a pády. Najvýnosnejším obdobím ovčieho mliekarstva bol koniec 19. storočia a ešte krátko pred prvou svetovou vojnou, keď sa na Slovensku chovalo takmer milión oviec. Po prvej svetovej vojne nastal úpadok ovčiarstva, avšak nová čs. vláda v r. 1933 vydala nariadenia na záchranu ovčiarstva, čím sa celková situácia podstatne zlepšila. Druhá svetová vojna však znova zhoršila situáciu v ovčom mliekarstve. Všetkým pred druhou svetovou vojnou sa vykúpilo na výrobu bryndze 1879 ton ovčieho hrudkového syra a tesne po vojne to bolo už iba 671 ton syra. Okrem toho bola veľká aj domáca spotreba ovčieho syra. Potom až do r. 1989 sa systematicky znova zvyšovala výroba ovčieho hrudkového syra až na 3600 ton ročne. Opätovné zníženie nastalo po r. 1990, keď nastali zas nové celospoločenské zmeny a začal sa uplatňovať trhovú mechanizmus. Uvedené zmeny na ovčiarstvo dopadlo tak, že v súčasnosti je ročná produkcia ovčieho mlieka iba 10 tis. ton, pričom ovčieho hrudkového syra sa vykupuje už len asi 800 ton ročne.

Na Slovensku je v súčasnosti evidovaných cca 180 000 ha lúk a pasienkov, ktoré sa nevyužívajú a sú pritom vhodné na chov malých prežúvavcov. Z hľadiska krajiny tvorby a životného prostredia predstavujú problém, lebo postupne zarastajú náletom nekulturných lesných drevín. Ukazuje sa potreba postupného návratu poľnohospodárskych aktivít do týchto oblastí a ako najvhodnejší sa javí práve chov oviec a kôz.

Z pohľadu ekonomického prínosu má u nás podstatný význam využitie ovčieho mlieka na výrobu bryndze. Táto postupne nadobudla už priemyselný charakter a predstavuje ročne v priemere približne 3500 ton pre domáci a zahraničný trh. Jej výroba sa za viac ako dve storočia uchovala a rozšírila najmä preto, že nadväzuje na veľmi racionálny systém spracovania ovčieho mlieka ihneď po pôdoji na hrudkový syr, ktorý v salašníckych podmienkach zrie a následne sa obvyčajne 1 – 2 krát týždenne zväzá do priemyselných bryndziarní, kde sa odborné spracuje na komerčný výrobok – bryndzu. Výroba tzv. bačovských výrobkov – oštiepkov a pareníc – bola nelegálna, mala len parciálny význam a výrobky sa nesmeli distribuovať cez verejný obchodný systém. V súčasnosti už prevláda tzv. priemyslový charakter spracovania ovčieho mlieka, pričom sa mlieko zväzá do mliekarne, pasterizuje sa a spracováva na hrudkový syr a bryndzu, alebo aj na iné zrejúce ovčie syry.

Kozieho mlieka sa v súčasnosti vyprodukuje iba 1.200 ton ročne, z toho však väčšia časť mlieka ide na vlastnú spotrebu vo forme mlieka a syrov a len menšia časť sa spracováva priemyselne. Z kozieho mlieka sa už v posledných rokoch začalo priemyselne vyrábať celý rad tektutých a sušených výrobkov so špeciálnymi živými účinkami.

Hoci máme dlhú tradíciu ovčiarstva a možno povedať, že aj koziarstva, mnohé spracovateľské problémy stále nemáme dotiahnuté a to napr. oceňovanie ovčieho a kozieho mlieka podľa kvality a zloženia, spôsob využitia ovčej srvátky, predaj výrobkov na salašoch, alebo hospodárskych dvoroch v rámci agroturistiky, ochrana pôvodu označenia našich tradičných výrobkov, zabezpečenie odborných kádrov na takéto malé mliekarene a salaše, atď. Problémom je aj doterajšia sezónnosť produkcie ovčieho aj kozieho mlieka a nevyužitie spracovateľské priestory v zimnom období. Taktiež problémom v praxi je dôsledne uplatnenie tzv. hygienického balíčka opatrení, v ktorom sú podchytené hygienické zásady a technologické spôsoby zabezpečenia zdravotnej bezpečnosti potravín.

U nás základný výrobok z ovčieho a kozieho mlieka, ktorý sa robí buď tradične zo surového mlieka, alebo zo zberaného a pasterizovaného mlieka je výroba hrudkového syra. Z tohto zvlášť z ovčieho hrudkového syra po vykysnutí a vyzretí možno vyrobiť parené ovčie syry, oštiepky, bryndzu a iné špeciality, ale to iba v podmienkach vhodných pre ďalšie spracovanie, napr. na bryndziarni, alebo aj na iných malých pracoviskách, ak to schvália príslušné veterinárne a hygienické orgány.

Ako je nám známe, doterajšia kvalita ovčieho hrudkového syra vyrobená na salašoch je veľmi rôznorodá a neštandardná. Podstatným nedostatkom je, že tieto syry sa často predávajú nedokysnuté a nevyzreté. Mnohé syrárne a mliekarene vykupujú preto ovčie, alebo aj kozie mlieko a mliekarensky ho ošetrujú a ďalej spracovávajú na svoje špeciality. Legislatívne je však možnosť použiť na výrobu mliečnych špecialít z ovčieho a kozieho mlieka buď surové, alebo aj pasterizované mlieko.

Je potrebné spomenúť, že okrem už uvedených tradičných výrobkov z ovčieho mlieka sme vo VÚM v Žiline navrhovali i celú radu starších i nových výrobkov, zvlášť syrov, ktoré by sa taktiež mohli uchádzať o registráciu ochrany zemepisného označenia potravín. Sú to napr. : rôzne syry z ovčieho, kozieho, alebo zmesného mlieka, ako sú regionálne oštiepkovité syry, parenice, korbáčiky, bryndzové nátierky a tiež syr Urda – srvátkový syr z ovčieho mlieka, Karpatský tvrdý syr, Toporecký polotvrdý syr, Klenovecký syr, zmesné syry – parené, mozaikové lisované, plesňové (typ Kalinka – dvoj plesňový kozí syr, typ Choč a pod.). Podobných syrov z ovčieho, alebo kozieho mliek a prípadnej zmesi s kravským mliekom by sa z histórie i súčasnosti našlo podstatne viac. Bude preto potrebné sa touto problematikou viac zapodievať a dotiahnuť to do konca.

Pre budúcnosť a pre rozvoj ovčieho a kozieho mliekarstva vrátane farmárskej výroby, bude dôležitý i postoj našich kontrolných orgánov a tiež podpora štátu. Pri neúnosnej a príliš „puntičkárskej kontrole“ našich producentov a spracovateľov sa môže dosiahnuť pravý opak požadovaných cieľov a to zánik našich podnikateľských aktivít zvlášť malých farmárov, a

to pre neúmerné finančné náklady. Na druhej strane to spôsobí zvýšený dovoz nekvalitných, hoci zdravotne nezávadných výrobkov z EÚ, kde kontrola až tak dôsledne nepracuje. Túto problematiku bude potrebné tiež doriešiť, aby u nás boli rovnaké kritéria a podmienky v každej oblasti aké sú v krajinách EÚ.

Záverom možno konštatovať, že Slovensko má bohaté tradície s ovčím i kozím mliekarstvom a má aj veľké predpoklady na ich ďalší rozvoj. Podmienkou však je, aby sa na každej úrovni riadenia (či už v priemyslovom, alebo farmárskom spracovaní), urobili sa dostupné opatrenia tak, aby sa dosiahla konkurencieschopnosť našich výrobkov so zahraničnými, aby sa zvýšila produktivita práce pri získavaní a spracovávaní mlieka, aby sa zabezpečila správna výrobná prax, dobrá kvalita a zdravotná bezpečnosť. Dôležitou požiadavkou je, aby naši chovatelia i spracovatelia mali rovnocenné podmienky a podporu, aké sú bežné v krajinách EÚ. Pevne veríme, že nám všetkým ide o spoločnú vec v prospech budúcnosti nášho ovčieho a aj kozieho mliekarstva.

Autor: Ing. Karol Herian, CSc.
Žilina

Tabuľka 1. Súčasný stav oviec a kôz a produkcia ich mlieka v tis. ton v Európe v tis. ton

Krajina	Počet oviec v tis. ks	Počet kôz v tis. ks	Ovčie mlieko v tis. ton	Kozie mlieko v tis. ton
Francúzsko	1.626,0	924,8	243	460
Grécko	6.396,0	4.144,8	670	460
Taliansko	5.826,0	360,1	850	150
Portugalsko	587,1	114,9	98	42
Španielsko	2.660,2	1.622,46	306	350
Bulharsko	1.728,4	900,0	100	215
Rumunsko	7.446,9	678,0	348	
Slovensko	234,0	29,5	10	1,2

Tabuľka 2. Priemerná dojivosť oviec a kôz a cena ovčieho a kozieho mlieka v EUR/l

Krajina	Dojivosť oviec v l/laktáciu	Dojivosť kôz v l/laktáciu	Cena ovčieho mlieka v EUR/l	Cena kozieho mlieka v EUR/l
Francúzsko	80 - 250	>500	0,85 - 1,10	0,51
Grécko	>100	>250	0,82	0,52
Taliansko	100 - 250	>250	0,44	0,51
Portugalsko	>100	250 - 500	1,0	0,45
Španielsko	100 - 200	250 - 500	0,79	0,42
Bulharsko	150 - 200	350 - 500	0,23	0,16
Rumunsko	-	-	0,21	0,15
Slovensko	50 - 100	400	0,63	-

Nákupný trh Kamenica

Už druhý rok sa chovatelia oviec stretli na nákupnom trhu na plemenné barany plemena cigája, lacaune, suffolk, východofrízské a križence v priestoroch patriacich SHR Martine Angelovičovej v Kamenici. Tento nákupný trh úspešne nahradil nákupné trhy v minulosti konané v Uzovských Pekľanoch. Majitelia priestorov sa už v roku 2007 úspešne prezentovali a ukázali, že ich táto úloha nijako nezaskočila. Ani tento rok tomu nebolo inak. Úspešne to zvládli, a tak mohli v stredu 11. júna privítať na svojej domácej pôde chovateľov z celého východného Slovenska. Za obec Kamenica privítala chovateľov starostka obce pani Helena Andraščíková a za ZCHOK patrilo úvodné slovo predsedovi predstavenstva Ing. Jozefovi Eštočinovi. Po týchto úvodných slovách nasledoval kultúrny program, ktorý pripravili občania obce.

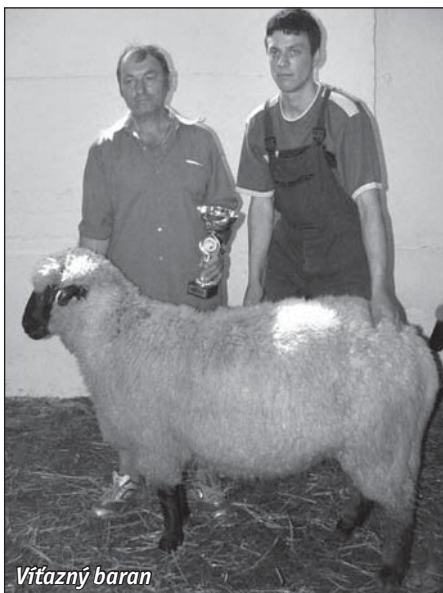
Na nákupnom trhu sa zúčastnilo 13 chovateľov plemenných baranov, kde predviedli 337 ks plemenných zvierat. Organizácia trhov bola na výbornej úrovni, čoho dôkazom boli aj pozitívne ohlasy medzi širokou chovateľskou verejnosťou. Tento druhý ročník sa už veľmi dobre dostal do povedomia ovčiarskej verejnosti ako oslava ich náročnej práce. Výberovú komisiu privítali dôstojné priestory pre prácu, ktoré sa majiteľom podarilo vybudovať.

Barany na NT hodnotila komisia v tomto zložení: MVDr. Zubrický, Ing. Srpoň, Doc. Gyarmathy, Doc. Margetín, Ing. Dvorjak, Ivan Záboriský, Ján Novysedlák. Zapisovatelia: Ing. Šutý, Ing. Reľovský, p. Vaľko, p. Bujňák. Víťazom nákupného trhu sa stal baran plemena cigája chovateľa PD Jarovnice. Tento baran získal na AGROKOMPLEXE 2008 titul šampión výstavy.

Cenu víťazovi odovzdal predseda Predstavenstva ZCHOK Ing. Jozef Eštočin V závere chcem poďakovať v mene všetkých chovateľov a v mene ZCHOK na Slovensku- družstvo pani Martine

Členovia VK

Víťazný baran

Angelovičovej za vysokú profesionalitu pri organizácii NT.

Autor: Ing. Slavomír Reľovský
Autor fotografií: Ing. Slavomír Reľovský

Kultúrny program

Starostka Kamenice a predseda ZCHOK

Účasť ZCHOK na spoločenských podujatiach chovateľov počas letnej sezóny 2008

Prešovský mikroregión HALAGOŠ – združenie obcí Podhorany, Chmeľovec, Šarišská Trstená, Proč, Pušovce, Čelovce – usporiadal dňa 29. júna 2008 Haľagošské slávnosti na vrchu HALAGOŠ v obci Proč.

Slávnosti usporadúvajú každoročne predovšetkým pre obyvateľov v regióne uvedených obcí, kde okrem Folklórneho vyžitia, ktoré poskytovali súbory Kapušančan, Kendičan a Kukovčan si mohli návštevníci prezrieť aj výstavu

poľnohospodárskych strojov a techniky, výstavu oviec a kôz, predajnú výstavu domácej kožušínovej a hrabavej hydiny, výstavu bonsajov. Taktiež ochutnávku a predaj výrobkov z ovčieho mlieka, pochúťky zo salaša a občerstvenie.

Úvodné slovo a otvorenie slávností mal náš člen Ing. Jakša – konateľ firmy Ovčia farma Proč, ktorý nás na toto krásne podujatie pozval. Vynikajúca nálada návštevníkov bola gradovaná kultúrnymi vstupmi ľudovej rozprávačky

ARANE, ľudovými tancami v podaní prevažne mladej generácie, čo dáva predpoklad v zachovávaní ľudových zvykov a folklórnych tradícií na vidieku.

Záver slávností sa niesol v zapálení „jánskej vatry“ na Haľagoši a večernou zábavou, ktorá trvala do ranných hodín.

Autor: Ing. Pavel Srpoň
Zväz chovateľov oviec a kôz
na Slovensku-družstvo

Parazitárne choroby ako príčina zlého výživného stavu a nízkej produkcie v chove oviec

**Prof. MVDr. Jozef Bíreš DrSc.,
Doc. MVDr. Mária Goldová PhD.,
*MVDr. Renát Mandelík, CSc.**

Univerzita veterinárskeho lekárstva, Košice, *Komora veterinárnych lekárov, Košice

Úvod

Pre naplnenie ekonomickej úspešnosti chovu malých prežúvavcov je potrebné zabezpečiť v súčasných podmienkach optimálnu výživu zvierat, zoohygienické podmienky ustajnenia, pohodu zvierat a dobrý zdravotný stav. Zdravotný stav je limitujúcim faktorom produkčnej a reprodukčnej výkonnosti v chove oviec. Pravidelná analýza zdravotného stavu zvierat, uplatňovanie diagnostických, preventívnych a terapeutických postupov je neoddeliteľnou súčasťou tvorby programov zdravia na farme. Programy zdravia musia byť v chove malých prežúvavcov postavené na princípoch integrovanej veterinárskej medicíny t. j. musia garantovať zdravotnú bezpečnosť celého potravinového z mašale resp. poľa na stôl (biologicky plnohodnotná a zdravotne bezpečná výživa, správne ošetrovanie, ustajnenie a pohoda zvierat, dobrý zdravotný stav zvierat, hygienické získavanie, spracovanie, výroba a manipulácia s ovčím a kozím surovinami a potravinami) (Bíreš 2007).

Jednou z najčastejších sa vyskytujúcich ochorení v súčasných podmienkach chovu oviec a kôz sú parazitárne choroby. Tým, že ekto a endoparazitózy znižujú produkčnú a reprodukčnú výkonnosť zvierat, zvyšujú morbiditu k ostatným chorobám a následnú mortalitu, negatívne ovplyvňujú ekonomiku chovu. Nebezpečenstvo niektorých parazitárnych chorôb u malých prežúvavcov spočíva v tom, že majú zoonotický charakter, t. j. sú prenosné na človeka (napr. echinokokóza) (Buncic2006).

Materiál a metodika

Práca sa zaoberá analýzou príčin zlého výživného stavu bahníc na farme oviec. Za účelom diagnostiky príčin zlého výživného stavu sa hodnotilo krmenie oviec, vykonalo bežné klinické vyšetrenie zvierat, biochemická analýza krvi a krvného séra (hematologické vyšetrenie, hepatálny, bielkovinový, enargetický a minerálny profil), koprologické vyšetrenie a parazitologická pitva.

Výsledky a diskusia

Výšetrenia v chove D sa realizovali v priebehu bahnienia v zimnom krmnom období (január–marec). Zvieratá (625 kusov) boli ustajnené v dvoch maštalných objektoch (bahnice, jarky a plemenné barany) s hlbokou podstielkou. Krmná

dávka pozostávala z lucerno-trávneho sena, kukuričnej siláže a jadrovej zmesi. Zvieratá mali voľný prístup k napájacím žlabom s vodou a kusovej soli.

Chuť ku krmivu bola u väčšiny zvierat zachovaná. Výživný stav zvierat v stáde bol dobrý (50%), menej dobrý (35%) a zlý (15%) – obr.1. Zvieratá v zlom výživnom stave boli apatické. Mali striedavú chuť ku krmivu a častý bol u nich neformovaný trus alebo hnačka. U niektorých kusov boli na rôznych častiach tela alopetické ložiská. V dôsledku úbytku svalovej hmoty boli viditeľné kostné podklady rebier, stavcov chrčtice – kapří chrčát, stehna, atď. Vychudnuté bahnice neboli pripustené, potratili alebo ich mláďatá pri narodení mali nízku živú hmotnosť a životaschopnosť. Produkcia mlieka bola u takýchto matiek znížená alebo vôbec neprodukovali mlieko.

Výsledky biochemických vyšetrení poukázali na narušenie celkového metabolizmu. V hematologickom profile dominovala hypochrómna sideropenická anémia a striedavo leukopénia alebo leukocytoza. Poškodenie hepatocytov sa u vyšetovaných oviec manifestovalo v krvnom sére zvýšenou koncentráciou celkového bilirubínu (5.32 až 9.0 $\mu\text{mol.l}^{-1}$), nárastom aktivity gamaglutamyltransferázy (0.95 až 1.74 $\mu\text{kat.l}^{-1}$)

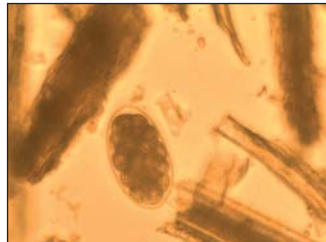
a mierne aspartátaminotransferázy (1.03 až 2.68 $\mu\text{kat.l}^{-1}$). Pri analýze parametrov bielkovinového metabolizmu bola charakteristická hypoproteinémia (53.8 až 89.5 g.l⁻¹) a hypoalbuminémia (23.9 až 45.6 g.l⁻¹). Pri hodnotení minerálnych prvkov v krvnom sére najviac vystupovala rozsiahla hypozinkémia (4.6 až 10.7 $\mu\text{mol.l}^{-1}$), hypokuprémia (7.9 až 13.4 $\mu\text{mol.l}^{-1}$), sideropénia (13.4 až 27.8 $\mu\text{mol.l}^{-1}$) a hypofosforémia (mmol.l⁻¹).

Koprologickým vyšetrením flotačnou metódou podľa Brezu sme zistili kokcidie z rodu Eimeria v malom až veľkom množstve, gastrointestinálne nematódy čeľade Trichostrongylidae v malom až strednom množstve (obr.2), v niektorých vzorkách sme zaznamenali v malom množstve Trichuris ovis (obr.3) a Moniezia spp (obr.4). Larvoskopickou metódou podľa Vajdu sme larvy L₁ plúcnych červov čeľade Protostrongylidae zaznamenali len v jednej vzorke. Vyšetrenie sedimentačnou metódou bolo pozitívne len v jednej vzorke, pričom sme našli v malom množstve vajíčka Dicrocoelium dendriticum (obr.5).

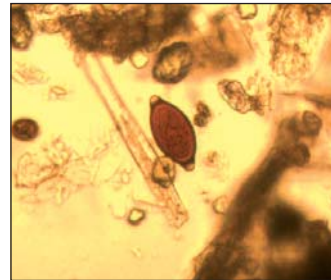
Pri parazitologickej pitve sa v parenchýme pľúc a pod pleurou zistili početné okrúhle noduly belavej farby, v ktorých sme potvrdili Muellerius capillaris

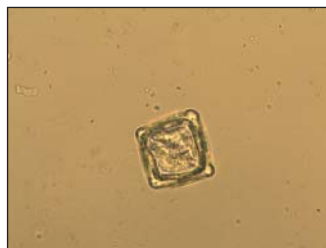
Zlý výživný stav oviec

Vajíčko gastrointestinálnych nemátodov čeľ. Trichostrongylidae

Vajíčko Trichuris ovis

Vajíčko a scolex pásomnice Moniezia spp.

(obr.6). V malých žltosivých ložiskách kónického tvaru sa lokalizoval *Protostrongylus rufescens*. V tenkom čreve sa pozorovali početné pásomnice *Moniezia expansa* (obr.7), avšak koprologický nález vajčiek bol len u jednej ovce, aj to v malom množstve. Na mezenteriu sme zaznamenali zrelý *Cysticercus tenuicollis*, larvocystu pásomnice *Teania hydatigena* (obr.8).

Vzhľadom na zastúpenie diagnostikovaných parazitov z triedy trematóda, cestóda a nematóda a ich početnosť môžeme konštatovať, že vo vyšetrovanom chove oviec prebiehala chronická, zmiešaná masívna endoparazitóza. Pri takomto stupni invázie parazitmi je ich patogenita závislá na počte parazitujúcich parazitov, ich virulencii a lokalizácii (Juráček, Dubinský a kol.1993). Výsledkom patogenity diagnostikovaných parazitov na organizmus sledovaných oviec sú mechanické účinky (priame poškodenie tkanív a orgánov, dráždenie-iritácia, upchatie-obturácia alebo atrofia životne dôležitých orgánov, napr. čriev zistenými moniéziami), toxické účinky (parazit vylučuje toxické látky alebo metabolity, ktoré sú pre hostiteľa toxické) alebo odoberanie potravy (parazity sa živia krvou, lymfou, bunkami potravy alebo natrávenou potravou a tým značne poškodzujú hostiteľa (Straw a kol. 2003).

V priebehu parazitárnej invázie nie je zanedbateľný ani prenos pôvodcov infekčných chorôb (napr. baktérie, vírusy) a znížovanie odolnosti, čo prispieva k vzniku sekundárnych ochorení. Keď berieme v úvahu uvedené zistenia, parazitárna infekcia spôsobila u oviec vo vyšetrovanom chove

zhoršenie kondičného stavu až vyčudnutosť a v prípade produkčných a reprodukčných ukazovateľov ovce v zlom výživnom stave nedosahovali parametre klinicky zdravých zvierat. Príčinou zlého výživného stavu u oviec s parazitárnou inváziou je zlá konverzia krmiva (znížená resorbčná kapacita tráviaceho traktu v dôsledku chronického zápalu) a odoberanie živín (Bíreš 2008). Sekundárne sa tento stav u sledovaných zvierat prejavil narušením celkového metabolizmu (napr. anémia, hypoproteínémia, karencia makro a mikroprvkov). Toxické pôsobenie zistených endoparazitov sa potvrdilo poškodením pečeneového metabolizmu.

Na základe klinických, laboratórnych nálezov a výsledkov parazitologických vyšetrení sa pristúpilo v sledovanom chove k dehelmintizácii oviec v prvom kroku prípravkom na báze albedazolu a pri druhom odčervení (mesiac po prvom) sa použil prípravok na báze ivermektínov. Zároveň sa v chove optimalizovala výživa zvierat a zvláštna pozornosť sa venovala jedincom v zlom výživnom stave.

Literatúra u autora

PodĎakovanie

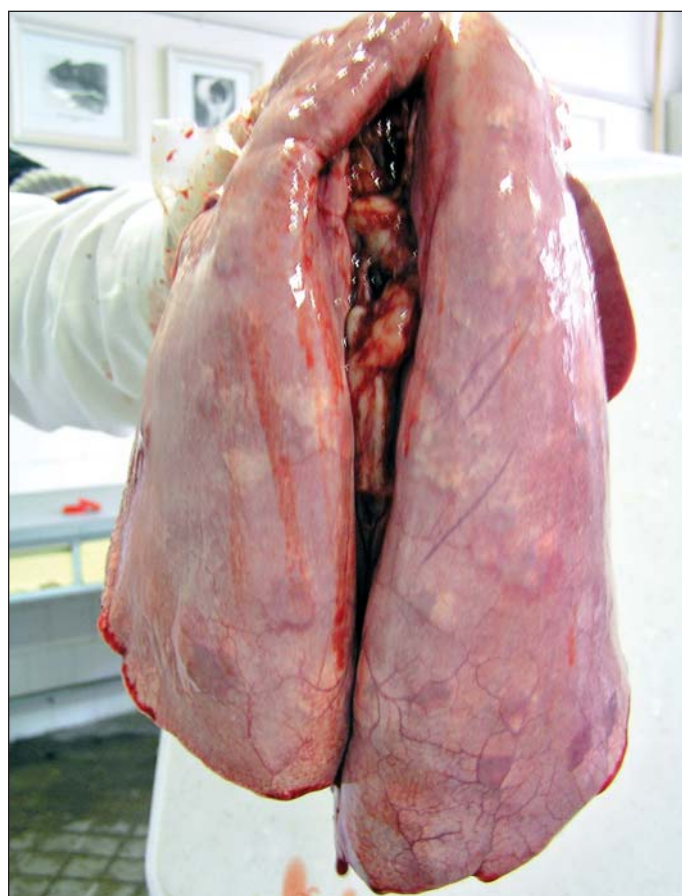
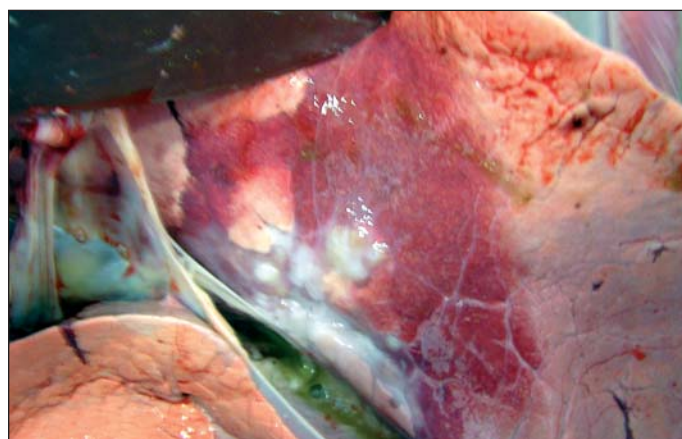
Práca bola realizovaná za podpory vedeckého projektu AV 4/2041/08.

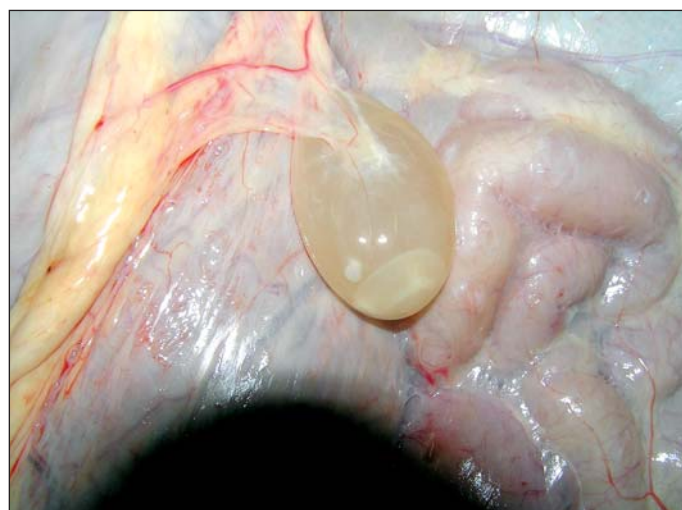
Vajčiko *Dicrocoelium dendriticum*

Pásomnice *Moniezia expansa* v tenkom čreve

Liahňové uzly v pľúcnom parenchýme a pod pleurou s pľúcnyimi červami *Muellerius capillaris* a *Protostrongylus rufescens*

Zrelý *Cysticercus tenuicollis* so zreteľne vyvinutým skolexom na mezenteriu

AGROKOMPLEX 2008

Už 35. ročník mezinárodního poľnohospodárskeho a potravinárskeho veľtrhu Agrokomplex 2008, sa uskutočnil v dňoch 21. až 25. augusta 2008, vo výstavnom areáli výstaviska Agrokomplex Nitra. Zúčastnilo sa ho 620 spoločností zo 16 štátov sveta, z nich najväčšiu účasť tradične zaznamenali českí vystavovatelia. Tohtoročný veľtrh ponúkol vystavovateľom výstavné plochy s rozlohou približne 54,2 tis. metrov štvorcových, z ktorých bolo 24,1 tis. metrov štvorcových krytých. Agrokomplex poskytuje priestor na komunikáciu i výmenu trhových informácií predovšetkým pre výrobcov a spracovateľov potravín. Priestor tu však našli aj obchodné firmy, dodávatelia poľnohospodárskych strojov a mechanizácie, potravinárskych technológií, ďalej subjekty pôsobiace v rastlinnej a živočíšnej výrobe, ako aj v poľnohospodárskej vede a vo výskume. Paralelnými podujatiami na výstavisku boli aj

15. ročník medzinárodnej družstevnej kontraktčno-predajnej výstavy Coopexpo 2008, ďalej jedenásta kontraktčno-predajná výstava malých a stredných podnikateľov Živnostenské trhy 2008 a 6. ročník výstavy vidieckeho cestovného ruchu Regióny Slovenska 2008. Ďalším podujatím popri veľtrhu Agrokomplex bol druhý ročník výstavy biopotravín a technológií spracovania Bio-Agrokomplex 2008. Zoznam sprievodných akcií veľtrhu uzatváral siedmy ročník medzinárodnej kontraktčno-predajnej výstavy Kone a ľudia 2008, ako aj výstava Obnoviteľné zdroje energie. Záštitu nad tohtoročným medzinárodným veľtrhom Agrokomplex prevzalo Ministerstvo pôdohospodárstva SR. Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku - družstvo aj na tohtoročnom Agrokomplexe vystavoval výsledky ťažkej chovateľskej práce tých najúspešnejších chovateľov. V expozícii oviec a kôz bolo vystavených celkom 112 zvierat. Z toho 15

kôz a 97 oviec. Medzi kozami bol vystavený aj plemenný cap a u oviec bolo vystavovaných aj 9 baranov- víťazov Nákupných trhov organizovaných ZCHOK a najlepších predstaviteľov a reprezentantov jednotlivých plemien v Slovenskej republike. Vystavovalo celkom 23 chovateľov. Všetkým im patrí veľká vďaka za vysokú profesionalitu s akou pripravili zvieratá na túto najväčšiu poľnohospodársku výstavu v Slovenskej republike. Paralelne s Agrokomplexom prebehla aj Národná výstava hospodárskych zvierat. Víťazom Národnej výstavy sa stal plemenný baran plemena cigája chovateľa PD Jarovnice. Na Agrokomplexe prebehlo samozrejme aj hodnotenie zvierat v expozícii živočíšnej výroby za kategóriu zvierat - ovce a kozy.

Hodnotiacia komisia pracovala v zložení: Ing. Mareš Vít, MVDr. Libor Čunát, Pavel Mach, Daniela Dziková- všetci zástupcovia českého Zväzu chovateľov oviec a kôz.

AGROKOMPLEX 2008

Ocenené boli tieto zvieratá:

PLEMENNÝ BARAN

Šampión výstavy

PD Jarovnice

za barana SK 961566 plemena cigája

I. miesto

Keľo a synovia s.r.o.

za barana FR 21506070018 plemena ille de france

II. miesto

Agrofarma s.r.o. Nálepko

za barana SK 841251 plemena zošľachtená valaška

III. miesto AGRIFARM BS s.r.o.

za barana SK 1002970 plemena nemecká čiernohlavá

BAHNICE, JARKY

plemeno cigája

I. miesto

PD Sekčov v Tulčíku

za kolekciu plemenných jariet plemena cigája

II. miesto

PD Sebedín

za kolekciu plemenných jariet plemena cigája

plemena zošľachtená valaška

I. miesto

RD Klenovec

za kolekciu plemenných jariet plemena zošľachtená valaška

II. miesto PD Liptovské Revúce

za kolekciu plemenných jariet plemena zošľachtená valaška

BAHNICE, JARKY A JAHNIČKY

MÄSOVÝCH PLEMEN

I. miesto

Keľo a synovia s.r.o.

za kolekciu plemenných jariet plemena berri-chone du cher

II. miesto

Keľo a synovia s.r.o.

za kolekciu plemenných jariet plemena ile de france

III. miesto

Agro Hostovce s.r.o.

za kolekciu plemenných jariet plemena oxford down

AGROKOMPLEX 2008

BAHNICE, JARKY A JAHNIČKY MLIEKOVÝCH PLEMIEN

I. miesto

Ján Homulka, Železník
za kolekciu plemenných jariet plemena východofrízka ovca

II. miesto

Ing. Jozef Kováč
za kolekciu plemenných jahničiek plemena východofrízka ovca

PLEMENNÉ KOZY, PLEMENNÝ CAP

Šampión výstavy

RD Servis s.r.o. Čížatice
za capa CZ 05802678 plemena hnedá koza krátkosrstá

PLEMENNÉ KOZIČKY

I. miesto Ing. Mária Mularčíková
za kolekciu plemenných kozičiek plemena biela koza krátkosrstá

Ocenenie Zlatý kosák bolo na základe rozhodnutia komisie pre Zlatý kosák udelené:

Kolekcii jariet plemena zošľachtená valaška chovateľa Poľnohospodárske družstvo Liptovské Revúce. Veľkým úspechom bolo aj vyhlásenie najfotogenickejšieho zvierťa výstavy. Stal sa ním baran plemena zošľachtená valaška, chovateľa AGROFARMA s.r.o. Nálepково. Aj v skutočnosti bol tento baran veľmi dobrým „modelom“ a návštevníci ho často fotografovali.

Všetkým chovateľom srdečne blahoželáme.

AGROKOMPLEX 2008

Vo štvrtok pokračovala Národná výstava HZ. Každý deň prebiehalo aj predvádzanie jednotlivých kolekcí zvierat. Predvádzanie zvierat sa vždy tešilo najväčšiemu záujmu zo strany návštevníkov veľtrhu. Pre ovce a kozy bol vyhradený vždy polhodinový priestor. Tohtoročný chovateľský deň ovčiarov a koziarov sa uskutočnil v nedeľu. Bol poznamenaný ako vždy vôňou jahňacinky. Už od piatku sa pri kolibe dusilo jahňacie mäsko na srbský spôsob, ktoré ochutnali návštevníci koliby. Na chovateľskom dni si ocenení chovatelia prevzali ceny v podobe plakiet a krásnych zvoncov z dielne Ing. Martiny Nemkyovej z Hronca. Ceny odovzdával predseda ZCHOK Ing. Jozef Eštočin. Zároveň bol vyhlásený víťaz fotografickej súťaže v časopise Chov oviec a kôz. Tohtoročnú súťaž vyhrala Ninka Slivková zo Stropkova. Cenu jej odovzdal riaditeľ ZCHOK Ing. Srpoň. O obohatenie programu sa postarali aj práskači bičom. Boli to Jozef Garabáš z Malatinej-víťaz súťaže v prásaní bičom na bačovských dňoch v Malatinej, Martinko

Garabáš z Malatinej-II.miesto na Bačovských dňoch v Malatinej, Vladimír Fačko z Pokrivača-semifinalista súťaže v Malatinej, Dominika Brieniková z Pucova- víťazka ženskej kategórie v prásaní bičom v Malatinej. Obrovský úspech zožal najmä iba štvorročný Martinko Garabáš.

Aj počas chovateľského dňa bola v nových priestoroch koliby zväzu obrovská návštevnosť. V krásnych priestoroch, ktoré boli prístavené k pôvodným a tento sa vystriedalo veľmi veľa návštevníkov. Boli to predovšetkým členovia ZCHOK ale aj návštevníci zo širokej verejnosti. Priestory ovčiarov aj tento rok poctili svojou návštevou významní predstavitelia poľnohospodárskych inštitúcií na Slovensku. V sobotu prebehla aj krátka ukážka strihania oviec v podaní strihača Jozefa Kubečka ml., druhého na Medzinárodných majstrovstvách SR v strihaní oviec a zároveň budúceho účastníka Majstrovstiev sveta v strihaní oviec v Nórsku. O pohľad na túto prácu sa zaujímal množstvo ľudí, ktorí si rozobrali ako suve-

nír aj nastrihanú vlnu. V priestoroch našej expozície sa vďaka pani Ing. Mularčíkovej a jej rodine uskutočnila aj ukážka spracovania kozieho mlieka. Predviedla výrobu kozieho syra a jogurtu. Táto ukážka sa stretla s obrovským záujmom zo strany návštevníkov a pani Mularčíková mala čo robiť aby stíhala odpovedať na veľké množstvo otázok. Po ochutnávke jej výrobkov mnohí nechceli veriť, že sa jedná o výrobky z kozieho mlieka, čo svedčí o tom, že týmto výrobkom veľmi škodí najmä ich zlá povesť. Tá však nezodpovedá realite a takáto reklama je najlepším marketingovým nástrojom.

Návštevnosť Agrokomplexu 2008 prekonala minuloročnú výstavu. Určite aj expozícia oviec a kôz prispela k atraktívnosti výstavy. Verejnosť mala veľký záujem o problematiku chovu.

Veríme, že takéto vydarené prezentácie chovateľov prispedia k zvýšeniu ich spoločenského postavenia, a tým sa aj zmení aj celkový pohľad verejnosti na poľnohospodára.

Úspešné Bačovské dni

Viac ako tritisíc divákov, ktorý sa tento víkend zúčastnili 8. ročníka festivalu valaskej kultúry – Bačovských dní v Malatinej zažilo nielen skvelú atmosféru programov v amfiteátri, ale i chuť syra, vôňu žinčice, zvuky praskajúcich bičov či tvary a farby výrobkov zručných remeselníkov v množstve sprievodných programov. Usporiadatelia – Obec Malatiná a Oravské kultúrne stredisko v Dolnom Kubíne v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja ponúkli okrem dvojdnového folklórneho programu, v ktorom sa predstavilo do tristo účinkujúcich zo Slovenska, Poľska, Českej republiky a Kazachstanu i tri výstavy, niekoľko súťaží, turistický výlet a jednu videoprojekciu. Videofilm Ľudobíra Viludu a Ivana Kršiaka Baša Jano Červeň sprítomnil v predvečer festivalu súčasné podoby života na salaši. Z výstav zaujala expozícia štyridsiatich strašiakov – prác z regionálnej posúťažnej výstavy, umiestnená v areáli základnej školy. Návštevníci anketou rozhodli, že titul Strašiak roka 2008 spolu s cenou – výletom loďou po Oravskej priehrade získala Základná škola v Pucove. So záujmom sa stretla aj výstava ľudového odevu z Myjavka, ktorú pripravilo Centrum tradičnej kultúry na Myjave i prezentácia malatinských tkaných kobercov. Sobotný folklórny program v amfiteátri ponúkol tanečne prepracované choreografie folklórneho súboru Lipa z Bratislavy, melódie a tance moravsko-slovenského pohraničia súboru Soláň a na záver večerný program folklórneho súboru Stavbár zo Žiliny. Lákadlom nedeľného programu boli pre mnohých návštevníkov sprievodné súťaže. Vo verejnej

ochutnávke syrárskych výrobkov divákovi najviac chutil hrudkový syr baču Jurčika z Poľnohospodárskeho družstva Veličná, údený ovčí syr a oštiepok Jána Červeňa a žinčica z Poľnohospodárskeho družstva Malatiná. Odbornú porotu na súťaži o najchutnejšie výrobky z ovčieho mlieka chuťou, vôňou, farbou i konzistenciou najviac zaujal ovčí hrudkový syr a oštiepok baču Jurčika z Poľnohospodárskeho družstva Veličná, v kategóriach údený ovčí syr a žinčica zvíťazil bača Štefan Črep z Poľnohospodárskeho družstva Liptovská Lúžná. Diváci si anketou zvolili i najkrajšiu ovečku. Titul Miss ovečka 2008 a finančnú cenu získal za svoje jahňa bača Ján Červeň. Súčasťou Bačovských dní bola aj v tomto roku súťaž v praskaní bičom. Spomedzi jedenástich súťažiacich na presnosť zásahu zvíťazil 63-ročný Jozef Garabáš z Malatinej. Pestrosť programovej ponuky doplnil i jarmok ľudových remesiel, na ktorom svoju šikovnosť predvážalo dvadsaťpäť remeselníkov nielen zo Slovenska, ale i z Poľska a Českej republiky. Zaujali rezbári, drotári, keramikári, výrobcovia smaltovaných šperkov či handrových bábik, medovníkari i ďalší tvorcovia. Program festivalu patril v nedeľu popoludní v amfiteátri vystúpeniu folklórnych súborov a skupín s ovčiarskymi zvykmi z Lendaku, Važca, Čadce, Dolného Kubína, hostí z Poľska, Českej republiky a tanečník z Kazachstanu, ktoré svojim temperamentom a pre našincov exotickými choreografiami roztľieskali niekoľkokrát plné hľadisko amfiteátra.

Dolný Kubín 14. 7. 2008
PhDr. Miroslav Žabenský
zabensky@osvetadk.sk
043/5864928

Ovčiarstvo v premenách času...

Zameranie chovu oviec najmä na mliečnu produkciu a jeho spracovanie sa prejavovalo v sortimente používaného špeciálneho a funkčne rozmanitého salašníckeho riadu. Pastieri boli schopní vyrobiť takmer všetko, čo vyžadoval život a práca na salaši - rôzne nádoby na prenášanie mlieka a žinčice a uskladnenie bryndze (putne, gelety, lagvice, barelky a pod.), varechy na miešanie a naberanie žinčice, lyžice, misky a pod. Na ich výrobu sa používalo iba drevo. V ich vyhotovení sa prejavuje zručnosť pastierov v spájaní úžitkovej a estetickú funkcie.

Pasenie úžitkových zvierat - oviec, hovädzieho dobytku, koní, ošípaných, husí, bol popri ich intenzívnom kŕmení dopestovaných poľnohospodárskymi plodinami - krmovinami významným, a pre časť obyvateľstva významným spôsobom získavania obživy.

Ovčiarstvo

Popri chove domácich úžitkových zvierat významné miesto v chove zvierat malo na Slovensku ovčiarstvo, ktoré v mnohých oblastiach ovplyvnilo formovanie spôsobu života a celú kultúru slovenského ľudu.

Už pravekí obyvatelia žijúci na našom území poznali ovcu ako hospodárske zviera, ktoré im prinášalo mnohoraký úžitok. Od obdobia Veľkej Moravy (9. - 10. storočia), cez celé obdobie stredoveku až do polovice 20. rokov 20. storočia bol v horských a nížinných oblastiach Slovenska, všade tam kde boli na to vytvorené vhodné podmienky, rozšírený tzv. roľnícky alebo nížinný chov oviec. Samotnými spôsobmi chovu sa tento systém ovčiarstva výraznejšie neodlišoval od vyspelej chovateľskej kultúry v iných oblastiach strednej a západnej Európy. Charakteristickými znakmi tohto chovu bola predovšetkým úzka spätosť s poľnohospodárstvom - hnojenie pôdy košarovaním; zameranie chovu na produkciu mäsa, vlny a kožušín; pasenie oviec v spoločných stádach na lúkach a pasienkoch a tiež na plochách ornej pôdy

(úhory a strniská), a to pod dozorom obecných pastierov.

Salašníctvo - karpatský systém chovu oviec

Uvedená tradičná forma chovu bola v horských oblastiach slovenských Karpát obohatená o prvky nového systému chovu oviec, tzv. salašníctvo alebo karpatský systém chovu oviec. Šíriteľmi salašníctva boli kočovní pastieri oviec a kôz valasi. Na Slovensko prišli valasi z Rumunska a Sedmohradska cez Ukrajinu a pozostávali z viacerých etnických skupín pôvodne žijúcich v juhovýchodnej Európe. V priebehu 15. - 17. storočia na tzv. valašskom práve osídlili väčšinu horských oblastí stredného a severného Slovenska. Špecifickosť salašníckeho chovu oviec, na rozdiel od pôvodného roľníckeho chovu, spočívala predovšetkým v pasení oviec na vyššie položených, tiež dovtedy nevyužívaných horských pasienkoch a holiach. Salašníctvo bolo zamerané na produkciu mlieka a jeho spracovanie. Pre toto využitie sa v chove uplatňovalo nové plemeno ovce valaška, ktoré bolo odolné voči drsným prírodným podmienkam.

Špecifickými salašníckymi mliečnymi výrobkami boli ovčie syry (bryndza, oštiepky, parenice a iné). Odlišnosti sa prejavovali i v organizácii salašného chovu oviec.

Vlastníci oviec sa združovali do salašníckych spolkov s cieľom spoločne hospodáriť na salaši. Spolok na spoločné pasenie najmä baču, ktorý zodpovedal za zverenie stáda a hospodárenie na salaši. V systéme horského salašníctva zostávali stáda oviec s pastiermi na pasienkoch od jari do jesene.

Dlhodobý pobyt ďaleko od stálych sídel a spracovávanie mliečnych výrobkov na salaši si vyžiadalo budovanie sezónnych pastierskych stavieb - kolibu, košiar a iné. Tieto slúžili ako prístrešok pre pastierov. Tu sa tiež spracovávali a uschovávali mliečne výrobky a ustajňovali a dojili ovce. Ovce zimovali v dedinských ovčiar-

ňach alebo v poľných stodolách. Nový systém chovu oviec sa prejavil nielen vo svojskom spôsobe hospodárenia a organizácie, ale mal vplyv aj na spôsob života (strava, odev, obydlia). Vývoj všetkých týchto zložiek podmienil na Slovensku rozvoj tzv. pastierskej kultúry s jej osobitnými prejavmi. Za takéto možno považovať najmä pastierske umenie, ktoré sa formovalo na báze spôsobu života pastierov a umeleckého dotvárania úžitkových predmetov, slovesného a hudobného folklóru. Najvýraznejšími prejavmi tohto druhu ľudového výtvarného umenia bolo umelecké stvárňovanie a zdobenie predmetov z dreva, najmä salašníckeho riadu (črpáky, črpačky, varechy na žinčicu), kože ako odevných doplnkov (opasky, krpce, mešce na tabak, pastierske kapsy a iné), kovu (zvonce, valašky, vylievanie porísk bičov a valašiek kovom a pod.). Svojrâznú časť pastierskej kultúry predstavuje hudobný folklór, v ktorom najvýraznejšiu zložku tvoria niektoré hudobné nástroje, unikátne nielen zo slovenského, ale aj európskeho hľadiska (fujara a rôzne druhy pastierskych píšťal a rohov).

Atribúty baču

Hlavnou postavou ovčiarkeho kolektívu na salaši bol bača. Bača zodpovedal za mliečnu výrobu a predovšetkým sa musel vyznať v chove oviec. Od baču sa vyžadovali aj organizačné schopnosti potrebné pri vedení salašného hospodárstva, pri kontrole práce ovčiarov, pri pasení oviec a pri vykonávaní ostatných prác na salaši. Bača musel byť zároveň i prirodzenou autoritou nielen v očiach pastierskeho kolektívu na salaši, ale aj v pracovných kontaktoch s vrchnosťou a širšou verejnosťou. Súčasne sa od neho požadovali aj niektoré charakterové vlastnosti, ako čestnosť, čistotnosť, vzorný rodinný život a pod. Jeho osobitné postavenie sa odrážalo aj v jeho odevu. Základný odev baču pozostával zo súkenných nohavíc, plátennej košeľe s mosadznou sponou, širokého klobúka a kožených krpcov. Obohacovali ho rôzne doplnky a pracovné predmety. Symbolickú a magicko-apotrofskú funkciu nadobudol u baču široký kožený opasok s mosadznými prackami, ktorý bol zároveň i znakom jeho sociálnej príslušnosti. Za opaskom, ktorý mal chrániť telo pastierov v drieku pred úrazmi a chladom, nosievali pastieri kožený mešec na tabak, fajku, ale aj soľ a rôzne byliny, ktoré ich mali chrániť pred zlými bytosťami. Cez plece nosili naprieč prehodené kožené kapsy, ktoré slúžili na nosenie stravy a boli zdobené rôznymi remenárskymi technikami a mosadznými ozdobami. Charakteristickým atribútom baču je i ľahká sekerka s dlhým poriskom - valaška. Nosieval ju vždy, keď išiel medzi ľuďmi, pri jarnom vyhánaní na salaš a pri ukončení salašníckej sezóny.

Salašnícky riad

Zameranie chovu oviec, najmä na mliečnu produkciu a jeho spracovanie, sa prejavovalo i v sortimente používaného špeciál-

neho a funkčne rozmanitého salašníckeho riadu. Pastieri boli schopní vyrobiť takmer všetko, čo vyžadoval život a práca na salaši - rôzne nádoby na prenášanie mlieka a žinčice a uskladnenie bryndze (putne, gelety, lagvice, barelky a pod.), varechy na miešanie a nabieranie žinčice, lyžice, misky a pod. Na ich výrobu sa používalo iba drevo. V ich vyhotovení sa prejavuje zručnosť pastierov v spájaní úžitkovej a estetickej funkcie.

Črpáky

sú jedným zo symbolov salaša a predstavujú vrchol rezbárskeho umenia slovenských pastierov. Sú to drevené nádoby na pitie žinčice s dekoratívne vyrezávaným uchom. V plastikom i plošnom tvarovaní úch sa vyskytuje nepreberné množstvo rôznych tvarov a podôb. V štylizovanom i realistickom podaní sú na nich zobrazované zoomorfné výjavy, napríklad hada s korunkou, draka, zajaca, medveďa, oviec a iné. Výzdoba črpákov s figurálnymi motívmi zase súvisí bezprostredne so životom a prácou na salaši, napríklad dojenie oviec, miešenie syra, tanec a iné. V okolí Zvolena, Banskej Bystrice a hornej Nitry sa vo výzdobe úch uplatnili rozličné symbolické motívy (solárny kruh, kvet, srdce) alebo architektonické motívy (stĺpiky, oblúky, vežičky a iné). Výzdobu sústredenú na uchu mávali aj veľkorozmerné odlievaky na mlieko a žinčicu z oblasti Gemera. Na pitie vody vo voľnej prírode slúžili malé, z jedného kusa vyrezávané nádoby - črpačky, ktoré pastieri nosili zavesené na opasku alebo kapse. Často bývali zdobené bohatým reliéfnym dekórom na vonkajšej ploche nádoby až po figurálne motívy na uchu.

Formy na syry a maslo

S produkciou ovčieho mlieka súvisí aj ručná výroba údených a parených syrov, najmä oštiepkov. Oštiepky sa robia z čerstvého ovčieho syra. Vymiešané hrudky sa namáčajú do teplej vody alebo srvátky. Potom sa vtlačujú do drevených vyrezávaných foriem, kde dostanú patričný tvar a vytlačí sa z nich voda. Nakoniec sa údia pod strechou kolíby. Najpoužívanejšie a najjednoduchšie boli obručové formy na oštiepky, ktorými sa dobí obruč vretenovitého oštiepka. Charakteristická pre ne bola prevažne geometrická výzdoba. Iné formy na syr majú tvar srdca alebo rôznych zvierat, najčastejšie ovečky, kohúta a iné. Syr v tvare srdca dávali mláďenci dievčatám ako prejav náklonnosti a lásky. S produkciou masla na predaj, ako aj s vyššou kultúrou stolovania súvisia aj drevené vyrezávané formy na výzdobu masla. Mali najčastejšie obdĺžnikový tvar a ich veľkosť súvisela s váhou a cenou masla. Na bočných stenách bola zľabková výzdoba, dno zdobí rastlinný ornament (ruže, tulipány, rozmarín a iné).

Palice, valašky a pastierske biče

K tradičnému výstroju pastierov patrili pastierske palice, valašky a na niektorých mies-

tach aj biče. Pastierske palice boli dvojaké - rovné a zahnuté. K rovným paliciam patrili podopieracie palice a viaceré druhy kyjakov (na konci opálené a spevnené kovom), ktoré sa používali aj ako zbraň a osekance. K zahnutým paliciam patrili palice s rukoväťou ohnutou do tvaru háka, ako aj zvukové palice s hrkajúcimi kovovými krúžkami, nazývanými kuľaga. Palica mala pre pastiera veľký význam a jej strata podľa poveru spôsobila škodu stádu. Palice si robievali a zdobili sami pastieri. Na ich zhotovenie najlepšie vyhovovali územky liesky, smreka, ale aj konáre z tvrdého listnatého dreva. Rozličné prírodné hrčovité útvary v dreve a rôzne deformáty vhodne využívali na dekoráciu a spevnenie, poprípade ich dotvárali do zvieracej alebo ľudskej podoby. Palice zdobili tiež olupovaním kôry do pravidelných geometrických vzorov alebo používali tiež ďalšie rezbárske techniky a vylievanie kovom.

Valaška

Lahká sekerka na dlhom porisku bola pô-

vodne pracovným nástrojom na rúbanie a osekávanie vetiev. Používala sa aj na podopieranie a ako zbraň. Neskôr bohato vyzdobené valašky používali bačovia ako doplnok k tradičnému pastierskemu odevu pri rôznych sviatočných a oficiálnych príležitostiach. Valaška bola symbolom ovčiarskeho zamestnania, čo sa adekvátne odrážalo vo výzdobe jej kovovej a drevenej časti. Vo výročných zvykoch mala funkciu magického prostriedku na privolaanie dobra, šťastia a hospodárskej prosperity. Napokon v povedomí ľudu valaška zohrávala úlohu ako symbol protifeudálneho odboja. Zriedkavejšie ako pastierske palice používali pastieri pri pasení i biče.

Pastiersky bič

Pastiersky bič sa skladá z drevenej rúčky - bičiska. Na ňom je upevnený vlastný bič, ktorý je postupne rozlične pletený z dvoch až ôsmich tenkých kožených remienkov až do dĺžky maximálne 3 m. Pastierom slúžil na chytanie oviec, ako zbraň. Nezanedbateľná bola jeho

funkcia pri plieskaní, k čomu bola prispôbena i koncová časť biča. Plieskanie malo význam i v rámci magických praktík a zábavy. Bičiská boli obyčajne zo slivkového alebo čerešňového dreva, bohato tvarované a vylievané cínom.

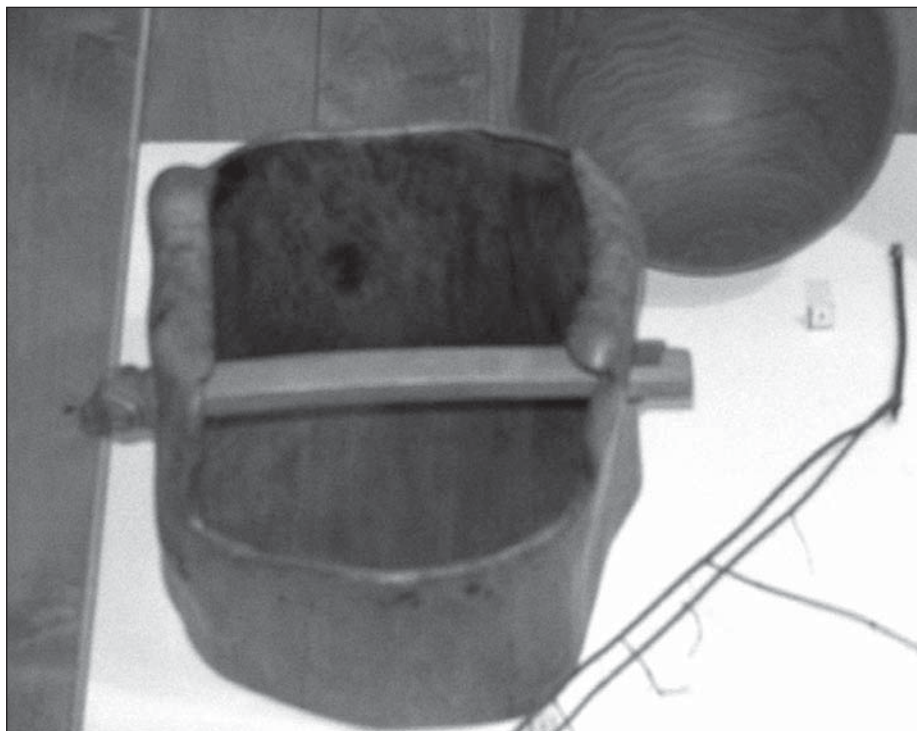
Bača: Zodpovedal za hospodárenie na salaši, najmä za mliečnu produkciu a stav zvereného stáda. Baču najímali salašní spolok, ktorý od neho požadoval ovládanie spracovania mlieka, liečenia oviec, organizačné schopnosti a prirodzenú autoritu v obci. Bača sa zúčastňoval na dojení oviec, vyrábali ovčie syry podľa dohody a každého návštevníka na salaši bol povinný pohostiť žinčicou. Na salašoch s menším počtom oviec aj pásol a strážil stádo. Pri košarovaní prekladal s valachmi košiar. Na veľkých salašoch bol jeden z ovčiarov jeho zástupcom (*podbača, polbača*) a pomocníkom pri mliečnej výrobe; po preukázaní schopností sa mohol neskôr stať bačom. Skúsení bačovia sa vyznali v liečení zvierat i ľudí, niektorým sa pripisovala aj nadprirodzená schopnosť pomáhať, prípadne škodiť magickými prostriedkami (veštec). Plat baču závisel od dohody so salašným spolkom, ktorý dobrého baču najímali aj niekoľko rokov za sebou. Inštitúcia bačov sa na Slovensku rozšírila so salašníctvom. Termín bača na označenie hlavného pastiera oviec je zaužívaný v celých Karpatoch a sčasti na Balkáne (poľ. *baca, bacza*; rum. *baciu*; maď. *bacs, bacsó*; srb. a chorv. *bač*). Pôvod slova nie je objasnený.

bojtár, hajčiar, holeník, naháňač, strungár, trškár, povara) – pomocný pastier pri salašnom chove oviec.

Príslušník nižšie postavenej skupiny pastierov oviec, ktorý mal za úlohu priháňať ovce ku strunge počas dojenja, pomáhať bačovi v kolibe (nosiť vodu a drevo, udržiavať oheň, umývať riad, upratovať), pomáhať pri pasení, prípadne pásť sám. Za honelníkov sa najímali 12 – 14-roční školopovinní chlapci (bačovi synovia, bratia valachov), ktorí sa pripravovali na ovčiarske povolanie, alebo starí ovčiari, ktorí už nevládali dojiť a chodiť so stádom na pašu. Ich mzda sa určovala podľa rozsahu vykonávaných činností; tvorila približne tretinu (u začínajúcich iba štvrtinu alebo pätinu) mzdy dospelého ovčiara.

Koliba: salašná stavba slúžiaca ako sezónne obydlie pre pastierov.

Vývojovo najstaršie boli ovčiarske zrubové koliby, neskoršie sa pri košarovaní lúk a polí stavali doštené koliby, zložené z viacerých celkov. Ovčiarske koliby boli pôvodne jednopriestorové, postupne sa rozčlenili na dva priestory: vstupná časť s vatrou a lavicami na spanie slúžila ako obydlie pre ovčiarov a ako priestor na prípravu stravy a spracovanie mliečnych výrobkov. Zadná časť (*komárnik*) sa používala na uskladnenie syra (*podišiar*) a na odkladanie riadu. Pôvodne sa koliby budovali ako neprenosné, najmä na vysokohorských pasienkoch, neskôr sa (najmä skladacie doštené koliby) prevážali na saniach alebo na voze. Vyskytovali sa aj koliby pre pastierov baranov

(*baraniarka*), hovädzieho dobytku (*jaloviareň*) a koní (*koniarka*). Keďže slúžili iba za obydlie pre pastierov, mali menšie rozmery, boli útulnejšie a neprenosné. Pastierske koliby patria k základným javom karpatského salašníctva, na Slovensku sa rozšírili v rámci valaskej kolonizácie.

Salaš: (*košar*) – základná hospodárska jednotka valaského chovu oviec v Karpatoch. Ovčia farma, najmä jej stavebné objekty na pasienku so všetkým živým i mŕtvym inventárom (so zvieratami i s ovčiarimi). Miesto, kde stojí salaš, sa nazýva salašisko. Stavebné objekty na salaši pozostávajú z prístreší pre pastierov (koliba), z priestorov na spracovanie a uskladnenie mliečnych produktov, z ohrady na dojenie, prípadne i na nocovanie oviec (košiar) a z prístreší pre iné hospodárske zvieratá, ktoré sa chovali na salaši (ošípané, teľce, kone, kozy, psy, hydina). Na každom salaši bol *nátoň* s klátom na rúbanie dreva a drevená žrdka na sušenie plátenných cedidiel (*cietok*). V začiatkoch salašníctva boli salaše na našom území menšie, pozostávali z neprenosnej koliby a z košiara pre ovce (pričom *strunga* bola v tesnej blízkosti koliby). Keď sa košiar premiestňoval ďalej od koliby, začali sa v jeho blízkosti stavať prenosné kolibky (*strežiarne*) pre ovčiarov. Pôvod slova salaš sa odvodzuje od tureckého salaš, resp. tatárskeho *šalaš*, do maďarčiny prevzaté ako *szállás* (prístrešie, ubytovňa, sezónne obydlie v poli). Údaje o salaši sa vyskytujú v písomných dokladoch (lat. *tugurium, ovile*) od čias valaskej kolonizácie.

2. skupina chovateľov oviec (salašný spolok) združených v jednej ovčej farme.

3. regionálne označenie valaskej koliby (Orava), ustajňovacieho priestoru pre ovce blízko obydlija (zimná ovčiareň, letná ohrada) alebo neohradeného miesta, kde sa stádo ponecháva cez obed.

4. stavebné objekty pre pastierov iných hospodárskych zvierat (jaloviarsky salaš, koniarsky salaš, konský salaš) pozostávajúce z obydlija pre pastierov (jaloviareň, baraniarka, koniarka); niekde sa týmto slovom označuje chotárna maštaľ, prípadne ovčinec.

Salašisko: – miesto, kde stoja stavebné objekty salaša. Podľa jednotlivých stavieb a druhov salaša sa takéto miesto nazýva aj kolibisko, košarisko, stadisko, bačovisko a podobne. Pri výbere miesta na salašisko museli byť splnené viaceré podmienky (prístup ku komunikácii, blízkosť prameňa s pitnou vodou, orientácia na slnečnú stranu atď.), ktoré sa rešpektujú aj v družstevnom salašníctve. Na dávnejšiu polohu salašov poukazujú chotárne názvy, ako Salašisko, Salašky, Kolibisko, Bačovisko, Košariská, Košiare, Strungy.

Strunga: *strunka, stronga*) – priestor na salaši, v ktorom sa doja ovce.

Tvorila ho zarovnaná (niekedy drevom vydláždená) plocha tesne pri košiar, ktorá sa pred dojením čistila od blata a hnoja. Aby sa ovce pri dojení nešmýkali, vykopali na nej jamky, v ktorých ovce stáli prednými nohami. V strunge mali pastieri miesta, kde pri dojení sedeli na klátkoch alebo stolčekoch. Ovce do strungy vchádzali z časti košiara nazývanej *honenlnica* (alebo aj strunga), cez dielec košiara s otvormi nazývaný *strungár* (alebo aj strunga). Strunga bola zvyčajne krytá strieškou.

2. v období feudalizmu označenie celého salaša s dojnými ovcami.

Slovo strunga patrí k základným javom pastierskej kultúry v Karpatoch a v niektorých oblastiach Balkánskeho polostrova. Pôvod slova je východorománsky.

Autor: PhDr. Stanislav Horváth, etnograf, múzejník, spoluautor Virtuálnej galérie ľudovej umeleckej výroby na Slovensku, Múzeum slovenskej dediny, Martin

Správa pracovnej skupiny COPA-COGECA o budúcej podpore pre sektor chovu oviec v Európe

Vypracovaná pre Európsku Komisiu

ÚVOD

Chov oviec má v Európe a po celom svete mnoho tisícročnú tradíciu. Podobne, ako iné prežúvavce, aj ovce sa chovajú vo všetkých Európskych krajinách. Pretože sú bylinožravé, prežúvavce sú schopné premeniť trávu na proteíny, ktoré sú pre človeka veľmi ľahko stráviteľné. Okrem poskytovania potravy pre človeka a vlny, ovce sú súčasťou kultúrneho dedičstva Európskeho vidieka, pričom zároveň predstavujú významný zdroj zamestnanosti vo veľkom množstve vidieckych oblastí Európskeho Spoločenstva. Pastierstvo, pas-tviny, a prirodzené udržiavanie menej úrodných oblastí, ktoré by boli len ťažko využiteľné iným typom poľnohospodárskej činnosti sú hlavné oblasti, v ktorých chov oviec prispieva k environmentálnej rovnováhe (zachovanie biodiverzity a kvality vody, boj proti eróziám, záplavám, lavínam a požiarom, ukladanie uhlíka obsiahnutého v organických časticiach

pôdy) a sociálna previazanosť v odľahlých oblastiach.

A aj napriek tomu, že niet pochybností o tom, že chov oviec – ktorý prispieva k udržateľnosti a mnohotvárnosti poľnohospodárstva – v súčasnosti v mnohých Európskych krajinách bojuje s vážnymi ekonomickými a štrukturálnymi problémami. Rozsah týchto problémov zdôvodňuje akcie Spoločenstva namierené na zabránenie prílišného poklesu tohto sektoru a ktoré by mali zabrániť negatívnym environmentálnym a sociálnym dopadom a ochrániť potravinovú bezpečnosť z dlhodobého hľadiska

COPA a COGECA už reagovala na komunikáciu týkajúcu sa návrhov Komisie pre „Generálnu kontrolu Spoločnej agrárnej politiky“.

Generálna kontrola je príležitosť na zlepšenie vážnej situácie ktorej momentálne čelí sektor malých prežúvavcov, hlavne sektor chovu oviec. Inak povedané, musíme hľadať zodpovedajúce reakcie na dlhodobé výzvy, aby

sme podporili udržateľnosť chovu oviec v Európe.

Sledovateľnosť a identifikácia oviec a kôz

Akákoľvek forma identifikácie oviec a kôz musí byť cenovo dostupná, realizovateľná, bezpečná pre zvieratá a jednoducho vykonateľná. V súčasnosti nie je elektronická identifikácia praktická, je nákladná a v rôznych praktických situáciách po celej Európe nefungovala správne. Testy boli vykonané v rôznych Európskych krajinách a boli využité praktické skúsenosti z krajín, ktoré sa už pokúsili zaviesť elektronickú identifikáciu. Európski farmári opakovane požadujú aby elektronická identifikácia bola dobrovoľná a aby bolo vykonané realistické vyhodnotenie potreby a nákladovosti elektronickej identifikácie oviec a kôz. Aby bol znížený ekonomický dopad na chovateľov, nákup a použitie systému elektronickej identifikácie musí byť podporovaný Spoločenstvom a vládami členských krajín.

Európa potrebuje mladých farmárov

Európa potrebuje mladých farmárov

Hoci poľnohospodárska produkcia bude v budúcnosti rásť, problémy môžu vzniknúť pokiaľ ide o farmárov. Ľudia do 35 rokov vedú celkovo len 7,6 percent všetkých fariem v EÚ. Vo štvrtok preto poslanci budú hlasovať o opatreniach, ktoré by mali prilákať viac mladých farmárov.

Štatistiky nepustia. Kým v celej polovici fariem v EÚ stoja na čele farmári od 55 do 65 rokov a vo štvrtine dokonca starší než 65 rokov, podiel farmárov mladších ako 35 rokov je len 7,6 %.

Prekážky pre mladých

Problémov je hneď niekoľko. Mladých farmárov zväčša čakajú vysoké vstupné náklady, ktoré následne vedú k dlhom. Známym je tiež nedostatok dostupných podnikov a málo špecifickej odbornej prípravy. Reformy v oblasti Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ zároveň zavádzajú čoraz viac povinností v oblasti ochrany životného prostredia, zdravia zvierat, dobrých životných podmienok zvierat, či potravinovej bezpečnosti. Nepriaznivé výsledky by však mohli

zvrátiť opatrenia, ktoré navrhuje taliansky liberál Donato Tommaso Veraldi. Vo svojej správe totiž konštatuje, že farmy, ktoré vedú mladí farmári, sú nielen ziskovejšie, ale aj viac otvorené inovatívnym riešeniam a ekologickým metódam.

Cieľ: omladiť a zdynamizovať

Hlavným cieľom je preto podpora vstupu mladých do poľnohospodársko-potravinárskeho odvetvia, a zároveň generačná obnova, ktorá odvetviu zaistí väčšiu dynamiku.

Mladí farmári by zároveň mali čeliť výzvam, ktoré vyplývajú z väčšej otvorenosti trhu na medzinárodnej úrovni, a zároveň musia čeliť zodpovednosť v rámci boja proti klimatickým zmenám.

Taliansky poslanec sa domnieva, že je vhodné zaviesť opatrenia na podporu začatia podnikateľskej činnosti mladých poľnohospodárov vo viacúčelovom poľnohospodárstve. Mladí farmári by navyše mali získavať informácie a hodnotiace nástroje na odhadnutie trendov na trhu.

Zdroj: internet

Návšteva u francúzskych chovateľov oviec

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku uskutočnil v termíne 2. - 7. 9. 2008 pracovnú cestu do Francúzska. Hlavným cieľom a účelom tejto pracovnej cesty boli konzultácie, výmena skúseností a rokovania so zástupcami francúzskych ovčiarских organizácií GEBRO a Alliance Pastorale o možnostiach opätovnej spolupráce týkajúcej sa obchodovania s plemenným materiálom a tiež o zosúladiení informácií potrebných pre vydanie slovenských POP dovezeným zvieratám.

Ing. Slavomír Reľovský

Zväz chovateľov oviec a kôz
na Slovensku-družstvo

Účastníkmi cesty boli Ing. František Kurilla- podpredseda ZCHOK, Ing. Pavel Srpoň- riaditeľ ZCHOK, Ing. Milan Páltik- člen predstavenstva ZCHOK, Ing. Júliu Šándor- člen revíznej komisie ZCHOK, Ing. Ondrej Šmál-riaditeľ RPPK Zvolen, Ing. Juraj Páltik- chovateľ, Ing. Slavomír Reľovský- zamestnanec ZCHOK. Vo Francúzsku bolo dohodnuté stretnutie so zástupcami týchto inštitúcií: Alliance Pastorale- David Gautereaud- responsable expert, Montmorillon. Gebro- Didier Grasset- directeur technique, Luras Centres d'Insémination- Griffon Laurent- directeur, Saint Affrique-Rodez.

Pracovná cesta začala návštevou jedného obchodu z veľkej siete predajní Alliance Pastorale s potrebami pre poľnohospodárov- chovateľov hospodárskych zvierat v meste Montmorillon na juhu Francúzska. V tejto predajni nás privítal pán David Gatereaud, zodpovedný vedúci pre export v danej predajni Alliance Pastorale. Na začiatku návštevy nám dal základné informácie o Alliance Pastorale. Spoločnosť bola založená v roku 1933. Zakladateľ firmy ju založil predovšetkým na pomoc pre chovateľov oviec po svojom návrate z Argentíny kde choval ovce extenzívnym spôsobom. Vo firme už nepracuje. Začiatok vo firme bol s tromi pracovníkmi. Väčšinou sa venoval najmä obchodu a vtedajšia situácia v chove oviec bola pomerne slabá. Technické vybavenie chovateľov bolo na veľmi nízkej úrovni. Neboli tu oplátky a takmer žiadne technické vybavenie. Ako prvá investícia pre firmu bola kúpa poriadneho mikroskopu, ktorým mohli kvalitnejšie a presnejšie sledovať zdravotný stav oviec. Tento mikroskop je ešte dnes vystavený v laboratóriách. Postupne sa spoločnosť vylavila na jednotlivé divízie podľa zamerania. Dnes už pokrývajú celé Francúzsko a majú tu 35 000 odberateľov. Nie sú to však už len chovatelia oviec a kôz ale celé spektrum chovateľov hospodárskych zvierat. Je to spôsobené

aj tým, že Francúzsko momentálne prežíva v chove oviec krízu. Vplyv na to má rapidný nárast ceny vstupov a katarálna horúčka. Rok 2008 je pre chovateľov mimoriadne ťažký. Aj preto museli svoju činnosť diverzifikovať na hovädzí dobytok a kone. Stále však kľúčové ostávajú ovce a kozy. Firma má momentálne 115 zamestnancov a desať obchodov podobných ako obchod v Montmorillon. Denne len tento obchod vybaví 250 objednávok. Obchodní zástupcovia sa starajú o zásobovanie. Veľa zákazníkov majú v ťažko dostupných oblastiach- Alpy, vidiek..., ktorí vo veľkej miere s obchodom komunikujú emailom. Momentálne robia aj veľký projekt pre Irak. Veľkú pozornosť venujú pokroku v oblasti genetiky chovu. V minulosti mali veľké úspechy ale aj neúspechy. Keďže však oblasť výskumu nie je veľmi výnosná, obmedzili tieto činnosti a venujú sa viac komerčným záležitostiam a obchodovaniu s potrebami pre chovateľov. Prehľadili svoju činnosť v oblasti starostlivosti o zdravie zvierat. Okrem distribúcie sa venujú aj neustálemu vývoju nových technológií pre chovateľov. Pri výrobe spolupracujú s dodávateľmi z okolia a dôležitá je pre nich spätná informácia o produkte pri jeho používaní v praxi aby boli nové technológie čo najviac prispôbenné potrebám farmárov. Pri dovoze spolupracujú aj s dodávateľmi z Austrálie a Nového Zélandu. Produkty predávajú len s malou maržou, lebo konkurencia je veľmi silná. Pri exporte radšej spolupracujú so skupinami chovateľov združenými v organizáciách. To im umožňuje lepšie reagovať na požiadavky. Firma pomáha stavať aj bitúnky, centrá inseminácie a centrá pre podporu obchodu s produktmi chovu oviec a kôz. Riaditeľ ZCHOK podal informáciu o úrovni ovčiarstva na Slovensku a o postavení a úlohách ZCHOK v slovenskom ovčiarstve a o zameraní chovu oviec na Slovensku, o plemenom zastúpení.

Po tejto diskusii nasledovala obhliadka obchodných priestorov a tovaru. Mnohé ponúkané technológie nás zaujali a pán David Gatereaud nám ochotne podal vysvetlenie k funkcii a úlohe tovaru.

Večer nasledoval presun do mesta Bellac. Tu sa na druhý deň konal nákupný trh na plemenné barany. Tento trh bol pre nás veľkým zážitkom. Prvým šokom bolo pre nás to, že sa konal priamo v mestskom parku, kde jednotliví predávajúci rozložili ohrady pre zvieratá a hodnotiacia komisia postupne posudzovala barany. Bohužiaľ nám neprišlo počasie a počas celého trhu veľmi silno pršalo. Napriek tomu sme si podrobne prezreli ponúkané zvieratá a porovnávali ich samozrejme s našimi zvieratami. Môžeme smelo povedať, že naša chovateľská úroveň sa vyrovná francúzskej. Zastúpené plemená: suffolk, texel, charollais, ven deen, rouge del'ouest, south down, berrichon du cher, bleu du maine.

Po skončení trhu nasledoval v poobedňajších hodinách presun do mestečka Saint Affrique.

V piatok ráno nasledoval presun do mesta Luras v blízkosti známeho Roquefort. V tomto mestečku sídli spoločnosť GEBRO, zaoberajúca sa poradenstvom chovateľom oviec a službami pre chovateľov oviec. V sídle spoločnosti nás privítal pán Didier Grasset - zodpovedný technický riaditeľ. Na začiatku uvítal slovenskú delegáciu. Pokračoval v predstavovaní spoločnosti. Vysvetlil, že v spoločnosti sa zaoberajú selekciou najlepších plemenných baranov, ktoré sa ďalej používajú v insemináčnej stanici. Tiež nám predstavil program, ktorý s nami plánuje absolvovať, pričom do popredia dával návštevu farmárov. Spoločnosť Gebro je vlastne združením chovateľov oviec v regióne Roquefort. Na konci roka ak vedía chovatelia hospodárske výsledky, sami rozhodnú či investujú a rozšíria firmu alebo zisk vrátiť chovateľom. Väčšinou však vytvorený zisk použijú na kompenzáciu prípadných nižších cien mlieka alebo mäsa v ďalšom roku. Gebro vzniklo v roku 1974. Na začiatku boli dve spoločnosti, ktoré spoluinvestovali s chovateľmi- jedna potravinárska a druhá osivárska, samozrejme aj chovatelia. Vstup nového chovateľa je zdarma ale sa zaviazá, že bude pre Gebro dodávať jahňatá pre jatočné aj pre plemenné účely. Všetky svoje produkty potom realizuje výhradne prostredníctvom Gebro. Majú dve základné aktivity- jedna je produkcia mlieka a druhá je produkcia mäsa. Aj budovy sídla firmy, ktoré sme navštívili slúžia na výkrm jahniat. Jahňatá pri dosiahnutí hmotnosti 30 kg/jahničky/ a 35-39 kg/baránky/ sú určené pre jatočné účely. Celá činnosť Gebro smeruje k maximálnemu ge-

25-ročná dojáreň

Aj také ovečky ...

Ani ja nie bača ...

netickému zisku u plemenného materiálu v mliekovej a mäsovej úžitkovosti. Gebro má svojich chovateľov, bitúňky, insemináčne centrá. Takže celý kolobeh je uzavretý v rámci Gebro. Jahňatá sú odstavené po jednom mesiaci a potom od 30-80 dní sa intenzívne krmia. Jahňatá sa na výkrm zhromaždia za týždeň, Gebro do 15 dní zaplatí chovateľovi jahňatá. Chovateľ dostáva 60-80 euro za jahňa. Od priemerného chovateľa vyberie technik Gebro asi 10-15 baranov. Z nich len 1-2 postúpia po testácii až do plemenitby. Môže sa však stať, že neuspje ani jeden. Gebro garantuje kvalitu plemenného materiálu pre chovateľa a chovateľ má istotu v službách, ktoré mu Gebro poskytuje- inseminácia, odbyt jahniat, odbyt plemenného materiálu, odbyt jatočných zvierat. Chovateľ za výber zvierat neplatí ale raz ročne platí za všetky služby aj za kontrolu mliekovej úžitkovosti.

Pán Didier Grasset navrhol spoluprácu s tým, že on sa bude priamo kontaktovať so spolkom pre podporu plemenitby – UPRA a pomôže napraviť problém so zosúladením údajov pre ohodnotenie dovezených baranov na Slovensko. Ovce sa po mesiaci doja. Z dodaných jahniat 47 % je určených na mlieko a 53 % je určených na jatočné účely. Chovatelia nemajú podmienky pre výkrm, a preto ho realizujú cez Gebro. Ak chce chovateľ chovať doma, môže, ale nerobí sa to tak. Cena mlieka sa podľa kvality pohybuje od 0,25 centov do 1,05 euro. Ceny mlieka sú tri- najvyššia je za mlieko v rámci danej kvóty/podľa kvalitatívnych zložiek/, druhá cena je za mlieko nad kvótu a mlieko menej kvalitné určené na výrobu iných syrov a najnižšia je za mlieko najnižšej kvality určené na sušenie. Cena mlieka nie je samozrejme dotovaná. Chovatelia nemajú žiaden majetkový podiel na továrni, ktorá mlieko spracováva. Ale chovatelia sú spolujaditeľmi značky Roquefort, pod ktorou môžu predávať len syr z ich mlieka.

Aj v tejto spoločnosti spomínali problém s vysokými cenami vstupov, najmä dopravy. Preto sú nútení maximálne vyťažiť kamióny.

Po tomto odbornom stretnutí nasledovala návšteva Insemináčného centra, ktorým nás sprevádzal jeho riaditeľ Praud Jean-Pierre. Postupne nás previedol všetkými oddeleniami od časti, kde sú mladé barany ešte v testácii až po špičkové staré plemenné barany, ktorých genetika sa momentálne uplatňuje pri pripúšťaní. Tiež nám predviedol miestnosť, v ktorej prebieha odber semena a laboratórium na jeho spracovanie.

Mali sme príležitosť navštíviť aj farmára v ob-

Staré plemenníky

Pán David Gautereaud

lasti Roquefort. Bol to pán Jullien Eric. Chová 500 oviec plemena lacaune a hospodári na 100 ha poľnohospodárskej pôdy. Zúčastnili sme sa priamo priebehu dojenia, ktoré uskutočňoval sám chovateľ s manželkou a synom. Návšteva farmy a priebeh dojenia nás veľmi zaujal a medzi zástupcami ZCHOK a farmárom sa rozpútala živá diskusia. Otázky smerovali najmä k technologickým problémom.

V piatok sme navštívili aj jaskyne, v ktorých zreje syr Roquefort. Mali sme príležitosť oboznámiť sa s celým procesom výroby a zrenia tohto svetoznámeho syra.

Odchod domov bol v sobotu ráno a príchod podľa horeuvedeného časového priebehu cesty.

S pánom Davidom Gatereaudom bola dohodnutá recipročná návšteva na Slovensku s cieľom

Rokovanie s Alliance Pastorale

zistiť možnosti expanzie Alliance Pastorale na slovenský trh, materiálnej podpore slovenského trhu s možnosťou exkluzivity pre Slovákov zastúpených ZCHOK. Prisľúbil zasielať informačný časopis pre ZCHOK na Slovensko.

Technický riaditeľ GEBRO, pán Didier Grasset nám podrobne objasnil fungovanie ich organizácie a kolobeh zvierat v rámci tohto združenia chovateľov. Tiež prisľúbil objasnenie požadovaných údajov pre vydávanie POP zvierat dovezených z FR. Z rokovaní vyplynula nutnosť osloviť pána D. Grasseta s požiadavkami emailom, na ktorý sa on zaviazal odpovedať.

Cesta splnila svoj účel a bola veľmi užitočná a prakticky prínosná. Priamo na mieste sa podarilo vyriešiť niekoľko problémov a otázok a načrtlo sa riešenie pre ďalšie.

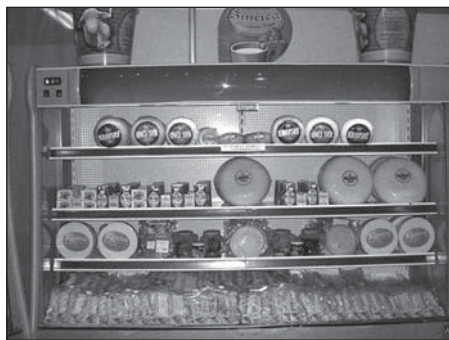
Čierna ovca LC

Ocenennia pre roquefort

Odborné konzultácie

Cech bryndziarov na Agrokomplexe

V dňoch 21. – 25. 8. 2008 sa konal v Nitre už 35. poľnohospodársky a potravinársky veľtrh AGROKOMPLEX 2008, na ktorom vystavovalo svoje poľnohospodárske a potravinárske výrobky a zariadenia až 620 vystavovateľov zo 16 krajín sveta. Veľtrh otvoril spolu s vládnu delegáciou nový minister pôdohospodárstva SR Ing. Stanislav Becík a tam pri otvorení, ako aj na Dožinkách 23.8. prislúbil urobiť všetko pre úspešný rozvoj nášho poľnohospodárstva a výživy.

Ing. Ján Keresteš

NIKA, s. r. o., Považská Bystrica

Celá medzinárodná výstava sa v tomto roku niesla pod mottom „Život sa rodí na vidieku“, čo bolo vyjadrené aj exponátmi v jednotlivých pavilónoch. Celkovo sa v tomto roku zúčastnilo vyše 500 tisíc návštevníkov, čo bolo viac ako v predchádzajúce roky. V tomto roku sa navyše výstava niesla aj v znamení prezentácie Národný program podpory poľnohospodárskych výrobkov a potravín „Značka kvality SK“. Túto značku obdržalo 25 spoločností spolu pre 91 výrobkov a medzi nimi aj viaceré mliekarenské spoločnosti ako je Agrofarma, s.r.o. Červený Kameň, Agro Tami a.s. Nitra, Humenská mliekareň, a.s., Milk-Agro, s.r.o. Prešov, O. Apoleníková SHR, Pružina, Tatranská mliekareň a.s., Kežmarok a Združenie záružieckych korbačkárov. Z týchto spoločností sú viaceré aj členom Cechu bryndziarov.

Popri udelení „Značky kvality“ boli ocenené na slávnostnom večeri v kaštieli Dolná Malanta aj tradičné mliečne výrobky, ktoré sú oprávnené používať logo značky Chráneného zemepisného označenia. Sú to Slovenská bryndza a Slovenská parenica, ktoré inicioval práve Cech bryndziarov a tiež aj Slovenský oštiepok. Na odovzdávaní Značky kvality sa zúčastnili zástupcovia Slovenského mliekarenského zväzu a Cechu bryndziarov.

V tomto roku sa Cech bryndziarov prvýkrát zúčastnil na Agrokomplexe so svojím samos-

tatným veľkým stánkom a to v pavilóne „A“. Tu predstavil hlavne svoju činnosť, históriu a hlavne tradičné výrobky svojich členov. Samotný Cech bryndziarov má už dlhú tradíciu a je to vlastne dobrovoľné združenie fyzických a právnických osôb, ktorých činnosť priamo súvisí s výrobou bryndze a tradičných produktov na báze ovčieho mlieka a s ich uvádzaním na trh. Tento Cech má za úlohu vlastne zastupovať spoločné záujmy svojich členov v oblasti ochrany tradičných výrobkov, s kontrolou ich kvality a poskytuje svojim členom aj informačné a poradenské služby.

Na tohoročnom medzinárodnom poľnohospodárskom a potravinárskom veľtrhu Agrokomplex v Nitre sa vo svojom stánku Cechu bryndziarov sa predstavili nasledovní jej členovia :

- Agrosúča, a.s., Horná Súča, ktorá vystavovala paletu výrobkov s ovčím syrom, oštiepkami a vynikajúcim syrom Chabovec,
- Bryndziareň, s.r.o., Zvolenská Slatina, ktorá je našou najstarou bryndziarňou založená v r. 1797 a vystavovala viaceré ovčie syry ako hrudkový syr, Slovenskú bryndzu, Merino, Gorovec, Kaškaval,
- Bryndziareň, s.r.o., Turčianske Teplice, ktoré vystavovali Slovenskú bryndzu a viaceré výrobky z ovčieho mlieka a bryndze,
- BRYSYR, Tisovec, je tiež tradičnou rodinnou firmou Manicovcov, založenou už v r. 1921 a vystavovali najmä Slovenskú bryndzu, oštiepky, bačovské Slovenské parenice a pod.,
- IGET, s.r.o., Lipany, ktorá predstavila svoje

tradičné syrske ovčie špeciality, bryndzu, ochutené syry a syrové šaláty,

- AGROVEX, Novoť, ktorý vystavoval svoje Novoťské ovčie hrudkové syry a tiež nádherné parené a údené figurálne syry a tiež krásny syrový košík parených ruží,
- RUNO, s.r.o., Žilina, ako spracovávateľ ovčej vlny vystavoval celé kolekcie výrobkov z ovčej vlny- prikrývky, kabátiky, papuče a pod.,
- NIKA, s.r.o., Považská Bystrica, ktorá vystavovala širokú paletu bryndzových nátierok, tavených ovčích a kozích syrov, priemyslovú žinčicu a veľkú radu kooperačných ovčích, kozích a kravských syrov s ktorými obchoduje v zahraničí a hlavne v krajinách EU.

Ústredným motívom celého stánku bolo predstavenie činnosti samotného Cechu bryndziarov, oboznámenie účastníkov výstavy s tradičnými ovčimi syrmi, ktoré získali značku kvality Chránené územné označenie a to Slovenská bryndza a Slovenská parenica. Tieto výrobky majú dlhú tradíciu na Slovensku už z 18. storočia a zaslúžia si takéto významné medzinárodné uznanie. Na krásnych posteroch, ktoré Cech bryndziarov vyhotovil za spolupráce Výskumného ústavu potravinárskeho s Doc. Ing. Stanom Šilhárom, CSc. mohli si návštevníci pozrieť celú históriu týchto našich prvotriednych ovčích syrov a s vlastnou politikou kvality.

Veľmi zaujímavá bola zdokumentovaná a vystavená história výroby bryndze rodiny Manicovcov v Tisovci. Všetci zúčastnení členovia Cechu zároveň vystavovali i svoje výrobné programy, viaceré návody na kuchynské spracovanie bryndze a ovčích syrov a tiež kontaktné adresy. Veľmi zaujímavé a poučné boli i premietané výrobné programy viacerých účastníkov stánku Cechu bryndziarov na veľkopoštovej obrazovke

a tiež aj krásne filmy z ovčiarskych slávností Ovenálie, pričom stále tam znela krásna hra na tradičné ovčiarske nástroje – fujary a gajdy.

Hlavným pútačom pre návštevníkov výstavy bola však veľmi bohatá paleta vyše 200 druhov vystavených ovčích syrov a tiež ďalších syrov, ktoré členovia Cechu vyrábajú, alebo sa s nimi zapodievali. Veľkú pozornosť si tiež zaslúžil najmä syr Urda vyrobený z ovčej srvátky, zrejúce syry Merino, syrové šaláty a pod. Všetky syry boli vystavené v 4 veľkých chladiacich regáloch. Bola to úžasná pastva pre oči, lebo toľko vynikajúcich syrov pokope nie je ani v tých najväčších obchodoch. Podstatnú časť tvorili samotné ovčie syry a výrobky z ovčieho mlieka. Bola to úžasná pestrosť v balení, v označovaní bryndze a to s rôznymi chuťovými variantmi.

Pre bežných návštevníkov stánku Cechu bryndziarov, ktorých bolo tisíce každý deň, bolo veľmi atraktívne nielen vystavené syry obzerať, ale aj degustovať. Na tieto účely sa spotrebovalo niekoľko sto kilogramov syrov od vystavovateľov, no hlavne syrov dodaných spoločnosťou NIKA s.r.o. Všetci účastníci si mohli požadovaný syr ochutnať a to aj s malým pohárom žinčice. Tam pri degustácii bola možnosť počúvať názory návštevníkov a počúvať slová chvály, ale aj pripomienky, ktoré budú cenným prínosom pre ďalšiu činnosť a zameranie výroby Cechu bryndziarov.

Hlavnou náplňou činnosti členov Cechu bola nielen prezentácia činnosti a výrobkov samotného Cechu bryndziarov, ale najmä komunikácia a výmena názorov s obchodnými partnermi, s mliekarenskými odborníkmi, pracovníkmi mliekarní, vysokých škôl a pracovníkov riadiacich a kontrolných organizácií. Týchto oficiálnych návštev boli desiatky a stánok navštívili vedúci predstavitelia Ministerstva pôdohospodárstva SR ako napr. Ing. J. Dúbravská, a celá rada ďalších vedúcich pracovníkov, taktiež vedúci predstavitelia vysokých škôl, ako napr. Prof. Ing. J. Bulla, DrSc., prof. Ing. D. Bíro, PhD., vedúci predstavitelia SAPV, ako napr. Prof. Ing. Š. Mihina, PhD., akademik Ján Plesník, riaditelia pôdohospodárskych ústavov, riaditeľ VUP Ing. M. Honza, CSc., mnohí vedúci mliekarenských pracovníkov, predstavitelia zahraničných univerzít z Poľska – prof. J. Szarek, z Anglicka a Čiech, predstavitelia Zväzu chovateľov oviec a kôz a aj samotní bačovia (napr. p. Belko, Michalec). Boli to veľmi milé a srdečné stretnutia s mnohými námetmi na ďalšiu spoluprácu. Všetci návštevníci okrem pohostenia

obdržali i viaceré cenné publikácie predsedu Cechu bryndziarov Ing. Jána Keresteša.

Veľmi užitočné bolo i stretnutie s vedúcimi predstaviteľmi Zväzu chovateľov oviec a kôz v stánku Cechu bryndziarov, ale aj v samotnom ich stánku, a to s predsedom Ing. Jozefom Eštočinom, podpredsedom Ing. Františkom Kurillom a aj s riaditeľom Ing. Pavlom Srpoňom. Samotný Cech bryndziarov má už pred podpisom uzavretú dohodu o spolupráci pri výmene skúseností, pri spoločnom postupe a pri publikácii. V stanovišti chovateľov oviec a kôz bola možnosť aj vidieť krásne zvieratá, zoznámiť sa s ich činnosťou a tiež ochutnať vynikajúci baraní guláš. Pevne veríme, že táto spolupráca prinesie obojstranný úspech pri rozvoji chovu oviec i kôz a pri získavaní a spracovaní tradičných mliečnych výrobkov.

Z pohľadu farmárskeho spracovania mlieka systémom "z dvora na stôl" bolo priamo na výstavisku predvádzané zaujímavé zariadenie mini mliekarene, alebo syrárny a to od firmy ADVISE, zastúpená MVDr. P. Gubom, ktoré môže jednorázovo spracovať do 300 litrov akéhokoľvek mlieka na syry a to vrátane pasterizácie, chladenia, krájania syreniny a tiež aj kyslomliečne nápoje, žinčicu, maslo a pod. Veľmi zaujímavá bola i ponuka pani Ing. Terézie Gergelčíkovej zo spoločnosti IGET, s.r.o. v Lipanoch, ktorá ponúkala hlavne pre malých výrobcov aj malé duplikátory, alebo výrobníky na syry a rôzne malé formy na syry. Okrem týchto zariadení boli na výstavisku aj viaceré duplikátory vhodné tiež

pre malé výroby ovčieho, kozieho, ale aj kravského mlieka.

Celkovo možno hodnotiť účasť členov Cechu bryndziarov na Agrokomplexe veľmi dobre. Práve tu sa vo veľkej miere mohol Cech pre odbornú i laickú verejnosť dobre zviditeľniť. Nadviazali sa tu mnohé užitočné odborné i obchodné kontakty a získali sa mnohé nové dobré podnety na rozvíjanie tradičných ovčích výrobkov. Možno do budúcnosti by bolo vhodné, keby sa takejto výstavy zúčastnilo ešte viac členov a to so širším sortimentom výrobkov.

Pevne veríme, že práve takouto masovou propagáciou, našich tradičných mliečnych výrobkov a výrobkov súvisiacich s ovčiarsťvom, akou bola aj účasť Cechu bryndziarov na Agrokomplexe, môžeme výrazne prispieť nielen k rozvoju ovčiarsťva, ale aj ku zdravej výžive, k zvýšeniu výroby a spotreby mliekarenských špecialít a vôbec aj k celkovému rozvoju slovenského pôdohospodárstva.

Medzinárodné majstrovstvá Slovenskej republiky v strihaní oviec

Ing. Slavomír Reľovský

ZCHOK na Slovensku - družstvo

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku sa už v roku 2007 organizačne spolupodieľal na priebehu strihačskej súťaže, ktorú zabezpečoval SPDP Lúžňan v Liptovskej Lúžnej. Pri spoločných rozhovoroch vznikla myšlienka uskutočnenia strihačskej súťaže s celoslovenskou pôsobnosťou. Po vzájomnej dohode predstavenstvo ZCHOK túto myšlienku podporilo a Liptovská Lúžna sa stala prvým novodobým miestom, kde sa konajú strihačské súťaže oviec. Sme najmä radi tomu, že sa nám podarilo obnoviť tradíciu strihačských súťaží na Slovensku. Tieto medzinárodné majstrovstvá získali aj vďaka tomu, že boli zároveň aj kvalifikáciou na Majstrovstvá sveta v Nórsku. Slovensko malo na tieto majstrovstvá vyslať dvoch svojich zástupcov. Priebeh súťaže prebiehal podľa tohto scenára:

Piatok: 1.8.

18.00 - 19.00 hod inštruktáž rozhodcov

Sobota 2.8.

- 8.30 hod ,prezentácia súťažiacich, inštruktáž súťažiacich,
- 9.00 hod losovanie poradia
- 9.30-12.00 hod – základné kolá
- 12.00-13.00 hod. obedňajšia prestávka
- 13.00-17.00 hod.- pokračovanie základných kvalifikačných kôl
- 17.00-18.00 hod.- nominačná súťaž súťažiacich z ČR
- 18.00 hod vyhodnotenie výsledkov prvého dňa

Nedeľa 3.8.

- 9.00 hod inštruktáž súťažiacich
- 9.00 hod losovanie poradia
- 10.30 hod – semifinále
- 11.30-12.30 hod obedňajšia prestávka
- 13.00 hod finále
- 14.00 hod vyhodnotenie, odovzdávanie ocenení

Informácia o uskutočnení súťaže bola zverejnená na webovej stránke ZCHOK aj v regionálnych novinách v Ružomberku. Podarilo sa nám osloviť strihačov na Slovensku aj v zahraničí. Vďaka tomu sa do súťaže prihlásilo celkom 25 strihačov. Zastúpenie mali okrem Slovenska aj Česká republika a Poľsko. V obidva dni konania súťaže nám prialo aj výnimočné počasie. Bolo nádherne, nebo blankytné modré a vďaka blízkosti Nízkych Tatier aj príjemne teplo. O zdarný priebeh súťaže sa staral organizačný tím posilnený o predstaviteľov českého zväzu chovateľov oviec a kôz. Riaditeľom súťaže bol Ing. Pavel Srpoň a čestným riaditeľom súťaže Ing. Jozef Eštočin. Zástupcom riaditeľa súťaže bol pán Štefan Črep. Priebeh súťaže moderoval Ing. Anton Čapistrák. Rozhodcom „velil“ Ing.

Ing. Eštočin blahoželá víťazovi D. Dudášovi (vľavo J. Kubek)

Antonín Vejčík, CSc. Rozhodcovia na stanovištiach boli: Ing. Pavol Gúglava, Ing. Július Šutý, Ján Novosedlák, Ing. Vladimír Bařina, Thierry Delhomme. O časomieru a zápis výsledkov sa starali: Ing. Slavomír Reľovský, RNDr. Milan Margetín, CSc., Marián Kubín. Súťažiacich aj divákov privítal riaditeľ súťaže Ing. Pavel Srpoň. Na začiatku nechýbal ani kultúrny program, ktorý zabezpečili domáci organizátori. Po tomto zaujímavom vystúpení zazvonil Ing. Srpoň veľkým zvoncom na začiatok súťaženia. Na základe prijatých súťažných pravidiel prebeh-

li v prvý deň základné kolá súťaže, na základe ktorých postúpili do semifinále ôsmi súťažiaci. V nedeľu sa zo semifinále kvalifikovali do finále piati súťažiaci. Finále prebehlo za mohutného povzbudzovania množstva divákov. Strihačskú súťaž nakoniec vyhral Dušan Dudáš. Na druhom mieste skončil Jozef Kúbek ml. Týmto sa zároveň kvalifikovali na Majstrovstvá sveta v Nórsku. Ceny víťazom odovzdával predseda predstavenstva ZCHOK Ing. Jozef Eštočin.

Autor fotografií:

Ing. Slavomír Reľovský

Výsledková listina Medzinárodných majstrovstiev SR v strihaní oviec, Liptovská Lúžna 2.-3.8.

Štart. číslo	smena	Meno a priezvisko	Počet kusov	Čas celkom	na ks.	ztr.	Získané body za				Por.
							čas	prácu	ovce	celk.	
43	1	Dušan Dudáš	7	0:14:36	0:02:05	3,85	36,150	28	22,5	86,650	POSTUP
41	1	Jozef Kubek	7	0:14:34	0:02:05	3,8	36,200	28,1	21	85,300	POSTUP
45	2	Rastislav Kubek	7	0:12:02	0:01:43	0	40,000	27	15	82,000	POSTUP
46	2	Rudolf Húščava	7	0:13:19	0:01:54	1,925	38,075	26,9	16,5	81,475	POSTUP
44	1	Jan Jarosz	7	0:14:40	0:02:06	3,95	36,050	28,4	16,5	80,950	POSTUP
48	2	Ján Hohoš	7	0:15:35	0:02:14	5,325	34,675	26,6	17	78,275	6
42	1	Karel Švarc	7	0:18:12	0:02:36	9,25	30,750	27	18,5	76,250	7
47	2	Marián Chamaj	7	0:13:34	0:01:56	2,3	37,700	28	9	74,700	8

Výsledková listina Medzinárodných majstrovstiev SR v strihaní oviec, Liptovská Lúžna 2.-3.8.

Štart. číslo	stano.	Meno a priezvisko	Počet kusov	Čas celkom	na ks.	ztr.	Získané body za				Por.
							čas	prácu	ovce	celk.	
43	1	Dušan Dudáš	10	0:21:14	0:02:07	1,03	38,975	26,6	22,5	88,075	1
41	2	Jozef Kubek	10	0:21:01	0:02:06	0,7	39,300	27,4	19	85,700	2
45	3	Rastislav Kubek	10	0:20:33	0:02:03	0	40,000	26,6	15,5	82,100	3
44	4	Jan Jarosz	10	0:23:49	0:02:23	4,9	35,100	25	19	79,100	4
0	4	Rudolf Húščava	10	0:22:23	0:02:14	2,75	37,250	24,8	10,5	72,5500	5

Toxoplazmóza oviec

- sérologická diagnostika nákazy

Kováčová, D., Babinčáková, M.

Štátny veterinárny a potravinový ústav,
Jánoškova 1611 / 58, 026 01 Dolný Kubín

Pôvodca

Toxoplazmóza je nákazlivé parazitárne ochorenie postihujúce domáce i voľne žijúce cicavce a vtáky. Je prenosné aj na človeka. Nákaza prebieha väčšinou latentne. Pri klinicky zjavnom ochorení sa pozorujú rôzne príznaky. Pôvodcom ochorenia je prvok *Toxoplasma gondii*. Prvýkrát ho v roku 1908 popísal Nicolle a Manceaux u severoafrického hlodavca (*Ctenodactylus gondii*). Rodový názov *Toxoplasma* je odvodený z gréckeho slova toxon (oblúk, luk), pre typický rožkovitý tvar vegetatívnej formy parazita.

Životný cyklus

Toxoplasma má zložitý životný cyklus s radom morfológicky odlišných štádií – obrázok a legenda. Je charakterizovaný striedaním pohlavnej a nepohlavnej generácie a ku kompletizácii vývojového cyklu potrebuje medzihostiteľa. Definitívnym hostiteľom, v ktorom prebieha pohlavné rozmnožovanie je mačka a niektoré mačkovité šelmy. *Toxoplasma* je intracelulárny parazit a množí sa len vo vnútri bunky. *Toxoplasma gondii* je najrozšírenejší parazit na svete. Vyskytuje sa v 3 formách: toxoplazmové oocysty v mačacích výkaloch, toxoplazmové cysty v orgánoch všetkých druhov teplokrvných zvierat a trofozoity rožkovitého tvaru, ktoré môžu napadnúť všetky bunky okrem červených krviniek.

Pohlavný cyklus prebieha v epiteli tenkého čreva mačky a je ukončený vznikom oocysty. Oocysta je oválneho tvaru a meria 10 x 12,5 µm. Z čreva mačky odchádza stolickou a vo vonkajšom prostredí za niekoľko dní dozrieva. Infekčnou sa stáva až po sporulácii, kedy sa v oocyste vytvoria dve sporocysty, obsahujúce štyri vyzrotoity. Infikovaná mačka vylučuje veľké množstvo oocyst po dobu 1 – 3 týždne. Oocysty môžu za vhodných podmienok prežívať v pôde niekoľko mesiacov až jeden rok. Sú odolné voči mrazu, vysušeniu a dezinfekčným látkam. Teplota 70 °C počas 10 minút ich spôľhavo ničí.

Nepohlavný cyklus prebieha v tele medzihostiteľa, ktorý sa infikoval oocystami. Medzihostiteľom sú teplokrvné stavovce, vrátane človeka. Z oocysty sa v čreve uvoľnia sporozoity, ktoré prenikajú krvou do rôznych tkanív a orgánov. Napádajú bunky a intenzívne sa v nich množia, pričom sa menia na vegetatívne formy parazita – trofozoity. Tieto merajú 2 x 5 µm a majú charakteristický rožkovitý tvar. Sú charakteristické pre akútnu fázu toxoplazmózy. V tkanivách medzihostiteľa sa vytvárajú po

časť tkanivové cysty o veľkosti 10 – 300 µm, sú charakteristické pre chronické a latentné štádium ochorenia.

Podmienkou pre dokončenie vývojového cyklu parazita je zožratie nepohlavných štádií z tkanív medzihostiteľa mačkou. Z tkanivových cyst sa uvoľnia trofozoity, infikujú črevný epitel mačky, diferencujú sa na pohlavné formy – gamonty. Spojením gamét vznikajú oocysty a vývinový cyklus parazita sa uzatvára. Mačka sa tiež môže nakaziť zožraním oocyst vylúčených inou mačkou a potom v jej tele prebehne celý životný cyklus.

Formy toxoplazmózy

Podľa spôsobu získania infekcie poznáme kongenitálnu (vrodennú) a získanú toxoplazmózu. Postnatálne získaná toxoplazmóza má 4 formy – akútna, subakútna, chronická a latentná, ktorá je asymptomatická a najrozšírenejšia forma a pri ktorej sú cysty toxoplazmiem lokalizované v svaloch. Za prirodzených podmienok k nákaze dochádza cez sliznicu tráviaceho ústrojenstva – primárne a sekundárne infikovanou potravou, priamym kontaktom pri olizovaní zvierat, cez sliznicu dýchacieho ústrojenstva, urogenitálneho a spojivkového vaku, kožou – oderky, kúsnotie, manipulácia s infekčným materiálom, cez placentu – intrauterinne u ľudí, zo zvierat u oviec, kôz, ošípaných, králikov a myší. *Toxoplasma gondii* je parazit infekčný pre všetky druhy stavovcov, parazit však nebol izolovaný zo žiadneho druhu poikilothermného živočicha – plazy, ryby, žaby. Toxoplazmóza patrí k nákazám s charakterom prírodnej ohniskovosti.

Toxoplazmóza oviec

Prvý prípad manifestnej toxoplazmózy u oviec, ktorá prebiehala s príznakmi tachykardie a encefalomyelitídy, opísali v roku 1942 v USA Olafson a Monlux. Neskôr bol opísaný ďalší prípad toxoplazmózy oviec s podobným klinickým priebehom v Austrálii v roku 1950. Hartley v roku 1954 na Novom Zélande opísal neznámu chorobu postihujúcu ovčie plodové obaly s tvorbou ohniskových nekroz so žltobielymi drobnými okrskami na placentе, prípadne so zvápenatenými kotyledónmi – bola to toxoplazmóza. Objavovala sa u oviec ustájených i u pasúcich sa. Vyššia incidencia nákazy bola v zime a v oblastiach s vyššími zrážkami. V Indii v roku 1961 opísali aborty u oviec dovezených z Austrálie a nákazu dokázali sérologicky. Aj v ostatných štátoch sveta bola postupne dokázaná toxoplazmová nákaza oviec a prebiehal intenzívny výskum. Bolo potvrdené, že všetky vekové kategórie bahníc sú rovnako vnímavé, že okrem mozgu je srdce najčastejšie infikovaným orgánom parazitárnymi cystami,

že gravidné ovce sú vnímavé už na nízke infekčné dávky atď. Vo Veľkej Británii podstatnú časť abortov spôsobuje práve toxoplazmóza. V 90-tych rokoch sa výskum toxoplazmózy oviec sústreďoval na imunizáciu a profylaktické opatrenia – nechovať mačky v blízkosti pastvín a zásobárni krmív, kôčre odchytať, sterilizovať a opäť vracat do pôvodného prostredia, do krmiva zaradiť monenzín, ktorý má antitoxoplazmovú aktivitu, v stáde ponechať ovce, ktoré abotovali, sú už predsa imúnne. V posledných rokoch sa venovala pozornosť štúdiu imunitnej odpovede pri toxoplazmóze oviec. Pri akútnej toxoplazmóze hladiny špecifických protilátok zisťovaných sérologicky stúpajú. Nízke titry svedčia o chronickej alebo latentnej infekcii.

Materiál a metóda

Toxoplazmovú nákazu diagnostikujeme priamym dôkazom parazita v orgánoch, tkanivách, resp. v truse mačiek alebo nepriamym dôkazom pôvodu /stanovenie špecifických protilátok v krvných sérach zvierat/ t.j. metódami imunologickými – tabuľka 1. Na nepriamy dôkaz sa používajú rôzne sérologické reakcie, z ktorých sa najčastejšie používa komplementfixačný test KFT a enzýmoimunologický test ELISA.

Cieľom našej práce bolo zistiť sérologickú prevaleciu *Toxoplasma gondii* u oviec metódou KFT a zároveň metódou ELISA v nasledujúcich skupinách: ovce po aborte, plemenné barany a zdravé ovce. Bola vykonaná imunologická analýza, ktorá sledovala porovnanie výsledkov a návrh odporúčania, ktorý sérologický test je vhodnejší pre diagnostiku toxoplazmózy oviec.

Ako materiál slúžili krvné séra od bahníc po aborte, od plemenných baranov a zdravých oviec z okresov Prešov, Sabinov, Svidník, Stará Ľubovňa, Poprad, Kežmarok a Ružomberok. Odber vzoriek bol vykonaný v roku 2008 a sérologická diagnostika bola urobená na pracovisku Štátny veterinárny a potravinový ústav Dolný Kubín – skúšobné laboratórium Prešov. Antigén pre KFT vyrába firma SEVAPHARMA /Česká republika/ a ELISA test vyrába firma IDVET /Franciá/.

Hodnotenie KFT: sérum reagujúce v riedení 1:5 a vyššom hodnotíme ako pozitívne. Výhodou KFT je možnosť titrácie krvných sér – kvantitatívna interpretácia výsledkov – stanovenie titra protilátok od 1:5 po 1:640. Hodnotenie ELISA: vzorka séra je negatívna, pozitívna, resp. silne pozitívna – kvalitatívna interpretácia výsledkov.

Výsledky

Pri depistáži výskytu *Toxoplasma gondii* v chovoch oviec sme dosiahli nasledujúce vý-

sledky. Sérologickými metódami KFT a ELISA sme vyšetrili 26 zdravých oviec, 20 plemenných baranov a 48 oviec po aborte. Z celkového počtu 94 vyšetrených vzoriek bolo KFT metódou 30 krvných sér pozitívnych, čo predstavuje 32 % pozitivitu a ELISA metódou bolo 36 krvných sér pozitívnych, čo predstavuje 38 % pozitivitu na toxoplazmózu – tabuľka 2. Najvyššia sérologická pozitivita bola zaznamenaná v skupine oviec po aborte – 37 % pri KFT a 44 % pri ELISA a najnižšia sérologická pozitivita v skupine plemenných baranov – 20 % pri KFT a 30 % pri ELISA. Skupina zdravých oviec vykazovala podobnú premorenosť ako bola zistená hodnota celkovej priemernej pozitivity oviec – 31 % pri KFT a 35 % pri ELISA.

Prehľad o sérologickej pozitivite zvierat na toxoplazmózu vo vzťahu k riedeniu krvného séra pri KFT je v tabuľke 3. Poukazuje, že v 57 % prípadov pozitívnych reakcií sme zachytili tzv. hraničné titre protilátok 1:5 a 1:10, v 37 % prípadov pozitívnych reakcií sme zachytili nízko pozitívne titre protilátok 1:20 a 1:40 a len v 6 % prípadov pozitívnych reakcií t.j. u 2 krvných vzoriek oviec po aborte sme zachytili vysoký titer špecifických protilátok proti *Toxoplasma gondii* 1:80.

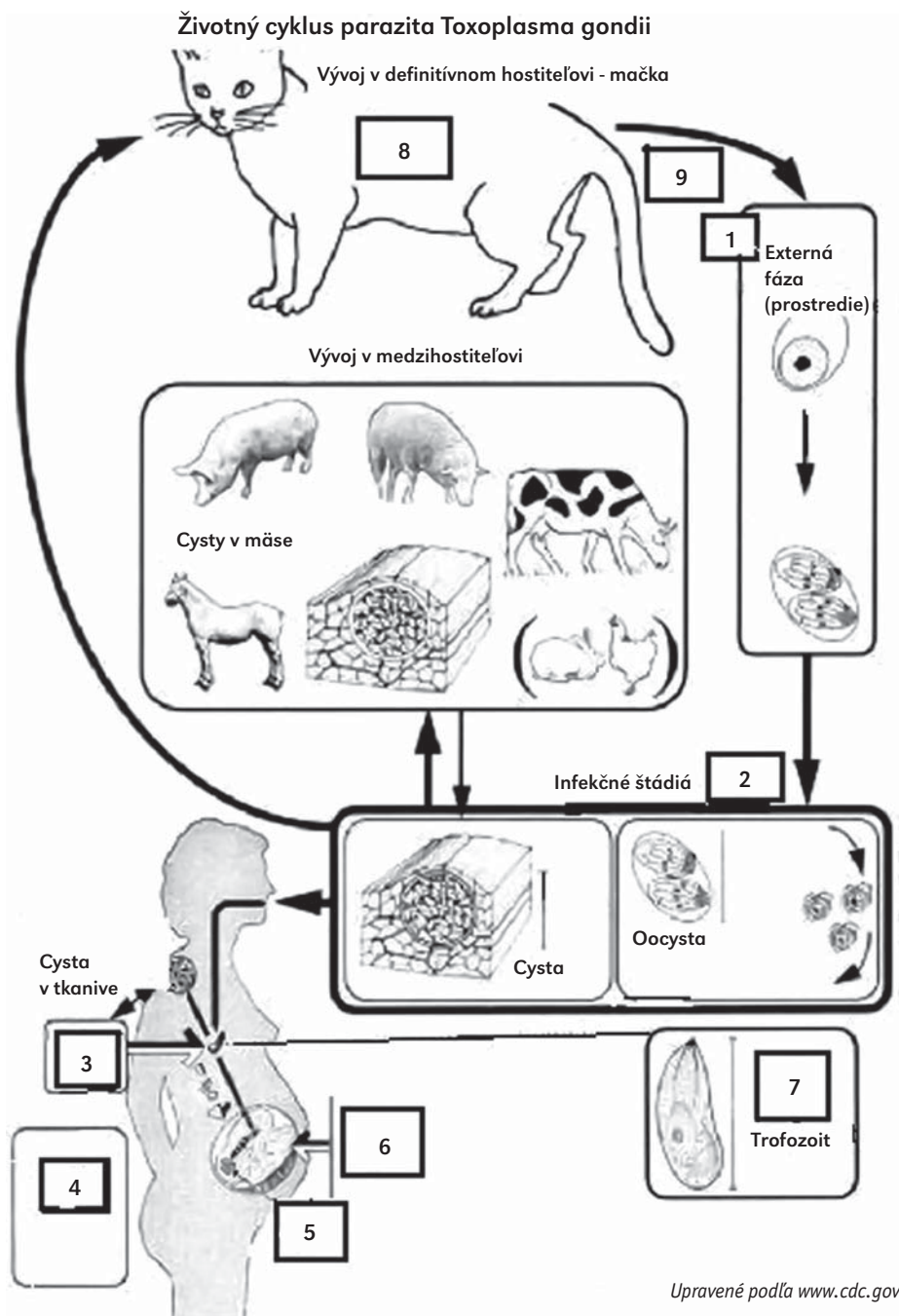
ELISA vyšetrením sme zistili z celkového počtu 36 pozitívnych vzoriek u 5 vzoriek silnú pozitivitu, čo je až 14 % prípadov. V niektorých prípadoch výsledky KFT a ELISA vyšetrenia spolu nekorešponovali, čo si vysvetľujeme vzostupom protilátok triedy IgM pri akútnej fáze toxoplazmózy oviec. Po odoznení akútnej fázy stúpajú protilátky triedy IgG, dlhodobo sa udržu v organizme a len pomaly klesajú.

Diskusia

Na základe našich dosiahnutých výsledkov môžeme hodnotiť ovčiu populáciu ako sérologicky infikovanú. Zaznamenali sme 30 % prevalenciu *Toxoplasma gondii* u oviec metódou KFT, resp. 36 % prevalenciu metódou ELISA. Je to dôležitý fakt z hľadiska veterinárnej medicíny, humánnej medicíny a i z hľadiska ekonomického. Toxoplazmóza môže vyvolávať zmetanie oviec, podieľa sa na stratách jahniat, potratených ovčích plodov sa stávajú korisťou mäsožravých vtákov, psov, hlodavcov a šeliem, a tak prispievajú k diseminácii nákazy do humánnej aj domestikálnej sféry.

Surové ovčie jatočné mäso môže byť zdrojom nákazy človeka a zvierat, pri toxoplazmóze sa dostáva do vonkajšieho prostredia veľké množstvo parazitov, čím vzniká významné nebezpečenstvo hlavne pre tehotné ženy, a to všetko má ekonomický dopad.

Z porovnania získaných výsledkov vyplýva, že sérologická diagnostika aj metódou KFT aj metódou ELISA je kvalitná, hodnotná, primerane citlivá a špecifická. Vyžaduje vždy opakovaný odber vzoriek v rozmedzí 2 – 3 týždňov. Pre správne určenie diagnózy pri obidvoch sérologických metódach je signifikantné porovnanie párových vzoriek krvných sér, kde 3–4 násobný nárast titra protilátok pri KFT, resp.

Legenda:

1. Externá fáza (prostredie):
a/ nevysporulované oocysty
b/ vysporulované oocysty
2. Infekčné štádiá:
a/ cysty v mäse medzihostiteľov
b/ oocysty – priamym požitím alebo potravinami a vodou
3. Protilátková a bunková imunita ženy
4. Diagnostika u žien – sérologické testy

5. Cysta v mozgu plodu
6. Prenatálna diagnostika – amniocentéza – PCR test na DNA
7. Vegetatívne formy parazita – trofozoity pri akútnej fáze
8. Enteroepiteliálna fáza s vývojom pohlavných štádií v mačke
9. Mačacie výkaly – najvýznamnejší zdroj toxoplazmózy

zmena hodnotenia vzorky z negatívnej na pozitívnu až silne pozitívnu pri ELISA, poukazuje na aktívnu infekciu. Prevalencia pozitivity oviec na *Toxoplasma gondii* je približne rovnaká u obidvoch metód. Hoci sme potvrdili vyššiu zachytiteľnosť pozitívnych reakcií ELISA testom, zároveň sme zaznamenali aj nezhody v niektorých vzorkách /ELISA výsledok negatívny a KFT výsledok pozitívny/.

Na základe našej imunologickej analýzy považujeme:

1/ používanie komplement-fixačnej reakcie za veľmi vhodné v sérologickej diagnostike toxoplazmózy, hlavne pri vzorkách oviec po aborte, pri reprodukčných a iných zdravotných problémoch – výhoda kvantitatívneho vyjadrovania výsledkov

2/ používanie ELISA testov, ktoré patria

k najcitlivejším a najšpecifickejším sérologickým metódam, za veľmi vhodné na monitoring nákazy – dôkaz prítomnosti protilátok v populácii zvierat v určitom regióne

Vo všetkých pozitívnych krvných sérach plemenných baranov, zdravých oviec a bahníc po aborte boli zistené protilátky poukazujúce na kontakt zvierat s toxoplazmovou infekciou, resp. ide o stav chronickej alebo latentnej infekcie. Dôvodom našej úvahy je skutočnosť, že ani v jednom z prípadov oviec po aborte s dokázaným KFT titrom 1:80, resp. s potvrdením silne pozitívnych ELISA vzoriek, neboli hlásené patologicko-morfologické zmeny svedčiace pre nákazu.

Terapia a profylaxia

Terapia sa nerobí. Klinicky choré ovce sa zabíjajú. Imunizácia zvierat proti toxoplazmóze u nás nie je potrebná. Robí sa v krajinách, v ktorých *Toxoplasma gondii* spôsobuje hromadný výskyt abortov – Veľká Británia, Írsko, Nový Zéland, Francúzsko a Španielsko.

Profylaktické opatrenia sú zamerané predovšetkým na zabránenie prenikaniu zdrojov toxoplazmózy do chovov oviec. Dôležité je zamedziť prístup mačiek do maštali a ku krmivám a dodržiavať preventívne opatrenia pri pasení oviec.

Záver

Toxoplazmóza oviec je ochorenie, ktoré môže zapríčiniť vysoké straty v chovoch abortami a úhynmi novonarodených jahniat. Charakteristická je ložisková nekróza placenty a mumifikované plody.

Tabuľka 1: Diagnostika toxoplazmovej nákazy

Metódy priame: identifikácia pôvodcu	Metódy nepriame: sérologické testy
Izolačný pokus z mozgu a placenty ovčích plodov	Dye test – farebný test s metylénovou modrou
Mikroskopia oocyst v truse mačiek	Aglutinačný latexový test, IF, precipitácia, hemaglutinácia
PCR metódy – detekcia DNA parazita	Komplement fixačný test /KFT/, ELISA test

Tabuľka 2: Sérologická prevalencia *Toxoplasma gondii* u oviec

Skupina oviec:	Ovce po aborte	Plemenné barany	Zdravé ovce	Spolu:
Počet sérologicky vyšetrených:	48	20	26	94
Počet pozitívnych ELISA testom:	21	6	9	36
Počet pozitívnych KFT testom:	18	4	8	30
Celková pozitivita: ELISA/ KFT	44 % ELISA 37 % KFT	30 % ELISA 20 % KFT	35 % ELISA 31 % KFT	38 % ELISA 32 % KFT

Tabuľka 3: Prehľad o počte KFT pozitívnych oviec na toxoplazmózu

Riedenie krvných sér:	Ovce po aborte	Plemenné barany	Zdravé Ovce	Spolu:
Titer 1 : 5	1	-	1	2
Titer 1 : 10	8	3	4	15
Titer 1 : 20	5	1	3	9
Titer 1 : 40	2	-	-	2
Titer 1 : 80	2	-	-	2
Počet pozitívnych zvierat:	18	4	8	30

Sérologická diagnostika nákazy KFT testom je presnou a spoľahlivou metódou, používa sa pri výskyte zdravotných a reprodukčných porúch v chovoch zvierat. ELISA test dáva porovnateľné výsledky a je vhodnou metódou na detekciu toxoplazmových protilátok pri analýze geografického rozšírenia parazita *Toxoplasma gondii* v populácii oviec.

Je obtiažne urobiť jednoznačný diagnostický záver na základe jedného sérologického vyšetrenia. Doporučuje sa opakovať vyšetrenie za 2-3 týždne a sledovať dynamiku tvorby alebo poklesu špecifických protilátok. Na aktívnu toxoplazmovú infekciu poukazuje signifikantný t.j. 3-4 násobný nárast titra špecifických protilátok.

Z PROSTREDIA EÚ

Európa potrebuje mladých farmárov

Úvod

So záverom reformy spoločnej poľnohospodárskej politiky je perspektíva európskeho poľnohospodárstva založeného na viacúčelovom modeli a väčšej konkurencieschopnosti zvlášť očakávaným scenárom, ktorému Európsky parlament venuje osobitnú pozornosť, najmä v súvislosti s mladými poľnohospodármi.

Na podnet spravodajcu sa začalo uvažovať o objasnení výziev, ktorým budú musieť mladí poľnohospodári čeliť. Európsky parlament pri tejto príležitosti zorganizoval verejné vypočutie s cieľom určiť ťažkosti, s ktorými sa mladí poľnohospodári budú musieť vyrovnávať v rámci reformovanej spoločnej poľnohospodárskej politiky, ako aj príležitosti, ktoré im táto politika ponúka.

Cieľ správy

Cieľom je upozorniť zainteresované strany na dôležitosť uprednostniť v prvom rade podnety v prospech mladých poľnohospodárov, ktoré im pomôžu vyriešiť problémy štrukturálneho aj normatívneho charakteru. Výsledky dosiahnuté na základe usmernení platného práva na úrovni

Spoločenstva, ako aj na vnútroštátnej úrovni, ukázali, že je nevyhnutné pokračovať v podnetoch v prospech zakladania nových poľnohospodárskych podnikov a v prospech mladých poľnohospodárov. Hlavným cieľom je konkrétne podpora vstupu mladých do poľnohospodárskopotravinárskeho odvetvia, a zároveň generačná obnova, ktorá odvetviu zaistí väčšiu dynamiku.

Súčasný scenár

Európske poľnohospodárstvo musí v súčasnosti vykonávať množstvo úloh: vyrábať kvalitné potraviny, zabezpečovať potravinovú bezpečnosť, chrániť životné prostredie (pôdu a vodu), udržiavať krajinu, zachovávať a šíriť miestne kultúrne tradície. Preto sa v posledných rokoch pozornosť prevádzkovateľov, vedcov a politických činiteľov odvetvia sústredila nielen na otázky týkajúce sa efektivity a konkurencieschopnosti jednotlivých agropotravinárskych odvetví, ale aj na niekoľkonásobné funkcie poľnohospodárstva a na úlohu primárneho sektora ako kľúčového prvku rozvoja vidieka, ktorý nadobúda plne trvalo udržateľnú podobu. Nové podniky musia v tejto súvislosti

čeliť výzvam, ktoré vyplývajú z väčšej otvorenosti trhu na medzinárodnej úrovni, a zároveň musia cítiť zodpovednosť v rámci boja proti klimatickým zmenám, ktorých účinky na životné prostredie sú čoraz viditeľnejšie.

V dôsledku štrukturálnej dynamiky vo vidieckych oblastiach má primárny sektor ťažkosti s plnením týchto úloh. V súčasnosti, najmä v posledných rokoch, už je možné pozorovať v Európskej únii tendenciu opúšťania vidieckych oblastí, predovšetkým v najchudobnejších oblastiach, a zároveň pokračujúci jav starnutia vidieckeho obyvateľstva. Vyše polovice európskych poľnohospodárskych podnikov tak riadia poľnohospodári, ktorí majú viac ako 55 rokov, a štvrtina poľnohospodárov má dokonca viac ako 65 rokov. Najkritičnejšia situácia je na juhu Európskej únie. Poľnohospodári, ktorí majú menej ako 35 rokov, predstavujú v Spoločenstve iba 7,6 %. Konkrétne v Rakúsku a v Nemecku predstavujú mladí poľnohospodári 17 % z celkového počtu poľnohospodárov; vo Fínsku a v Belgicku 14 %; vo Francúzsku a v Írsku približne 12 %. Najnižšie miera zastúpenia mladých poľnohospodárov je najmä v kraji-

nách okolo Stredozemného mora, predovšetkým v Portugalsku (3,7 %) a v Taliansku (5,2 %).

Je teda vhodné zaviesť politiky zamerané predovšetkým na podporu začatia podnikateľskej činnosti mladých poľnohospodárov vo viacúčelovom poľnohospodárstve. Poľnohospodárske podniky, ktoré riadia mladí poľnohospodári, sa v priemere ukazujú ako ziskovejšie, pretože mladí majú väčší sklon k prijímaniu inovačných rozhodnutí, ku kultivačným postupom, ktoré sú v súlade s ekosystémami, a k väčšej otvorenosti vzhľadom na požiadavky trhu.

Záujem Spoločenstva o mladých poľnohospodárov spočíva buď všeobecnejšie v podpore malých a stredných podnikov, alebo zo striktne odvetvového hľadiska v uznaní viacúčelovej úlohy poľnohospodárstva. V Európskej únii môže byť začatie podnikateľskej činnosti mladých poľnohospodárov a jej udržiavanie podporované prostredníctvom tzv. transversálnych nástrojov podpory (nástroje, ktoré sa týkajú všetkých poľnohospodárov, ako napríklad pomoc na realizáciu investícií v podnikoch), ako aj pomocou osobitných ustanovení určených výhradne oprávneným príjemcom, ktorí majú menej ako 40 rokov.

Nástroje Spoločenstva, ktoré sú osobitne určené mladým poľnohospodárom, sú rozdelené do dvoch kategórií:

- podporné opatrenia spolufinancované prostredníctvom Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EPFRV),
- opatrenia stanovené vzdelávacími a výskumnými programami Spoločenstva alebo inými intervenciami pod priamou správou Európskej únie, ktoré sa týkajú aj mladých poľnohospodárov, ako napríklad politiky predčasného odchodu do dôchodku.

Prvá kategória opatrení sa viac týka poľnohospodárstva, nevyžaduje sa však osobitné nariadenie pre mladých poľnohospodárov, a predovšetkým nevzniká povinnosť uplatňovať tieto opatrenia na kategóriu mladých poľnohospodárov.

Článok 20 nariadenia Rady (ES) č. 1698/2005 ustanovuje pridelovanie pomoci na zjednotenie začatia podnikateľskej činnosti mladých poľnohospodárov v postavení vedúcich poľnohospodárskeho podniku. V tomto kontexte sa kladie veľký dôraz na vypracovanie podnikateľského zámeru (plánované investície a činnosti), ktorý prostredníctvom špecifických ukazovateľov dokazuje uskutočniteľnosť a výnosnosť činností, ktoré by sa mali financovať.

Pomoc na začatie podnikateľskej činnosti môže byť vyplatená ako:

- jednorazový príspevok, ktorého maximálna prípustná výška sa rovná sume 25 000 EUR,
- bonifikácia úrokovej sadzby na úvery poskytované na úhradu výdavkov spojených so začatím podnikateľskej činnosti (výška sumy rovnajúca sa kapitalizovanej hodnote tejto bonifikácie nesmie byť vyššia ako jednorazový príspevok).

Pokiaľ ide o podporu odbornej prípravy a inštruktážneho školenia, ten istý článok 20 uvedeného nariadenia ustanovuje podporu iniciatív, ktoré sa

zameriavajú na podporu šírenia poznatkov a inovačných postupov, najmä s cieľom pripraviť poľnohospodárov na nové kvalitatívne smerovanie ich výroby, na uplatňovanie výrobných metód, ktoré sú väčšmi v súlade s ochranou a zlepšovaním pôd a ktoré lepšie zodpovedajú požiadavkám spotrebiteľov, a poskytnúť im vzdelanie potrebné na riadenie ekonomicky ziskového poľnohospodárskeho podniku.

Podľa ustanovení tohto článku môže pomoc pri predčasnom odchode do dôchodku predstavovať:

- maximálnu pomoc vo výške 180 000 EUR pre poľnohospodárov, ktorí sa rozhodnú opustiť poľnohospodársku činnosť a svoj podnik previesť na iného poľnohospodára,
- maximálnu pomoc vo výške 40 000 EUR pre zamestnancov v poľnohospodárskom odvetví, ktorí sa v momente prevodu rozhodnú natrvalo opustiť poľnohospodársku činnosť.

Celkové trvanie pomoci nesmie prekročiť 15 rokov.

Problematické oblasti a možnosti

V súvislosti s predchádzajúcimi analýzami sa kritické body vťahujú najmä na problémy spojené s vysokými nákladmi na začatie podnikateľskej činnosti mladých poľnohospodárov. Stále existujú prekážky týkajúce sa najmä dostupnosti úverov a ťažkosti s poskytovaním záruk požadovaných finančnými inštitúciami, medzi ktoré patrí najmä nutnosť ručiť. Tieto ťažkosti ešte stupňuje rôznorodosť podmienok, ktoré poľnohospodárom ponúkajú úverové systémy jednotlivých členských štátov. V dôsledku toho vysoká miera zadlženia mladých poľnohospodárov v mnohých prípadoch zmarí úsilie vynaložené prostredníctvom udelenia pomoci pri začatí podnikateľskej činnosti a okrem toho minimalizuje očakávaný vplyv právnej úpravy na štátnu pomoc, ktorú využíva množstvo členských štátov.

Pokiaľ ide o problém s pridelovaním pomoci na začatie podnikateľskej činnosti a prípadným vplyvom rozdelenia poľnohospodárskeho podniku v prípade dedičského konania, namiesto úspor z rozsahu existuje možnosť získať úspory zo sortimentu. Týka sa to podnikov, ktorých hospodárska veľkosť nevyplýva z nevyhnutne na príjem a ktoré často predstavujú bohatstvo, pokiaľ ide o rozmanitosť a špecifickosť. Na základe nových usmerení spoločnej poľnohospodárskej politiky treba povzbudzovať tento typ príležitostí a rozvíjať kvalitatívne faktory európskeho poľnohospodárstva. V tejto súvislosti by bolo potrebné ustanoviť rôzne stimuly na podporu správy poľnohospodárskej pôdy v podobe spoločností s rôznym štatútom: verejná obchodná spoločnosť, jednoduchá spoločnosť, komanditná spoločnosť, komanditná spoločnosť s akciami, akciová spoločnosť, spoločnosť s ručením obmedzeným, družstvo (najmä malé, s piatimi až ôsmimi spoločníkmi) atď. Prevod majetku na dedičov vo väčšine prípadov neustanovuje žiadnu povinnosť rozdelenia poľnohospodárskeho podniku.

Zdá sa, že počas prípravy programov na rozvoj vidieka by malo byť povinným opatrením pridelovanie

stimulov na začatie podnikania s cieľom konkrétne uprednostniť podnety v prospech mladých poľnohospodárov. V oblasti pôsobenia žien v poľnohospodárskom podniku by vzdelávanie a manažérsky rozvoj žien a odborná spôsobilosť žien v poľnohospodárstve mali byť podľa možností zamerané na nové poľnohospodárske podniky riadené predovšetkým ženami, a to v týchto formách:

- samostatné hospodárenie alebo v rámci spoločnosti riadenej ženami v pomere najmenej 60 %,
- osobná spoločnosť alebo družstvo tvorené ženami, kapitálová spoločnosť, ktorej podiely patria najmenej z dvoch tretín ženám.

V súvislosti s možnosťou valorizovania výroby a služieb, ktoré môže ponúknuť poľnohospodárska činnosť a najmä nové podniky, je zjavné, že politiky kvality môžu urýchliť prienik výrobkov s vysokou mierou špecifickosti na staré trhy, a zároveň môžu podporiť približovanie sa nových trhov. Užšia väzba a lepšia asociácia poľnohospodárskych produktov s územím by mohli priniesť novú pridanú hodnotu vyplývajúcu z kultúrneho, ako aj kultivačného, bohatstva mladých európskych poľnohospodárov; takáto možnosť by sa však mala uznať ako investičný kapitál v prospech spoločnosti ako celku. Mladí poľnohospodári, ktorí sa vyznačujú veľkou dynamikou a sklonom k inovácii, môžu dosiahnuť väčšiu konkurencieschopnosť, pod podmienkou, že sa im podarí získať prednostný prístup k programom na propagáciu a šírenie informácií. Zvlášť medzinárodné a multiproduktové propagačné programy, na ktorých sa zúčastňujú najmä nové podniky, by mohli získať väčšiu podporu na úrovni Spoločenstva, ak by sa podiel Spoločenstva zvýšil z 50 % na 60 %, ako sa v súčasnosti plánuje v oblasti záhradníctva. Na vnútornom trhu by sa informačné aktivity týkajúce sa poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov mohli osobitne zamerať na mladých v školskom veku, aby originálnym spôsobom poukázali, okrem zvyčajných parametrov, ako napríklad potravinová bezpečnosť alebo výrobné metódy šetrné k životnému prostrediu, aj na upevňovanie tradícií, priaznivé účinky konzumácie konkrétneho výrobku alebo informácie týkajúce sa diéty. Mohol by sa tak dosiahnuť dvojitý výsledok: podpora konzumácie zdravých výrobkov a propagácia vyváženého životného štýlu.

Vzhľadom na mnohostranné rokovania s perspektívou väčšieho otvorenia trhov tretích krajín musia mladí poľnohospodári získať informácie a hodnotiace nástroje na odhadnutie trendov na trhu. Využívanie monitorovacích stredísk mladých poľnohospodárskych podnikov by mohol byť spôsob na dosiahnutie tohto cieľa.

V súvislosti s témou výchovy v oblasti výživy (nie zdravotnej výchovy) je jasné, že osobitné poznatky, ktorými disponuje poľnohospodár, ako sú napríklad výrobné technológie, kvalitatívne a organoleptické vlastnosti výrobkov, vedomosti o vidieckom biotope a kultúrne súvislosti osobitného výrobného odvetvia, predstavujú kapitál, ktorý možno zhodnocovať a ďalej šíriť. Cieľom je propagovať osobitné vlastnosti konkrétneho

poľnohospodárskeho výrobu v záujme podpory správnej výchovy v oblasti výživy a ekológie opierajúcej sa o jedinečnú koncepciu: kultúra, ktorá živí. Európske poľnohospodárstvo predstavuje v tomto kontexte jedinečný model, ktorého ďalšie šírenie možno zveriť mladým poľnohospodárom.

Poľnohospodárske a lesnícke odvetvie vďaka reakcii fotosyntézy prispieva k zachytávaniu oxi-

du uhľikového do pôdy a umožňuje tak uzavretie uhľikového cyklu medzi biosférou a geosférou. Mladí poľnohospodári zodpovedajú za budúcnosť európskeho poľnohospodárstva, a preto musia čeliť výzvam klimatických zmien. Uznanie potenciálu, ktorý má odvetvie poľnohospodárstva v oblasti ochrany životného prostredia, sa musí vhodnými prostriedkami prejavíť v konkrétnych

aktivitách zameraných na udržanie a rozširovanie poľnohospodárskych plôch.

Podpora poľnohospodárskeho odvetvia zo strany aplikovaného výskumu musí byť vždy väčšmi orientovaná na meniace sa požiadavky tak, aby sa zohľadnil viacodvetvový prístup poľnohospodárskej činnosti.

Európa potrebuje mladých farmárov

Hoci poľnohospodárska produkcia bude v budúcnosti rásť, problémy môžu vzniknúť pokiaľ ide o farmárov. Ľudia do 35 rokov vedú celkovo len 7,6 percent všetkých fariem v EÚ. Vo štvrtok preto poslanci budú hlasovať o opatreniach, ktoré by mali prilákať viac mladých farmárov. Štatistiky nepustia. Kým v celej polovici fariem v EÚ stoja na čele farmári od 55 do 65 rokov a vo štvrtine dokonca starší než 65 rokov, podiel farmárov mladších ako 35 rokov je len 7,6 %. o budúcnosti mladých poľnohospodárov v rámci súčasnej reformy spoločnej poľnohospodárskej politiky

A. keďže Göteborgská stratégia ustanovuje prioritu konkurencieschopnosti a trvalej udržateľnosti európskeho hospodárstva a mladí poľnohospodári môžu pri jej úspešnom dosahovaní zohrávať dôležitú úlohu,

B. berúc do úvahy európsky model viacfunkčného poľnohospodárstva a jeho schopnosti dosiahnuť trvalo udržateľný rozvoj vidieckych oblastí vďaka rozloženiu poľnohospodárskych podnikov,

C. keďže s napredovaním reformy spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP) sa otvárajú nové možnosti pre množstvo aspektov, ktoré sa týkajú začatia podnikateľskej činnosti mladých poľnohospodárov a zriaďovania nových poľnohospodárskych podnikov, pričom však tieto možnosti nie sú na európskom území rovnaké, čo sťažuje strategický prístup Spoločenstva,

D. keďže percentuálny podiel poľnohospodárov v Európskej únii mladších ako 35 rokov je na základe údajov Eurostatu z roku 2003 len 7 % a klesá, zatiaľ čo produkcia potravín v budúcnosti musí naďalej stúpať; v tejto súvislosti vyjadruje poľutovanie nad nedostatkom úplných a aktuálnych údajov týkajúcich sa počtu mladých poľnohospodárov a ich postavenia v rámci európskeho poľnohospodárstva,

E. keďže okamžitá revízia spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP) (kontrola stavu) umožní cieľenejšie presmerovanie pomoci pre mladých poľnohospodárov, aby sa zabránilo plytvaniu,

F. keďže je presvedčený o potrebe vytvorenia životaschopných a prijateľných existenčných podmienok pre mladých ľudí, aby bolo možné reagovať na výzvy, ktoré predstavujú potravinová a energetická bezpečnosť Európskej únie, rast a zamestnanosť vo všetkých európskych vidieckych oblastiach, ako aj trvalo udržateľné a stále obhospodarovanie pôdy,

G. keďže je presvedčený o potrebe mnoho-
funkčného prístupu a najmä o účelnosti zabezpečenia najmä politiky pomoci mladým poľnohospodárom,

H. keďže pre vidiecke oblasti je prvoradé, aby sa mladí poľnohospodári stali majiteľmi poľnohospodárskych podnikov, vzhľadom nato, že poľnohospodárstvo je naďalej základným pilierom hospodárskej činnosti a sociálnej siete vo väčšine týchto oblastí;

I. keďže sa ukazuje, že európska stratégia na podporu vzdelávania a ďalšieho vzdelávania mladých poľnohospodárov je z podnikateľského hľadiska naliehavo potrebná,

J. keďže pozoruje veľkú dynamiku v rozhodovaní mladých poľnohospodárov, ich chuť podstúpiť riziko, schopnosť vyhľadávať synergie a komplementárnosť a realizovať rozhodnutia v oblasti plánovania s vysokou mierou inovácie nad rámec bežnej poľnohospodárskej praxe,

K. keďže jednotlivé politiky v prospech mladých poľnohospodárov síce prispeli k tomu, že dodali európskemu poľnohospodárstvu nový impulz, generačná obnova majiteľov poľnohospodárskych podnikov však zostáva naďalej jednou z výziev, ktorú musí Európska únia vyriešiť,

L. keďže mladí poľnohospodári musia zápasíť s ďalšími problémami v rámci poľnohospodárskeho odvetvia, akými sú vysoké náklady na začatie činnosti, vysoká miera zadlženia, nedostatok dostupných podnikov a nedostatok špecifickej odbornej prípravy; navyše v rámci poľnohospodárskej politiky sa zavádza čoraz viac povinností pre podnikateľov v súvislosti s rámcovými podmienkami, napríklad v oblasti ochrany životného prostredia, zdravia zvierat, dobrých životných podmienok zvierat, potravinovej bezpečnosti a správy krajiny,

M. keďže mladé a dynamické poľnohospodárske odvetvie musí predstavovať jeden zo základných prvkov na dosiahnutie cieľov stanovených Lisabonskou stratégiou;

N. keďže prostredníctvom nového nariadenia o podpore rozvoja vidieka je možné uskutočniť plánovanie na obdobie do 31. decembra 2013,

O. keďže územie Európskej únie tvoria z 92 % vidiecke oblasti, pričom už polovica obyvateľstva žije v mestách a polovica na vidieku,

P. keďže generačná obnova je potrebná na zachovanie vysokej kvality európskych výrobkov, potravinovej bezpečnosti a sebestačnosti Európskej únie aj v budúcnosti,

1. potvrdzuje, že jedným z cieľov reformovanej SPP by malo byť zabezpečenie lepšej generačnej obnovy poľnohospodárov a že v tomto zmysle majú nástroje prvého a druhého piliera v prospech životaschopného poľnohospodárstva a rozvinutého vidieka osobitne doplnkový charakter;

2. potvrdzuje, že podpora generačnej obnovy poľnohospodárov je dôležitá v záujme toho, aby

bolo možné čeliť potravinovým, energetickým, environmentálnym a územným výzvam, na ktoré musí európske poľnohospodárstvo reagovať v súčasnosti aj v budúcnosti; domnieva sa, že všetky tieto výzvy, ktoré sa spájajú s očakávaniami spoločnosti, nebude možné riešiť bez silného poľnohospodárstva a bez veľkého počtu poľnohospodárov v Únii;

3. zdôrazňuje, že rozšírenie Európskej únie o nové členské štáty posilnilo jej kultúrnu rozmanitosť a umožnilo vyššiu rozmanitosť výrobkov a prostredníctvom politiky zameranej na neustálu inováciu a kvalitu výrobkov Spoločenstva a dôrazu na výkony výrobcov v dôležitej oblasti potravinovej bezpečnosti ponúka ideálnu príležitosť na zvýšenie konkurencieschopnosti európskeho poľnohospodárstva;

4. zastáva názor, že pri vyvíjaní a realizácii opatrení na podporu mladých poľnohospodárov treba osobitne zohľadňovať situáciu mladých poľnohospodárov v nových členských štátoch;

5. preto vyzýva Komisiu, aby predložila návrhy na zavedenie európskej značky kvality, ktorá spotrebiteľom umožní ľahko identifikovať výrobky, ktoré boli vyrobené v súlade s prísnyimi európskymi normami v oblasti ochrany životného prostredia, dobrých životných podmienok zvierat a potravinovej bezpečnosti;

6. poznamenáva, že pokiaľ ide o kvalitu, cieľom by mala byť rozmanitosť výroby a výrobkov;

7. poznamenáva, že hlavnou podmienkou pre omladenie skupiny poľnohospodárov je prístup k pôde, vzhľadom na jej vysoké náklady;

8. domnieva sa, že cieľom SPP v budúcnosti bude musieť byť odstraňovanie prekážok, ktoré v súčasnosti bránia mladým ľuďom v prístupe k poľnohospodárskej činnosti, pričom jednou z jej priorít musí byť striedanie generácií;

9. ďalej vyzýva na zvýšené úsilie pri objasňovaní európskeho poľnohospodárskeho modelu verejnosti vrátane jeho noriem v oblasti ochrany životného prostredia, dobrých životných podmienok zvierat a potravinovej bezpečnosti;

10. domnieva sa, že začatie podnikateľskej činnosti mladých zakladateľov alebo nadobúdateľov poľnohospodárskych podnikov je veľkou výhodou pre rozšírenú Úniu;

11. upozorňuje na pretrvávajúce ťažkosti spojené s vysokými počiatočnými nákladmi, ako sú napríklad výška kúpnej ceny a nájmu za poľnohospodársku pôdu, ako aj potreba neustálych investícií do hmotného majetku a ľudských zdrojov, v záujme zvyšovania úrovne technickej a logistickej inovácie a poukazuje na to, že toto zvyšovanie presahuje rámec kúpy strojov a zariadení a vyžaduje si výskum, ako aj prístup k výsledkom výskumu;

12. žiada Komisiu, aby podporila členské štáty pri zriadení pozemkovej banky, ktorá by sa mala vytvoriť na základe pôdy, ktorá sa uvoľnila v dôsledku odchodu na predčasný dôchodok; domnieva sa, že je potrebné zaviesť podporu pre spoločné obstarávanie drahých strojov a zariadení, ktoré sa využívajú len zriedkavo na individuálne účely;

13. vyzýva na revíziu výšky príspevku pri začatí podnikateľskej činnosti, ktorá zostala rovnaká od zavedenia a nezodpovedá už potrebám poľnohospodárov;

14. zdôrazňuje význam pozemkovej otázky pri problémoch spojených so začatím podnikateľskej činnosti mladých poľnohospodárov a žiada Komisiu, aby skúmala tento jav týkajúci sa nárastu cien pôdy, ktorý je sčasti spôsobený urbanizačným tlakom a špekuláciou;

15. odporúča vyvinúť nástroje, ktoré pri prehode poľnohospodárskej pôdy umožnia uprednostniť mladých poľnohospodárov, ktorí začínajú podnikáť, pred poľnohospodármi, ktorí rozširujú svoj podnik, a to najmä prostredníctvom mechanizmu predčasného odchodu do dôchodku, prostredníctvom pomoci na nadobudnutie pozemku v budúcnosti, mechanizmu postupného začatia podnikateľskej činnosti a prenájmu časti pôdy;

16. berie na vedomie nevyhnutnosť zlepšiť účinnosť politik pomoci mladým poľnohospodárom pri začatí podnikateľskej činnosti a dôležitosť ustanovenia ďalších prvoradých kritérií pri vytváraní kategórií prijímateľov pomoci, ktoré budú zohľadňovať objektívne vlastnosti;

17. vyzýva Komisiu, aby vo svojom návrhu legislatívneho textu o kontrole stavu SPP navrhla, aby sa pomoc poskytovaná mladým poľnohospodárom, ktorú stanovujú právne predpisy o rozvoji vidieka, stala súčasťou povinných opatrení obsiahnutých v plánoch vypracovaných členskými štátmi, v dôsledku čoho by sa mal takisto zvýšiť príspevok poskytovaný pri začatí podnikateľskej činnosti;

18. zastáva názor, že podpornými opatreniami pre mladých poľnohospodárov treba podporovať aj začínajúcich poľnohospodárov, keďže môžu byť cenným zdrojom obnovy európskeho poľnohospodárstva; preto poukazuje na to, že podpora musí byť určená najmä pre nových podnikateľov, a nie pre podnikateľov končiacich s poľnohospodárstvom; považuje za potrebné zdôrazniť, že opatrenia na podporu prevzatia podnikov nesmú nijako narušiť hospodársku súťaž medzi začínajúcimi poľnohospodármi a potomkami poľnohospodárov;

19. pripomína, že osobitne dôležité je zabrániť dezertifikácii znevýhodnených poľnohospodárskych oblastí a pokračovať tak v dosahovaní cieľov územnej kohézie Únie, podporovať začatie podnikateľskej činnosti mladých poľnohospodárov v oblastiach s trvalým prírodným znevýhodnením, ako sú ostrovy a pohoria, kde sú vyššie náklady na zariadenie, stavbu budov a dostupnosť a kde je často potrebné diverzifikovať činnosť, aby sa dosiahla postačujúca hranica životaschopnosti;

20. vyzýva Komisiu, aby preskúmala účinnosť a prínos rôznych vnútroštátnych a európskych

opatrení zameraných na mladých poľnohospodárov a podala o tom správu do 1. júla 2009;

21. konštatuje, že mnoho mladých poľnohospodárov považuje investičnú podporu a úľavy na úrokových sadzbách za najefektívnejšie prostriedky na oživenie svojej podnikateľskej činnosti a posilnenie svojho konkurenčného postavenia; vyzýva Komisiu a členské štáty, aby investičnej podpore a úľavám na úrokových sadzbách venovali náležitú pozornosť;

22. žiada Komisiu, aby vypracovala štúdiu o účinku výrobného práva, práva na jednotnú platbu alebo práva na poskytnutie príspevku pri začatí podnikateľskej činnosti mladým poľnohospodárom, pretože všetky tieto nástroje zapríčínujú časté konflikty medzi generáciami v dôsledku toho, že mladí ľudia, ktorí chcú začať podnikáť, majú sťažený prístup k týmto právam; je toho názoru, že by bolo vhodné, aby pritom Komisia vyvodila všetky dôsledky vyplývajúce z riadenia SPP, aby sa zvýšila schopnosť mladých ľudí začať podnikáť;

23. poznamenáva, že na lepšie zohľadnenie zvýšenia nákladov pri preberaní podnikov a ťažkostí spojených so začatím podnikateľskej činnosti na citlivých územiach treba zvýšiť hornú hranicu pomoci Spoločenstva, ktorá je obmedzená na 55 000 EUR, a predĺžiť obdobie na zosúladenie noriem po začatí podnikateľskej činnosti z troch na päť rokov;

24. zdôrazňuje, že poľnohospodárska činnosť je často poslednou prežívajúcou činnosťou vo vidieckych oblastiach, a že je preto potrebné zaviesť opatrenia na podporu začatia podnikateľskej činnosti mladých poľnohospodárov, ale okrem životaschopnosti ich podnikov bude potrebné venovať pozornosť aj tomu, aby sa životné prostredie na vidieku stalo prijateľným, pričom je potrebné podporiť rovnaký prístup k verejným službám (pošty, školy, verejná doprava, zdravotná starostlivosť, atď.) a podporiť zachovanie služieb pre verejnosť (obchody a remeselníci, zariadenia pre starostlivosť o malé deti a starších ľudí, sociálna a bytová výstavba, atď.) a priestorov sociálneho života, ktoré umožňujú prekonať izoláciu (kaviarne, kultúrne strediská, športové strediská, atď.);

25. zdôrazňuje, že je potrebné vyvinúť nástroje, ktoré umožnia, aby sa mladí poľnohospodári mohli vzdialiť zo svojich podnikov z dôvodu odbornej prípravy, dovolenky, narodenia dieťaťa, atď.;

26. oceňuje príležitosť podmieniť pridelenie príspevku mladým poľnohospodárom pri začatí čiastočnom začatí podnikateľskej činnosti dobrovoľným vypracovaním podnikateľského plánu ako nástroja, ktorý by im časom umožnil rozvoj činností vo svojich nových podnikoch v oblasti poľnohospodárstva a v iných oblastiach spojených s vidieckym prostredím;

27. odporúča, aby v systéme na podporu začatia podnikateľskej činnosti mladých poľnohospodárov boli stanovené opatrenia na podporu vlastníkov prenajímajúcich poľnohospodárske podniky mladým poľnohospodárom a/alebo pomoc pri nájme, ktorá môže trvať až desať rokov po začatí podnikateľskej činnosti;

28. zdôrazňuje, že mladý poľnohospodár, ktorý chce začať podnikáť, má sťažený prístup k financovaniu a že preto treba v praxi využívať pôžičky so zvýhodnenou úrokovou sadzbou, ktoré umožňujú mladým poľnohospodárom realizovať ich projekty na začatie podnikateľskej činnosti, zabezpečujú ich kontinuitu a bránia veľkému zadĺženiu;

29. konštatuje, že vysoká miera zadĺženia a vysoké náklady na začatie podnikateľskej činnosti mladým poľnohospodárom výrazne sťažujú možnosti vybudovania dobrej konkurenčnej pozície; preto vyzýva Komisiu a členské štáty, aby predložili dodatočné riešenia týchto špecifických problémov;

30. zastáva názor, že podnikateľské aktivity mladých poľnohospodárov by sa mali podporiť prostredníctvom transparentných, jednoduchších a menej ťažkopádnych predpisov, čo by malo za následok zníženie nákladov;

31. domnieva sa preto, že členské štáty a regionálne orgány by mali preskúmať možnosti zavedenia alebo zlepšenia systémov na poskytovanie počiatočného kapitálu novým poľnohospodárom pri zvýhodnených sadzbách;

32. vyjadruje súčasne poľutovanie nad dosahom niektorých faktorov špekulatívneho a štruktúrneho charakteru, ktoré bránia primeranému využívaniu výrobných faktorov (pôda, práca, kapitál), akými sú napríklad záruky potrebné na poskytnutie úveru, vysoké úroky, právne alebo daňové prekážky, sociálne odvody a administratívne náklady, a domnieva sa, že na odstránenie chorobných javov a rozporov spôsobujúcich narušenie hospodárskej súťaže sú potrebné primerané politické opatrenia;

33. vyzýva Komisiu a členské štáty, aby vyvinuli nové (daňové) opatrenia s cieľom pomôcť mladým poľnohospodárom niest vysoké úrokové náklady, ktorým čelia bezprostredne po obstaraní svojich podnikov; vyzýva Komisiu, aby na tento účel predložila konkrétne návrhy v rámci reformy spoločnej poľnohospodárskej politiky;

34. požaduje, aby poskytovanie takýchto opatrení v prospech mladých poľnohospodárov bolo povinné v rámci činností ustanovených na základe osi I v nariadení (ES) č. 1698/2005 v záujme zlepšenia konkurencieschopnosti poľnohospodárskeho odvetvia;

35. opätovne potvrdzuje svoj názor, že opatrenia na rozvoj vidieka by mali byť priamo zamerané na poľnohospodárov;

36. zastáva názor, že Komisia musí preskúmať špecifickú finančnú podporu mladých poľnohospodárov v rámci osí II a III politiky rozvoja vidieka, pokiaľ ide o sociálnu infraštruktúru a zlepšenie účasti mladých ľudí na trhu práce na vidieku;

37. žiada, aby sa zvýšili príspevky poskytované pri začatí podnikateľskej činnosti poľnohospodárom, ktorí vykonávajú multifunkčné činnosti (poľnohospodárske a iné), aby mladí poľnohospodári, ktorí vykonávajú výlučne poľnohospodárske činnosti, alebo ktorí tieto činnosti dopĺňajú inými príjmami vo vidieckych oblastiach, mohli mať prístup k príspevkom poskytovaným pri prvom začatí podnikateľskej činnosti;

SÚŤAŽNÉ FOTOGRAFIE

6.

7.

Andriy Klimak

8.

9.

Veľkonočný
pozdrav!

10.

SÚŤAŽNÉ FOTOGRAFIE

Jaro

Konst. Bušek

13.

VESELÚ VELKÚ NOC

Šťastlivé a veselé Vianoce!

12.

Požehnané veľkonoce

Alternatívne využitie ušných čísel!

Na zaplätanie diery v „dobrom hrnci“. Fotografia je dosť nekvalitná (vznikla v časovom zhone - v hrnci sa muselo variť!!!). Popis: Stačí jedno ušné číslo, vrchnák z piva (ak nejáňaký na salaši nájdete...), skrutka primeranej veľkosti a samozrejme diera v hrnci. To všetko spolu nahradí drotára!

Autor fotografie: Ján Reľovský

